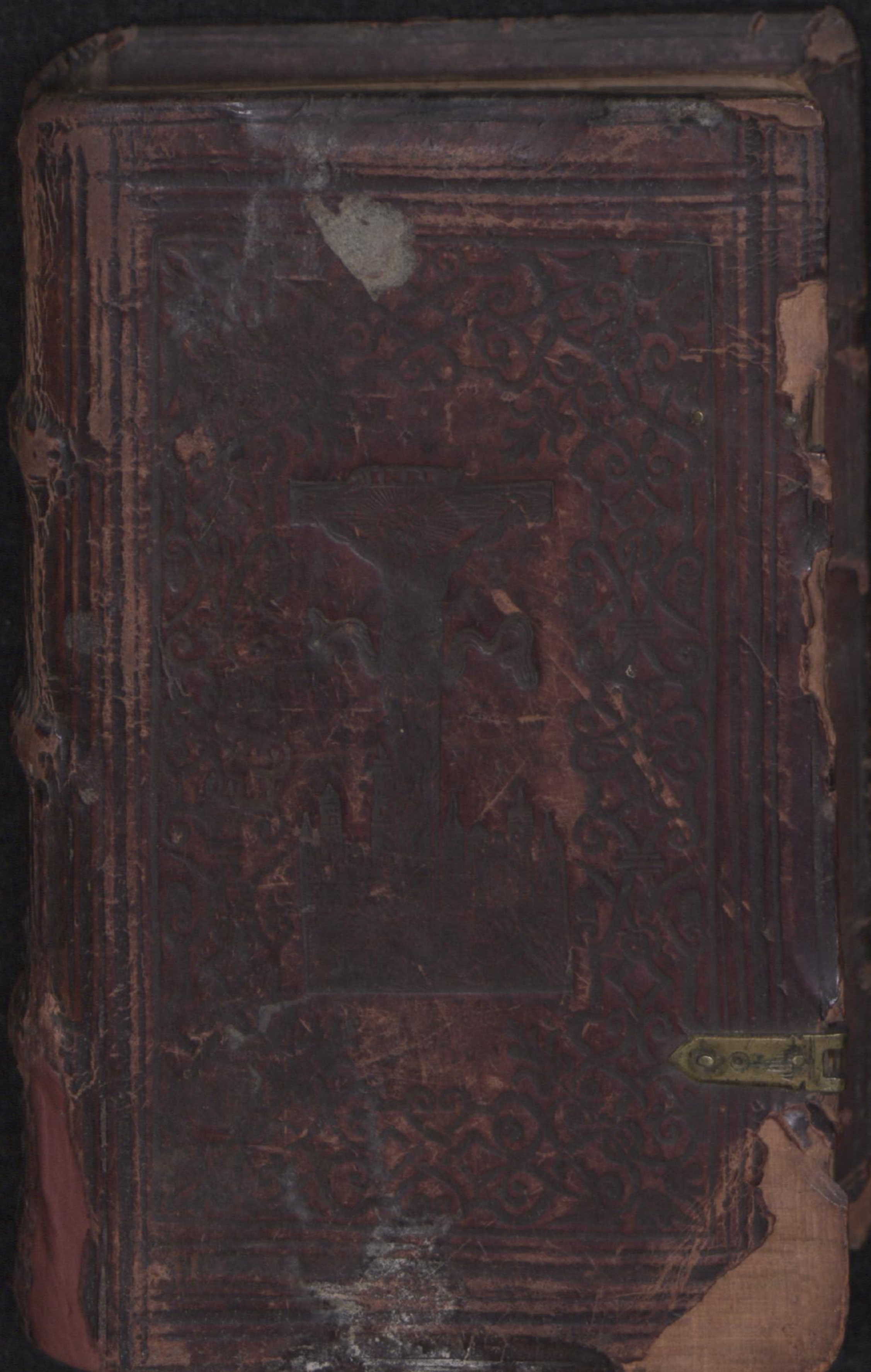
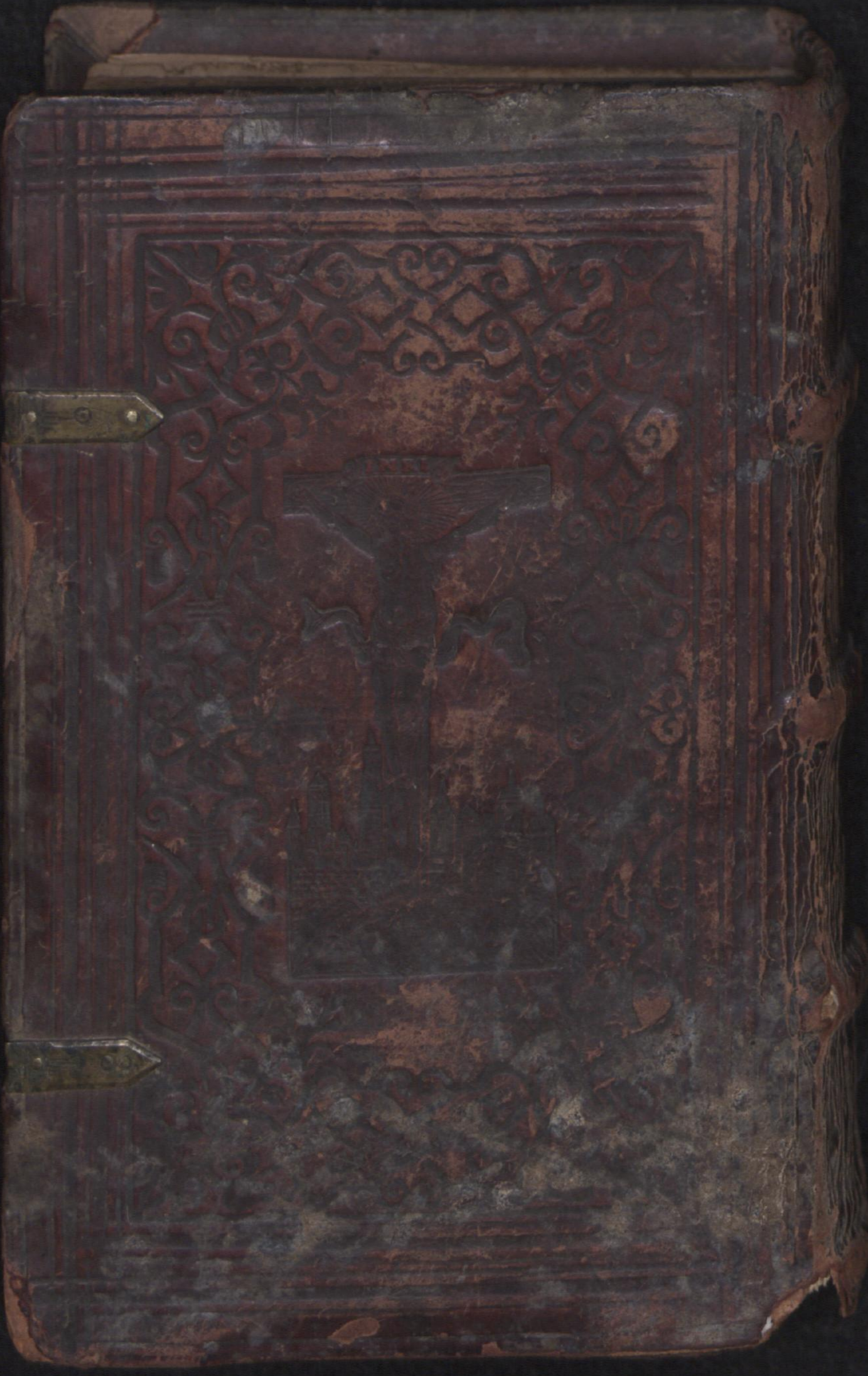

M: Tuscher fecit

Psal: 62: 62.

Vers: 8: När Gudi är min Salighet, min ähra, mins Starckhetz klippa, mitt hopp är till Gudh:

9: Hoppens på honom altijdh: folck, vthgiuter idher hiärta för honom, Gudh är wårt hopp: Sela.

10: Men Menniskiorna äro doch jw intet, the mächtige feela och, the wäga mindre än intet, så månge som the äro.

11: Förlåter idher icke vppå Orätt och öfwerwåldh, håller idher intet widh sådant thet intet wärdt är; faller idher Rijkedom till, så hänger icke hiertat therpå.

12: Gudh hafwer itt Ordh talat, thet hafwer jagh offta hördt, at Gudh allena mächtigh är.

13: Och tu Herre äst Nådhelig, tu lönar hwariom och enom såsom han förtienar:

Psal: 56: Ver: 8:

Hwadh the ondt giöra thet är allaredo tillgifwit, Gudh störte sådana Menniskior vthan all nådh: Amen.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ANNO 1684

25 Aprilis

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ne homo

Gi menniskior som vi
paa iordrigen som
ligger oc paa iord
Ophrejs [illegible] Han
alle og [illegible]

Svar Christ [illegible]
[illegible]
forstand og [illegible]
[illegible]
alle [illegible]
[illegible]
Los [illegible] bödens
at [illegible]
[illegible] förvisnin
[illegible]
[illegible] C84
C84
[illegible]

N. 15

ANTIDOTVM

Det er

Lægedom/

Trøst oc gode Raad/ imod atskillige Fristelser/ aff huilcke Gudfryctige Mennisker pleyer at øffuis oc forsøgis.

Screffuit paa Latine/ aff D. Hieronimo Vellero, Oc nu forbedret/ oc vdset paa Danske/

Ved

Niels Jørgensøn/ Predicker vdi Malmø.

Prentet i Kiøbenhaffn/ aff Laurentz Benedicht.

1585.

paa det Ny Aar.

Cum gratia & Priuilegio.

Erlig / Velbyrdig och Gudfrygtig Mand / Christopher Valckendorff til Glorup / Danmarckis Raad / oc Kong: Mai: tro Mand oc Rentemester / min gunstige Herre / oc tilforladendis Patron:

Ynsker ieg Naade / Lycksalighed oc euig Fred / baade til Siel oc Liff / aff Gud Fader / ved Jesum Christum vor HErre.

DEn hellige Paulus siger til de Rommere vdi det 8. Capit. Er Gud met oss? Huo kand være imod oss? Vdi denne skønne oc merckelige Sententz / faaregiffuer den Hellig Aand stor trøst oc husualelse / mod all den Sorg /

 Mod-

Modgang oc store Fristelser/ som Guds Børn kand tilfalde vdi denne skrøbelige oc forbistrede Verden / Oc ere her tuende stycker at mercke: Først/ Er Gud met oss. Der nest: Huo kand være imod oss? Det er saa meget sagt vdi en kort Summa: Om Gud er paa vor side / da kand ingen ting faa mact eller offuerhaand mod oss. Men nu er det vist oc fast/at Gud almectigste er paa vor side / Thi haffue wi icke behoff at befrycte oss / for noget som oss kand være imod.

At Gud er met sine Vdualde Børn / beuisis vdi

atſkillige maade / ſom David ſiger Pſal: 91. Hand kalder paa mig / ſaa vil Jeg Bønhøre hannem / Jeg er hoſſ hannem i nød / Jeg vil riffue hannem vd / oc giøre hannem til ære.

Guds elſkelighed til Menniſkene / giffuer oc klarlige tilkiende / at hand er met oſſ / der faare ſiger oc Paulus: Jngen ting kand ſkillie oſſ fra den Kierlighed Gud haffuer til oſſ / Men Gud vor HERRE / elſker oſſ / oc haffuer ſtor kierlighed til oſſ / vdi ſin elſkelige Søn Jeſu Chriſto / Epheſ: 1.

Lige ſaa faaregiffuis oſſ en merckelig betenckelſe / aff en

skøn Hedensk Historia / Huorledis wi kunde bekomme Guds yndist oc Naade / som *Tucidides* haffuer antegnet / At der haffuer værret en ypperlig Krigs Første hoss de Athenienser / ved naffn *Themistocles*, som vaar vdi stor anseelse / baade for sine Mandoms gierninger / oc for sin store Vissdom oc veltalenhed / Men paa det sidste kom hand vdi nogen wgunst / oc bleff mistenckt for nogen Handel oc hemmelig Anslag / som hand met deris Fiender skulde indgaait. Vdaff saadan mistancke bleff hand Landflyctig / oc de Athenienser oc Lacedemonier /

vdsende

vdsende speidere oc Budskab/
som skulde føre hannem fangen
til Athenas/ Midlertid rømbte
oc vnduigte *Themistocles*, oc kom
hen til de Molossers Kong *Ad-
metum*, huilcken oc vaar hans
Fiende oc wuen / Oc der hand
kom der hen / vaar Kongen icke
tilstede/ da gaff hand sig ind til
Dronningen/ oc bad hende yd-
mygelige / at hun vilde giffue
hannem it gaat Raad / ved
huilcket hand kunde bekomme
Kongens venskab oc Naade/ oc
faa beskermelse oc trøst vdi den-
ne sin ælendighed. Da sagde
Dronningen til hannem / tag
dēne vor lille Søn/ oc holt han-

nem imellem dig oc Kongen/ naar hand kommer oc seer dig. Oc hand tog Kongens Søn/ oc holt hannem for sig / falder ned oc beder ydmygelige om venskab oc hielp. Da gick *Admetus* til hannem / oc aff medynck opreiste hannem / oc gaff hannem venskab.

Saa skulle wi oc betencke oss / at wi ere komne vdi stor wuenskab / oc ere skyldige for vor kiere Himmelske Fader/ i det wi aff vore første Foræl=dris Syndfald / haffue hen=giffuit oss / oc mere været Satan lydige end den euige Guds vilie oc befalning: Der

faare skulle wi met aluorlighed giffue oss ind igen / met en fast Tro oc tillid til den naadige oc Barmhiertige Gud / oc tage hans kiere Søn JEsum Christum / som oss er giffuen aff Gud Fader / oc holde hannem imellem oss oc Guds Retfærdige vrede / Saa vil den gode Gud / aff it Faderlige Hierte / gierne forbarme sig offuer oss / oc forlade oss alle vore Misgierninger oc forseelser. Som Christus oc sielff siger: Johan: 3. Capit. Saa haffuer Gud elskt Verden / at hand gaff sin enbaarne Søn / paa det / at alle de

som tro paa hannem / skulle icke fortabis / men haffue det euige Liff. Item: Gud sende icke sin Søn til Verden / at hand skulde Dømme hende / men at Verden skulde frelsis ved hannem.

Den HErre Christus lærer ocsaa hoss Lucam i det 18. Capit. At Gud Fader ynckis offuer oss / naar wi ville ydmyge oss / oc trolige vden affladelse raabe til hannem / Oc siger: Skulde Gud icke redde sine Vdualde / som raabe til hannem Dag oc Nat? Her vdaff kunde wi nu sandelige oc vist fornemme / at Gud

er met oss / effter sit Ord oc Løffte.

Men her maatte nogen sige / (Ja der er vist / at Gud er hoss oss / som oc CHristus sielff trøstede sine Apostler Johan: 14. Jeg vil icke forlade eder Faderløse. Item / Matth: 28. Jeg vil være hoss eder alle dage til Verdens ende) Dog alligeuel fornemmer ieg megen Modgang / som mig tilfalder vdi mange maade. 1. Stundem kommer mig stor Sorg til haande / at den lede Dieffuel stormer mod mig met mange slaus Pine oc plaffuer. 2. Vnder-

tiden Forfølgis oc fristis ieg aff mine Wuenner / som kommer til mig lige som mine Venner / oc giøre mig dog meget ont. 3. Jeg formercker oc atskillige Aandsens stød oc Fristelser / saa at dette mit gantske Liff oc Leffnet er opfylt met mangeslaus Fristelser oc Modgang / som Jacobus Apostel omtaler i det 1. Cap.

Vdi saadanne anstød / som indfalder tit oc offte / skulle alle gode Christne oc Guds Børn acte sig vel / oc flittelige tage sig vare / at de icke vdi saadanne Fristelser henfalde vdi fortuilelse om Guds hielp

oc ner-

oc neruærelse / Fordi der kand intet ont / eller nogen Fristelse komme Guds Børn tilhaande / vden det skeer aff Guds efterladelse oc vnderlige Raad.

Det er vel sant oc vist / at Gud frister oc forsøger dem / som hand haffuer kier met atskillige Fristelser / som der staar Deut: i det 8. Cap. Du skalt komme ihu al den Vey / som HERREN din Gud haffuer leed dig igennem disse fyrretiuffue Aar i Ørken / at hand vilde ydmyge oc forsøge dig. Item / Deut: 13. Capit. Thi HERREN eders Gud frister eder / at hand vil forfare / om i elske

han-

hannem aff gantſke Hierte/ oc aff gantſke Siel.

Saa haffuer oc HERREN friſtet oc forſøgt Abraham / der hand befalede / at hand ſkulde Offre ſin Søn Iſaac / oc Abraham tuilede intet / ſom Hiſtorien der om ydermere formelder.

Diſligeſte bliffuer oc Satan efſterladet at friſte oc forſøge Guds Børn/ huilcket den lede Dieffuel gierne giør / ſom Petrus ſiger / 1. Pet: 5. Capit. At Satan løber omkring i Verden / ſom en brølendis Løwe / oc ſøger effter huem hand kand opſluge / ſom wi ſee

vdi vore første Forældris ælendige fald vdi Paradiss/ Gen: 3. etc.

Den hellige Kong Dauid bleff oc fristit aff Dieffuelen/ som der staar 1. Paralip: 22. Satan stod op mod Israel/ oc indgaff Dauid / at hand skulde tellie Israels Folck / oc for denne Misgierning bleff HERREN høyelige fortørnit/ oc lod ved sin Prophet Gad faaregiffue Dauid tre Plager: 1. Dyr tid i try Aar. 2. Eller at fly for sine Fiender tre Maneder/oc hans Fiendis Suerd skulde gribe hannem. 3. Eller Pestilentz tre dage

vdi Landet. Da haffuer Dauid vdualt at falde i HERRENS Haand / oc der døde halffierdesinds tiuffue tusinde Mennisker / Men Dauid omuende sig igen til Gud / oc giorde aluorlig Penitentz.

Job bleff oc haardelige fristet oc offuerfalden aff Dieffuelen / Men hand bleff dog bestandig vdi en stadig Tro oc Taalmodighed. Job 1. 2. Vor kiere HERRE oc Frelsermand Jesus Christus bleff oc fristet aff Dieffuelen / Men hand bleff offueruunden aff Christo / oss arme Mennisker til trøst oc husualelse. Matth: 4.

1. Her vdaff skulle wi til det første lære oc betencke / at naar Guds Børn fristis oc forsøgis aff HERREN / eller ocsaa aff Dieffuelen/effter HERRENS tilladelse / dog skeer det icke til deris skade eller fordærffuelse/ Men lige som en Guldsmid prøffuer oc forsøger Guld oc Sølff vdi Ilden / oc paa en Prøffuesteen / icke at hand vil fordærffue eller bortkaste det / men at hand vil foruare oc forbedre det / Saa handler oc HERREN vor Gud met sine Børn / icke at hand vil ved nogen Fristelse fordærffue eller bortkaste dennem / men at

hand vil dissbedre foruare dem/ Fordi naar Fristelsen oc modgang er altsomstørst/ da er vor HERRE oc Gud altsomnest til at redde oc hielpe/ som Apostelen siger 1. Cor: 10. Men Gud er trofast/ som lader eder icke fristis offuer eders formue/ Men hand giør saadan en ende paa Fristelsen/ at i den kunde taale.

2. Der nest lader Gud sine Vdualde Børn fristis oc forsøgis/ paa det/ at deris Tro oc Tolmodighed skal bliffue disstørre/ oc aabenbaret for andre Mennisker / Fordi den Vise Gud/ seer oc veed vel sielff alle

Menniskers Tro oc tolmodighed/ dog vil hand lade saadant bliffue aabenbare/ andre til trøst oc Tolmodigheds Exempel. Saa bleffue Job/ den Cananeiske Quinde/ Abraham/ Kong Dauid/ oc andre saadanne flere fristede/paa det/ disse Exempler skulle lære oc vnderuise andre vnder Kaarsit.

3. Sammeledis fristis ocsaa Guds børn/ paa det/ de skulle betencke deris Synders fortieniste/ oc de skulle met Tolmodighed/ lide saadant: Oc der hoss betencke/ huor meget vor HERRE oc Frelsere/ haffuer lid oc omdraget for de-

ris skyld / oc der faare skulle følge hannem effter vdi hans fodspaar. j. Petri 2. Fordi en Tienere er icke offuer sin Herre / Oc en Discipel er icke yppermere end hans Mestere / Matth. 10.

Ja siger mand / Jeg acter alligeuel / at mange ere Fristede oc forførde aff den onde Satan / bort til stor skade oc Fordømmelse / Som Saul bleff forført aff den onde Aand / indtil hand bortfalt i fortuilelse. Kong Pharao bleff forhærdet aff Dieffuelens tilskyndelse / at hand er endelige omkommen. Exodi 14.

Kong Achab bleff tilskyndet / aff den onde oc Løgnactige Aand / som kom vdi hans Propheters munde / at hand drog til Ramoth i Gilead / oc stride mod de Sirier / sig sielff til stor skade oc fordærffuelse.

Xerxes den ypperlige Monarcha / bleff oc tilskyndet aff it Spøgelse / som aabenbarede sig for hannem / oc for hans Faderbroder Artabano / at hand skulde føre Krig imod Greciam / huilcket dog kom hãnem oc alt hans selskab til skade oc forhaanelse.

Aff saadanne jammerlige Historier / skulle wi lære / at

Dieffuelen er vdi sin store Mact/ oc haffuer stor myndighed hoss de forhærdede oc Wgudelige/ saa at hand fører oc vender dem hen til meget Ont/ oc paa det sidste til euig Fordømmelse.

Men hoss Guds Børn/ kand hand intet ydermere vdrette/ end som Gud efterlader hannem/ Oc Gud vdtager oc redder sine Vdualde børn aff Satans garn met stor mact/ At endog hand forsømmer sig icke/ saa er dog Gud i Himmelen sterckere/ oc tager all macten fra hannem. Thi skulle wi aluorlige giffue oss ind til

vor

vor kiere Himmelske HERRE oc Fader / oc glede oss naar wi Fristis / forfølgis oc forsøgis vdi atskillige maade. Thi Gud er ingen Fristere til det onde. Jacobi 1. Wi skulle oc effter Abrahams exempel / met en stadig Tro oc Tolmodighed foruente HERRENS hielp oc trøst / ihuad oss end tilkommer.

Wi skulle ocsaa indgaa i HERRENS Rustkammer / som Paulus lærer. Ephes. 6. Oc tage Guds Harnisk paa oss / oc Troens skiold / met huilcke wi kunde vdslycke alle den forgifftigis gloende pile. Item / salighedsens Hielm / oc Aand-

ſens Suerd / ſom er Guds Ord. Saadanne Friſtelſer ſkulle oc giffue oſſ Aarſage / at tilbede oc trolige paakalde den euige almectigſte Gud / ſom den Læreſader *Auguſtinus* ſiger : Huor der er ingen Kaarſſ oc Friſtelſe / der er icke heller nogen aluorlig Bøn til Gud. Oc Lutherus pleiede at ſige: Lige ſom Jern bliffuer klart / naar det brugis oc ſlidis / ſaa optuctis oc læris Chriſtne Menniſker ved Modgang oc Friſtelſer / Fordi det ſom plager oc giør Sorg / det lærer. Thi ſkulle wi giffue god act paa diſſe tuende efterfølgendis Verſſ.

Fortalen.

Sit clypeus fides, sit firmum oratio telũ,
Et gladius verbũ, cætera Christus agat.

Det er:

Naar wi ere i Sorg oc nød
Oc Fristis i alle stunde/
Da fly wi ind til Christi død
Oc trøste oss mangelunde.
Troen er da vor stercke Skiold
Mod Satans gloende Pile/
Som wi mod Satans mact oc vold
Skulle bruge oc ey tuile.
Vor Bøn er oc en Pil oc skud
Som wi til Gud fremsende/
Hand frelser oss aff Sorgen vd
Alt Ont/ faar vel en god ende.
Guds Ord er oc det rette Suerd
Det maa wi bruge met ære/
Guds Søn hand er all ære verd
Hans hielp skulle wi begære.

Thi skulle wi icke tuile / at den gode Barmhiertige Gud/

vil jo være hoss oss/ met sin neruærendis Hielp oc trøst vdi all Modgang oc nød/ saa at ingen ting kand være oss til skade/ paa Sielens vegne vdi nogen maade/ naar wi ville stadige fortrøste oss paa hannem. Ydermere Trøst oc Aandelig Lægedom mod atskillige Fristelser/ findis vdi denne lille Bog/ som ieg aff Guds naade haffuer vdsæt paa Danske/ huilcken alle Guds børn her vdi Riget oc andensteds kunde bruge/ Oc altid tencke paa den Regel som Dauid lærer i den 119. Psalm. Dit ord O HERRE/ er mine Føders Lycte/ oc it Liuss paa

mine Veye. Fordi vdi denne Bog indeholdis stor Trøst oc Husualelse aff Guds klare oc Saliggiørende Ord.

Oc endog der ere mange Hoffmodige suermeAander / som aff egensindighed oc en ond villie / laster oc bespotter huad andre giøre / Gud oc hans hellige Kircke til tieniste oc ære: Saa vil ieg dog aff Guds hielp oc Naade / icke lade dette mit ringe Arbeyde bortfalde / Men ieg betencker det / som Lutherus (met salig hukommelse) haffuer engang sagt / der hand kom vdi en Kircke / oc hørde en simpel oc enfoldig Predickere /

Oc der vaar en anden Doctor met hannem / som icke vel befalt den enfoldige Predicken: Da suarede Lutherus / oc sagde / Der Salomon lod opbygge det skøne Tempel vdi Jerusalem / da haffuer der været atskillige Arbedere / En part haffuer været merckelige Konstener at vdgraffue i Guld oc Sølff oc Dyrebare stene / oc vdskære vdi allehaande Træuerck: En part haffue været Muremestere oc Tymmermend / Somme haffue været Kalckslagere / oc haffue baaret Kalck oc Stene: Men alle disse Embitzmend haffue vent deris Arbeyde

oc tie-

oc tieniste der hen / at Tempe-
lens Bygning paa det sidste er
fuldkommen. Lige saa er det
oc vdi Kirckctieniste / Somme
haffue større Gaffuer end an-
dre / Men naar deris tieniste
vender hen til Guds ære / da
er det altsammen gaat / som
Paulus siger j. Corint. 12. At
der ere atskillige Gaffuer / men
der er en Aand etc. Thi vilde
ieg oc gierne / aff min ringe for-
mue / oc aff den Naade Gud
vil mig forleene / som den aller-
ringeste Tienere / met all vnder-
danighed / tilhielpe / at Christi
Kircke kand opbyggis oc for-
fremmis / til Guds ære oc loff /

Wan-

Wanseet / huad spotske Mennisker oc Satans lemmer kunde der imod sige.

Oc effterdi min gunstige fromme Christopher Valckendorff / E. F. haffuer beuist mig mange Velgierninger / baade den tid ieg vaar fremmet oc langt fra mine Forældre henkommen til Bergen / der E. F. vaar Slotzherre paa Bergen huss / oc siden der ieg vaar kommen til Kiøbenhaffns Vniuersitet at studere / haffuer vdi mange maade bekommet stor hielp oc trøst hoss E. F. at ieg saa vel som andre / maa for-

uden all ſkrømte/ vdi ſandhed
beſtaa oc bekiende E. F. mang-
foldige Velgierninger. Oc
den Hellige Kirckis lemmer
haffuer ſtor ſkygge/hielp oc trøſt
vnder E. F. veluillige hielp oc
biſtand: Da haffuer ieg for-
driſtet mig til / oc ladet vdgaa
paa Prent denne Bog vnder
E. F. Naffn oc *Patrocinio*, at
ieg her vdinden / met ſaadan
min villige / dog gantſke ringe
tieniſte/ vilde beuiſe mig tack-
nemmelig for ſaadanne mange
beuiſte velgierninger ꝛc. Oc vil-
de ieg ynſke/ at denne ringe tack-
ſigelſe kunde vel befalde E. F.
Jeg vil ocſaa bede oc ynſke aff
Hier-

Hiertet/ at den gode Gud/ for sin kiere Søns Jesu Christi skyld / met den værdige Hellig Aand / vil styre / Regære oc Naadelige beuare / vor allernaadigste Herre oc Konge / Konning Frederich / oc hans Naadis Førstinde Dronning Sophia / samptelig den vnge Herre / met de andre deris Høybaarne oc elskelige Børn / fra all wlycke oc Fare: Dissligeste at Danmarckis Raad oc Adel / maa ved den samme Guds Naade beuaris / at Guds ord / oc den hellige Kircke / ved deris Gudfryctige Regimente / kand vdi Fred-

som-

sommelighed hantheffuis och beuaris.

Jeg vil ocsaa hiertelige Bede / at Gud almectigste vil aff sin Guddommelige naade / beuare E. F. vdi den store Bestilling / som E. F. er vdi beskicket / Oc giffue Lycksalighed / Raad oc Benedidelse / at alting kand ske hannem til ære / oc mange her vdi Riget til bistand / Oc E. F. til fremgang oc nytte / baade til Siel oc Liff / Amen. *Actum Malmogiæ quarto Nonas Ianuarij, Anno 1585.*

E. F.

Ydmygelige oc veluillige Tienere
Niels Jørgensøn
Suenburgensis.

BOGEN TIL LAESEREN.

Christelig Læser acte mig vel
Viltu mig læse til ende/
Herlige Trøst ieg til Liff oc Siel
Aluorlig giffuer tilkiende.
Raad/ oc all trøstelig Lægedom
Lader ieg ey staa tilbage.
Ieg raader huer at acte sig om
Kom hid/ det icke forsage/
Stor Synd oc ondskab huer bruger nu
Er det icke megen skade.
Til Gud at sette vor gantske hu
Nu hielpe oss Gud/ oc raade.

ORATIVNCVLA.

O HERRE oc Gud i euighed
Du dig offuer oss forbarme/
Frelse oss fra Satan grum oc leed
Oc hielp oss vsle oc arme.
En Trøstig Aand O HERRE oss giff
Regære oss allesammen
Rætuislig/ til det euige Liff/
Frelse oss fra alt ont: Amen.

Niels Jørgensen.
Suenburgensis.

En liden Taffle/ om denne Bogs indehold.

Lægedom / Trøſt oc gode Raad/ ſom alle Chriſtne oc Guds børn ſkulle bruge / naar de fornemmer at de Friſtis oc forſøgis / Som Efterfølger.

1. Om nogen aff Satans indſkiudelſe vil ſielff være ſin egen Gud.
2. Mod Legemens oc Kiødſens Trygged oc ſeckerhed.
3. Mod Troens ſkrøbelighed oc ſuaghed.
4. Mod Formaſtelſe oc Fordriſtelſe.
5. Mod Hoffmodighed.
6. Mod Guds Vrede oc Syndſens tancker.
7. Mod Aandelig Sorg oc Dieffuelens gloende pile.
8. Mod Dødſens fryct oc Fare.
9. Trøſt for dem/ ſom haffue Wlydige Børn.
10. Trøſt oc Underuiſſning / for dem ſom holde it ont Ecteſkab.
11. Naar Himmelens planeter oc Tegn truer oſſ.
12. Trøſt for Legemens plage oc Siugdom.

13. Trøſt

13. Trøst for dem som ledis hen til Døde/ for deris Misgierninger.
14. Vnderuisning for dem / som aff nogen Redsel oc forfærdelse /holder sig fra Sacramentet.
15. Vnderuisning for genstridige børn.
16. Mod Vrede oc Heffngærighed.
17. Mod ond Vellyst oc begæring.
18. Gærighed at affskaffe.
19. Trøst mod Dødsens fryct oc Fare.
20. Nogle Bøner aff disse efterscreffne Psalmer. Som ere:

1. Salig er den Mand etc.
4. Bønhør mig naar ieg raaber etc.
6. Ach HERRE straffe mig icke etc.
11. Jeg tror paa HERREN etc.
16. Gud beuare mig etc.
17. HERre/ Bønhør Retfærdighed etc.
30. HERRE/ Jeg priser dig etc.
46. Gud er vor tillid oc styrcke etc.
92. Det er en kostelig ting at tacke Herren
94. HERre Gud som Heffnen hører til.
137. Wi saade oc græde i Babylon etc.
138. Jeg tacker dig aff gantske Hierte etc.

Hvad

Huad middel/Lægedom oc gode Raad/ mand skal bruge imod atskillige Fristelser.

I.

Lægdom oc gode Raad/ mod den Første Fristelse/ naar noget Menniske vil staa effter Guddomme-lig ære: Det er/ at det vil sielff være sin egen Gud.

Endog der ere mange oc atskillige slags Fristel-ser/ som mand icke kand allesammen/ oc huer for sig opregne: Dog alligenel/ Huo der vil rettelige acte oc offuerueye/ de Ti Guds Bud/ vor hellige Trois Artickler/ da kand mand henføre saa-

danne Fristelser / vdi nogen ret Orden oc maade.

Oc efferdi wi nu haffue oss faaretaget / at ville lære / huad Raad oc middel mand kand bruge imod atskillige Fristelser / Da ville wi holde den Orden oc skick / som oss faaregiffuis vdi de Ti Budord / Troens Artickler oc HERRENS Bøn.

Saa ville wi nu derfaare begynde / paa den allerførste Fristelse / met huilcken Sathan bedrog vore første Foreldre vdi Paradiss.

I Blant alle andre Fristelser / er dette den altsomslemmiste oc farligste / som den hellige Kirckis Lærefædre kalde : *Adfectationem diuinitatis:* Det er / at stunde effter Guddommelig ære / At it Menniske vil sielff være sin egen Gud : At det mener / det haffuer vdaff sig sielff / alt sit Liffs nødtørtighed / Raad / Hielp oc all anden

den Legomlig biſtand. Oc at det vil ſielff / aff ſin egen ſkarpſindighed oc forſictighed/ forſiune ſig ſielff/ for alle tilkommendis ſkade oc farlighed.

Sammeledis at det aff ſig ſielff/ vil faare ſee oc Spaa om alle de ting/ det ſkal hende oc tilfalde / ſaa det ſkal icke haffue Guds hielp behoff.

Met denne Friſtelſe / beſueg oc bedrog Dieffuelen Euam i Paradiſſ/ der hand gick frem oc ſagde til hende/ Der ſom i æder aff det Træ/ ſom lærer at kiende Ont oc gaat / da ſkulle i bliffue Viſe ſom Guder.

Den ſlemme oc lede bedragere Dieffuelen / naar hand vil beſuige Menniſken met denne Friſtelſe / Da pleier hand at tage Guds Ord fra dennem / at de ſkulle tuile der paa / Oc de ſkulle beflitte ſig effter / om de kunde faa Guds villie at vide vden Guds Ord / Oc i ſaa maade flye op i Him-

melen / som *Icarus* giorde. Som mand oc kand see vdi Euæ Exempel/ der hun suarede Sathan / det som Gud haffde befalet hende / at dem vaar aff Gud forbudet / at æde aff det Træ som lærer at kiende Ont oc gaat / Oc at Gud tillagde denne Straff oc sagde / Paa huilcken Dag i æde der aff/ da skulle i Dø. Strax vdi den samme stund / da kom Sathan Menniskentil / at tuile paa Guds Ord/ oc foruende det oc sagde : *Nequaquam morte moriemini :* Det er : J skulle ingelunde Dø / Men Gud HERREN veed / at paa huilcken Dag i æde der aff/ da skulle eders Øyen opladis / oc i skulle bliffue lige som Guder / oc lære at kiende Gaat oc ont.

Der faare naar Dieffuelen kommer met saadan Fristelse til nogen / Da kand mand intet bedre bruge/ end strax fremdrage Guds Ord/ Oc haffue al-

ue altid denne Sententz i Hiertet oc Munden / oc offte den repetere oc igentage.

Ego ſum Dominus Deus tuus: Det er; Jeg er HERren din Gud. Det er / all din Tro oc tillid ſkalt du haffue til Gud allene / oc alt gaat ſkalt du begære oc foruente aff hannem / oc vdi GUD allene ſkalt du lade dig nøye.

Der effter ſkal mand fordriffue Sathan met onde ord / Oc ſige / Gack bort fra mig Satan / du eſt en Løgnactig Aand / oc en Mordere / Oc du legger der din flid til / at du kant komme mig vdi Guds wuenſkab / oc vdi ſaa maade vende mig fra Gud.

Her haffuer ieg Guds klare Ord / Jeg er HERREN din Gud: Dette Ord vil ieg holde mig til / ſom til en faſt Klippe / Jeg vil ingelunde lade mig dragis fra dette Ord / Jeg vil icke helder tuile der paa / Endog der

komme en Engel aff Himmelen / oc vilde kalde mig fra dette Ord/ saa vil ieg dog bliffue fast der ved/ etc.

Men efftersdi denne Fristelse er høire oc større / end wforfarne Mennisker kand forstaa / Da ville wi nu lade det saa bliffue / oc gaa lenger frem til de andre Fristelser / som ere almindelige iblant alle Mennisker.

II.

Huorledis wi skulle beuebne oc betencke oss aff den hellige Scrifft/ imod den anden Fristelse / som er Legemlig oc kiødelig tryghed

Naar Sathan oc Menniskens Kiød oc Blod/ ville forbistre noget Menniske / oc giøre det trygt oc affsindigt / at det skal ringe

acte

acte baade Synden oc Guds store Vrede for Synden. Det skal icke heller acte Dieffuelsens falske skud oc besuigelse / det icke heller skal bekymre sig / at det henfalder vdi store oc groffue Synder / icke heller befrycte sig for huis skade / som Dieffuelen oc Verden kand det paaføre / Oc at det skal icke helder skøde om den offuerhengendis Sorg oc bedrøffuelse / det icke lader sig vedkomme nogen almindelig Ondskab.

Men at det allene skal acte / oc lade sig vedkomme / huor det kand faa oc bekomme meget Gods oc stor Rigdom / Huorledis det kand kõme til stor Verdslig ære / oc det kand leffue it aldelis / søt / roligt oc kreseligt leffnit / oc haffue gode dage. Som oc nu den største part aff Menniskene ere til sinds / at de staa der effter met all mact / Oc der faare tiltage de sig saa mangfoldig wmage oc arbede / met største farlighed.

Da skal det faare holde sig saadanne Sententzer oc Ord aff den hellige Scrifft / vdi huilcke Gud truer saadanne kiødelige trygge Mennisker / met sin Vrede oc store straff.

1. Petri 5. Værer ædrue oc Vaager / thi eders modstandere Dieffuelen gaar omkring / lige som en brøllinde Løwe / Oc søger effter den hand kand opsluge. Den hellige Apostel bruger her saa merckelige oc drabelige Ord / at hand siger / som en brøllende Løwe / Oc søger effter den hand kand opsluge.

Huilcket Menniske skulde være saa wforfærdet / at det icke skulde forskreckis vdi sit gantske Mod oc sinde / Om hand saae / at en grum oc brøllende Løwe komme / oc vilde offuerfalde hannem? Der er intet Menniske som jo er vdi saadan / Ja oc vdi fast større Fare / Oc allermest / hine trygge oc vankundige Mennisker.

Men

Men effterdi de icke fornemme / icke helder kunde see met Legemlige Øyne / at de saa offuerfaldis aff Dieffuelen / Der faare leffue de saa tryggelige hen i Synden.

Item / Lucas scriffuer i det 21. Cap. Christus siger saa / Værer nu altid vaagne / Oc beder / at i kunde være værdige til at vndfly / alt dette som skee skal / Oc at staa for Menniskens Søn.

Item / Marci i det 13. Cap. siger Christus: Saa vaager nu / thi i vide icke naar Husens Herre kommer / Om hand kommer om Afftenen / eller ved Midnat / eller naar Hanen gal / eller om Morgenen / paa det hand skal icke komme hastelig oc finde eder soffuendis / Huad som ieg siger eder / det siger ieg Alle / Vaager.

Item / Matth: i det 25. *Vigilate itaq; quia nescitis diem, neq; horam.* Det er: Vaager der faare / thi i vide

 icken

cken Dag eller stund / paa huilcken Menniskens Søn skal komme. Endog saadanne ord oc Sententzer / synderlig ere sagde aff Christo / om den yderste Dommedag / Dog alligeuel skal det oc forstaas oc tagis / om huert Menniskis endeligt oc affskeed aff denne Verden / Fordi / naar it Menniske Døer / det er det samme Menniskis yderste dag.

Disse ord oc Sententzer / skal mand icke alleniste / hastelige læse oc offuerløbe / Men i det mand hører oc læser saadant / skal mand holde stille / oc met altsomstørste Hiertens betenckelse oc Gudelighed / skal mand læse det / Oc dissimellem / giøre sin Bøn til Gud i Himmelen.

Item / Den gantske 90. Psalme skal mand oc flittelige læse oc offuerueye / Huilcken ieg vil oc her antegne.

HER=

HERRE Gud du est vor Tilflucht stedse oc altid. Du est Gud fra Euighed til Euighed / før end Biergene bleffue/oc Jorden / oc Verden bleffue skabte.

Du som lader Menniskken Dø / oc siger / Kommer igen Menniskens Børn.

Fordi at Tusinde Aar ere for dig/ som den Dag der frem gick i gaar / Oc som en Natte vect.

Du lader dem henfare som en Strøm / Oc de ere som en Søffn/ lige som Græss der dog snart vissner.

Det som Blomstris aarle oc vissner snart / oc bliffuer aff-

huggit

huggit om Afftenen oc tørris.

Det giør din Vrede / at wi saa forgaa / Oc din grumhed / at wi skulle saa hastelig bort.

Thi du setter vore Misgierninger for dig / vore wbekiende Synder i Liuset for dit Ansict.

Der faare fare alle vore dage bort ved din Vrede / Wi fortære vore Aar / lige som en snack.

Vort Liff varer halffierdesindstiue Aar / naar det kommer høyt / da ere de firesindstiue Aar: Oc naar det haffuer været kosteligt / Da haffuer det været møye oc arbede / Thi det far snart bort / lige som wi fløie der fra.

Huo

Huo tror det / at du est saa saare Vred? Oc huo frycter for saadan din grumhed?

Lær oss at betencke / at wi skulle Dø / at wi mue bliffue forstandige.

HERRE vent dig igen til oss / oc vær dine Tienere naadig. Opfylt oss aarle met din Naade / saa ville wi prise dig / oc være glade i alle vore dage.

Glede oss nu igen / effter at du Plager oss saa lenge / effter at wi lide saa lenge wlycke.

Betee dine Tienere din gierning / Oc din ære deris Børn.

Oc HERRE vor Gud vær oss venlig / oc forfremme vore henders gierninger hoss dig.

Ja hand

Ja hand forfremme vore henders gierning.

DEnne Psalme skal huer from Christen flittelig acte/ ord fra ord/ Thi det er en meget skøn oc herlig Psalme: Oc der findis neppelig nogensteds i den hellige Scrifft en bedre Lærdom oc Underuissning imod denne Fristelse/ som er Kiødelig tryghed/ end denne samme Psalme.

I. Thi den lærer først oc giffuer tilkiende/ huor kort oc wstadigt Menniskens leffnit er.

II. Dernest viser den oss / huor stor Guds Vrede er for Menniskens Synders mangfoldighed / som optender Guds Vrede offuer oss/ Oc fører saa megen wlycke oc Sorg met sig/ vdi vor gantske liffs tid / oc giør vor Liffs tid saa kort.

III. Til det Tredie/ igentagis oc repeteris den Lærdom/ om Guds store Vre-

re Vrede / oc om Menniskens liffs forthed oc wselhed.

IIII. Den sidste part aff denne Psalme / er en aluorlig Bøn til HERREN / at hand vil aff sin Naade værdis til / at vende denne Legemlige oc Kiødelige tryghed oc seckerhed fra oss.

Item / Job i det 14. Cap. siger: Mennisket fød aff en Quinde / leffuer en stacket tid / oc er fuld aff wro. Det gaar op som it Blomster oc falder aff / det flyer som en Skugge / oc bliffuer icke.

Item / Den 103. Psalme: It Menniske er vdi sit Leffnit lige som Græss / Hand blomstris som it Blomster paa Marcken. Naar Værit far der offuer / da er det icke lenger der / Oc hendis sted kiender hende icke mere.

Item / Esaiæ i det 40. Capit. Der siger en Røst / Predicke: Oc

hand

hand sagde / Huad skal ieg Predicke?
Alt Kiød er Hø / Oc alle hendis god=
hed er lige som it Blomster paa Mar=
cken. Høet tørris / Blomsterit viss=
ner / thi HERRENS Aand blæss
der paa. Ja Folckit er Hø / Høet
tørris / Blomsterit vissner / Men vor
Guds Ord bliffuer euindelige.

DIsse ere de rette Sententzer oc Lær=
dommer aff den hellige Scrifft /
som it Menniske skal bruge imod den=
ne Legemlige tryghed. Oc vden wi
haffde haardere Hierter end Jern / da
maatte sandelig disse Vidnisbyrd op=
røre oc beuege oss / til at afflegge / Ja
oc kaste langt bort fra oss / saadan Le=
gemlig oc Kiødelig seckerhed oc tryg=
hed.

Men nu ere der alligeuel man=
ge Mennisker / som aldelis intet beue=
gis / aff saadanne Vidnisbyrd oc ord /
men gaa oc staa saa stiffue oc haard=
nackede hen / Oc ringere acte der om /
end en

end en stor oc sterck Eeg acter Torden oc Liunet. Eller lige som en Klippe der staar i Vandet / acter intet huad det Stormer / eller Vær oc Vand slaar der paa.

Den rette Aarsage til saadan Haardnackedhed / er den oprindelige Synd / som er Menniskenn medfød / huor aff Menniskens Natur / er saa forkrencket / at det giffuer icke act paa / eller kand betencke / sit Leffnits korthed / icke heller de atskillige kaarss oc Bedrøffuelser / som offuerhenger Menniskens kiøn / Oc meget mindre de wsigelige Vade oc farlighed / som Menniskenn daglige omgaas met.

Der er intet Diur i Verden / som kand være wsliger oc ælendigere / end Menniskenn er / saa meget som hører til denne Legemlige handel oc omgengelse. Her vdaff ere disse Ordspraag opkomne. *Omnem*

 mise-

miseriam dixeris, si hominem dixeris. Det er: Naar mand neffner it Mēniske / da neffner mand allehaande wselhed oc ælendighed.

Item: *Hinc hominum durum genus, experiensq; laborum.* Det er.

Menniskens kiøn er vnderlagt
Arbede/ Sorg oc møde/
Synden haffuer oss det paa bragt.
Indtil wi komme til døde.

Der faare / paa det at Gud kand spege / oc til intet giøre saadanne forblindede oc Haardnackede Menniskers onde mening oc forsæt/ Da besuarer hand dennem met mangfoldig Modgang oc Bedrøffuelse / at de sielff skulde bekiende deris egen wselhed / oc ydmyge sig/ oc afflegge saadan Legemlig tryghed.

Nu effter at it Kiødeligt trygd Menniske / haffuer offuertenckt oc randsagit saadanne oc andre Sententzer/

tentzer / som den hellige Scrifft oss klarlige faaregiffuer / Da skal det oc ansee / de Menniskers Exempel / som aff Legemlig oc Kiødelig tryghed / ere henfaldne vdi store Bedrøffuelser oc Hierteſorg / Oc paa det sidste haffue faat / en Vnderlig ende oc affsked aff denne Verden.

Som det oc gick den Rige Mand / Lucæ i det 12. Cap. Jesus sagde en lignelse / Der vaar it Rigt Menniske / huess Marck som haffde baarit meget / Oc hand tenckte ved sig sielff / oc sagde / Huad skal ieg giøre? Jeg haffuer icke / som ieg kand samle min fruct vdi / Oc hand sagde / det vil ieg giøre / Jeg vil nedbryde mine Lader / oc bygge større / Oc ieg vil samle der vdi / alt det som mig er voxit / oc mit Gods: Oc ieg vil sige til min Siel / Du haffuer it stort Forraad i mange Aar / haff nu rolighed / æd / drick / oc vær glad / Men

Gud sagde til hannem: Du Daare/ i denne Nat skal mand kreffue din Siel aff dig / oc huem skal det høre til/som du haffuer beredt? Saa gaar det / huo sig samler Liggendefæ / oc er icke Rig i Gud.

Item / Samsonis Exempel/ Der som hand haffde icke værit kiødelig tryg / da haffde hand aldrig kommit vdi saa megen Sorg oc ælendighed som hand kom.

Dauid er oc it merckeligt Exempel / fordi / all den stund hand tog flittelig vare paa sit Kongelige embede oc bestilling/ da kunde Satan icke driffue eller drage hannem til nogen aabenbare Synd oc Last. Men strax der Dauid kom vdi legemlig tryghed / da falt hand slemmelige hen i Synden.

Vdi lige maade gick det oc met hans Søn Salomone / som oc bleff straffet for saadan Kiødelig tryghed/

Men

Men der som hand haffde værit pla-
git met nogen bitter Modgang til-
forne/da haffde hand icke saa lettelige
giffuet Synden rum.

Vdaff Hedenske Historier/
finder mand oc saadanne mange
Exempler. *Alexander Magnus*,
giorde store oc merckelige gierninger/
oc haffde lyckfalig fremgang / eme-
den hand efterfulde sin Skoleme-
sters *Aristotelis* Raad oc gode Lær-
dom / oc all den stund hans sind oc
tancker vaare vdi stor bestilling/som
hand haffde at omgaas met Krig oc
andet saadant. Men strax hand slo
sit sind der fra / oc gaff sig hen til
Druckenskab oc Løssactighed/ oc an-
dre saadanne wdyder / Saa kom
hand hen til aarckeløsshed oc Legem-
lig tryghed/oc paa det sidste/ omkom
denne veldige Herre vdi iammerlige
maade. Saaledis er det gaait met
mange andre/ etc.

III.

Trøst oc Husualelse / for dem som haffue en suag oc skrøbelig Tro / oc ere i den mening / at de kunde icke rettelige Bede.

DEtte er en sielden / dog meget suar Fristelse / oc der ere gantske faa Mennisker / som rettelige haffuer forstand om denne Fristelse / Der ere icke helder mange som rettelige fornemmer den: Oc den altsomringeste part / som rettelige kunde trøste oc Raadføre dem / som plagis aff denne Fristelse.

I. De som aff denne Fristelse besøgis / skulle Først vide / at de icke forsøgis aff nogen ny eller wseduaanlige Fristelse / Men at der haffuer

været mange hellige Mennisker/fra første Verdsens begyndelse / som haffue været beladde/met dẽne skrøbelighed oc Siuge / Oc end veldige oc ypperlige Mend / som oc den hellige Kong Dauid mange steds beklager i sine Psalmer / om sin Trois suaghed/ som vdi den 13. Psalme/ *Vsque quo Domine obliuisceris mei in finem?* det er: HERRE/ huor lenge vilt du saa aldelis forglemme mig? Huor lenge skiuler du dit Ansict for mig?

Vdi disse ord beuisis/ at Dauid haffuer været saare plagit/ aff denne Fristelse / saa at hand meente sig icke at kunde rettelige Tro / eller paakalde HERREN/ som hannem burde: Fordi dette er saadanne ord/ som icke komme aff en stadig/men aff en suag oc skrøbelig Tro oc paakaldelse.

Item / i den 31. Psalme: *Ego*

autem dixi in anxietate mea, proiectus sum a facie oculorum tuorum: det er: Thi ieg sagde i min Fortuilelse/ Jeg er bortkast fra dine Oyen.

Der ere mange Psalmer / som indeholde saadanne mangfoldige klagemaal: Dette er sandelig en stor Husualelse for dennem/som ere skrøbelige i Troen / at de haffue saadan en merckelig Prophet / der haffde saa stor en Guds Aand / oc dog vdi lige maade vaar plagit met saadan Fristelse.

Thi Dauid haffde icke altid/ lige stor krafft oc styrcke vdi Troen/ men hand vaar stundem saa suag oc skrøbelig i saa maade / at det siuntis lige som hand haffde baade mist Troen oc Guds ord.

Saa gick det oc vden tuil met den hellige *Patriarcha Abraham* / at endog hand kaldis Troens Fader/ Dog haffuer hand alligeuel / stundem

dem værit saa haardelige plagit aff denne Fristelse / at hand oc fornam vdi sig sielff / Troens skrøbelighed oc suaghed / effter som hans egne ord giffue Vidnisbyrd / Gen. 15. Cap. *Domine quid dabis mihi?* Oc *Abraham* sagde / HERRE / HERRE / huad viltu giffue mig / Jeg gaar hen for vden Børn / oc min Hussfogit Eliezer aff Damasco / haffuer en Søn. Oc *Abraham* sagde fremdelis / Mig haffuer du ingen Sæd giffuit / Oc see / min Tieneris Søn / skal være min Arffuing.

Saa pleyer de icke at tale / som ere stadige oc stercke vdi Troen / Men de som haffue en suag oc skrøbelig Tro / de haffue gierne saadanne ord.

Ingen skal haffue saadanne meninger oc tancker / at de veldige / hellige oc Gudfryctige Mennisker i Verden / haffue altid værit faste oc stadi-

ge i Troen vden all suaghed oc skrøbelighed. Thi de haffue oc hafft Kiød oc Blod. Det vaare icke helder gaat / at de skulde altid været stercke oc faste i Troen / oc icke stundem været tuilraadige / de maatte ellers bleffuit for meget trygge oc Hoffmodige.

II. Der nest skal mand vide/ at Satan icke saa haardelige oc strengelige / besøger / de vankundige oc Kiødelige trygge Mennisker / som idelig fare hen vdi Synden/met saadanne gloende Skud oc Fristelser/ Men hand tager fat paa dennem/ som flittelige oc aluorlige lærer oc beholder Guds salige Ord oc Lærdom. Disse som icke gierne lader sig vige/ fører Satan vdi saadanne tancker oc meninger / at deris Tro er suag oc skrøbelig / oc vil saa haffue dennem hen vdi nogen Fortuilelse..

Men de andre som ligger hen

i Syn-

i Synden / indgiffuer hand saadāne tancker oc meninger / at de ere stercke nock i Troen / Oc i saa maade drager hand dem hen met sig / til Euig fordømmelse. Ja hād kōmer dem i den mening / lige som de haffde en fuldkommen Tro / oc de ere dog aldelis vden Troen. Lige som wi oc kunde see oc formercke / vdi de Vgudelige Mennisker / som søle hen i Synden / at mand aldrig hører dem bellage sig aff deris Trois skrøbelighed.

Thi deris Samuittighed er vdi dennem / lige som it Menniske der er Spidalsk / at de icke acter Synden / icke helder Guds vrede / oc de frycte icke helder for Døden.

Fordi lige som it Spidalsk Menniske / kand icke føle eller fornemme / naar nogen sticker det i Kiødet met en skarp nael / saa kand icke helder en groff / Haardnackit / oc wbodfærdigt Menniske / acte eller for-

nemme

nemme/ Kiødsens skrøbelighed/ eller Syndsens mangfoldighed / oc meget ringere acter det Troens suaghed oc skrøbelighed.

III. Til det Tredie skulle de oc vide/ som mercker oc befinder Troens skrøbelighed vdi sig / at det er it vist Tegn / at deris Tro er icke en løss oc falsk tilraadelse/ Men det er en sand liffactig oc fructsommelighheds Forstrøstning oc tilforladelse / til den euige Gud.

Thi lige som it Menniske / io karskere oc sundere Legem det er met begaffuet / Jo snarere fornemmer det naar Siugdommen angriber det / Ja meget snarere end it Menniske / som aff stor Siugdom haffuer mist all sin styrcke oc mact. Saa er det oc met den / som haffuer en krafftig Tro/ Jo stercke oc krafftigere den er / Jo snarere fornemmer det Troens oc aandsens skrøbelighed.

IIII. Til

IIII. Til det Fierde/skulle de trøste sig met Sententzer aff Scrifften/ som ere suage vdi Troen / *Esaiæ* i det 42. *Calamum conquaßatum non conteret, & linum fumigans non extinguet.* det er: HERREN skal icke synderbryde det knusede Rør / oc icke vdslycke den rygendis Hør. Met disse ord bruger den hellig Aand ved Propheten/aandelig tale/vdi lignelser / Paa det hand vil vdi saa maade oprøre oc beuege deris Ørne oc hierter / som haffue en skrøbelig Tro. Dette knusede Rør / oc denne rygendis Hør/kalder hand besynderlige en wstadig oc skrøbelig Tro/oc der faare siger hand saa merckelige/hād vil icke synderbryde / hand vil icke vdslycke/ det er / Hand vil lettelig oc sactmodelig forbinde/ oc hand vil optende en ringe oc suag Tro/ at hun skal bliffue frimodig oc fuldkommen.

Denne skøne oc herlige Sen-

tentz

tentz haffuer stor krafft met sig/ naar it Menniske vdi sin skrøbelige Tro bruger den i rette oc tilbørlige tid.

Lige som der vaare noget Menniske tuilraadig at gaa til HERRENS Naduere/ for den dyrebare herlighed oc ære som det haffuer met sig/ da skulde samme Menniske vdi saa maade raadføre oc trøste sig. Huor faare fryeter du? gack der til i HERRENS naffn/ thi Christus vil io ingen forgifft giffue dig/ hand staar icke helder bag dig/ met en kiep eller stang at sla dig/ eller giøre dig nogen skade.

Saadanne tancker oc Christelig Hiertens forsæt/ haffuer stor Husualelse met sig/ oc hielper til rette/ de bedrøffuede oc suage Samuittigheder: Thi saaledis vdeluckis oc settis til side alt det onde mand fryeter faare/ oc der igen indebesluttis/

alt

alt det gode mand ynsker oc begierer/ paa det altsomrigeligste.

Saa lærer der faare/denne Prophetiske tale/at Christus vil ansee/skiøde/hielpe/ oc paa det allerhøyeste/husuale alle dennem som i hiertet ere bedrøffuede/ oc haffue en Ydmyg Aand. Thi intet Rør skøder om HERREN/ vden det som er knusit: Oc ingen Hør begærer hannem/ vden den som ryger. Det er aleniste it angerfuld Hierte oc en skrøbelig Tro/ søger hielp oc trøst aff den euige HERRE oc Gud. Ach huad ere de Menniske lyckſalige/som føle oc fornemme Troens suaghed oc skrøbelighed.

Item/ i den 145 Psalme: *Alleuat Dominus qui corruunt, & erigit omnes elisos.* det er: HERREN oppeholder alle dem som falde/ oc opløffter alle dem som ere nedslagne.

De som

De ſom ere faldne oc nedſlagne/ kalder hand alle dem / ſom ere ſuage oc ſkrøbelige i Troen. Lige ſom de ſigis tuert imod at ſtaa / ſom ere ſtercke oc faſte i Troen.

Thi ſiger hand i denne Pſalme/ at Chriſtus / ſom her rettelig met ſin Farffue affmalis/er icke nogē Verdſlig Konge/ ſom haffde behoff/at beuare oc formere ſit Rige / formedelſt nogen Verdſlige Krigsfolck oc Vnderſaatter/ ſom kunde haffue denne Verdſlige rigdom/ Velde / Mact/ ſtyrcke/Viſdom/ forſtand/ſkarpſindighed / eller andre ſaadanne vduortis Gaffuer.

Men at hand er en Aandelige Konge/ ſom annammer alle dem/ ſom ere ſkrøbelige/ vedtørendis fattige/ bedrøffuede oc ælēdige Syndere/ oc alle dem ſom ere forſkudne/fra alle Menniſkers hielp oc biſtand/at hand vil haffue en trøſtelig omgengelſe/

met

met dem. Diſſe ere de/ved huilcke hand vil beſtyrcke oc formere ſit Ri=ge / Oc ved ſaadan vnderlig maade forfremmer det langt anderledis/end diſſe Verdſlige Konger oc Herrer giøre / effter deris Embede oc beſtil=ling / Fordi diſſe Verdſens Herrer/ vnderholdis oc forfremnis aff deris Tienere oc Vnderſaatter: Men Chriſtus den Himmelſke Konge/ ſielff forfremmer ſit Rigis arffuin=ger til gode / oc all deris tyngſel oc ſtore beſueringer tager hand fra den=nem/Det er all Synd oc laſt/mang=foldig ſkrøbelighed / oc anden ſaadan ælendighed / oc legger dette altſāmen paa ſig ſielff / ſom der oc ſtaar ſcreff=uit Eſaiæ i det 9. Cap. *Cuius principatus ſuper humeros eius*, det er: Huiſſ Herredømme er paa hans ſkuldre.

Denne Konge ſkencker oc giffuer ſine Vnderſaatter de Himmelſke gode ting / Oc der imod tager hand

 paa

paa sig sielff alle deris Synder oc trældom. Det maa Jo være en meget oc trøstelig oc venlig Konge.

Der faare/saa offte som wi fornemme vor Tro bliffuer skrøbelig/ oc wstadig i oss / da skulle wi saa betencke oss/oc bede/at Christus vil met sin hellig Aand hielpe oss/ oc at hand vil forbinde det sønderknusede Rør/ Oc at hand vil optende den rygendis Hør/at der kand bliffue aff den lille Troens gnist / en stor oc fuldkommen Jld. Som oc Paulus lærer til de Romere i det 8. Cap. Dissligeste hielper oc Aanden vor skrøbelighed op: Thi wi vide icke huad wi skulle Bede / som oss bør. Men Aanden traader sielff frem for oss til det beste met wsigelige suck.

Jtem/til de Hebræer i det 5. Cap. Thi wi haffue icke den ypperste Prest/ som icke kand haffue metlidelse met vor skrøbelighed/ Men den

som

som er forsøgt/ i alle maade / lige som
wi / dog vden Synd. Som hand
vil sige: Hand ved oc haffuer sielff
fornummit saadant i sit Kiød / huor
stor Menneskelig naturs skrøbelighed
er / oc huor snart oc lettelig / Troen oc
den sande Guds paakaldelse kand for-
kølne vdi oss / Der faare haffuer
hand anammit paa sig sielff vort
Kiød oc Blod / at hand vilde forsøge
vdi sit eget Legeme / alt det som oss i
denne Verden er besuarligt.

Item / Esaiæ 49. Cap. Kand
oc en Quinde forglemme sit Barn /
at hun icke forbarmer sig offuer sit
Liffuis Søn? Oc om hun end for-
glemde hannem / da vil ieg dog icke
glemme dig.

Her vdi disse ord beuiser Chri-
stus / at hand haffuer saa stor Kier-
lighed oc villighed / til sine Børn /
som en Moder haffuer til sit Barn.

Lige som en Moder haffuer større

omsorg oc flittighed / at hun kand ve=
derquege oc vnderholde it lidet diendis
Barn/end hun haffuer for de Børn
som ere noget vittige oc gamle: Saa
handler oc Christus lideligere oc be=
dre / at hand optucter/ styrer/ oc met
større omhyggelighed opfostrer oc ta=
ger i sit skiød/ Det er/ hand vederque=
ger de skrøbelige met sit Ord / end
hand handler met dem / som ere ster=
ckere i Troen. Thi endog hand vel
haffuer begge parter kier/saa handler
hand ligeuel mildere met de skrøbeli=
ge/end met de som ere stercke.

Jeg ved icke om Christus haffuer
nogen steds i den hellige Scrifft/mil=
deligere affmalet sig/end i disse Esaiæ
ord oc Sententzer. Thi denne Lig=
nelse offuergaar / den Lignelse Lucæ i
det 15. Cap. at Christus ligner sig
ved den Hiurde/ som bær det fortabte
Faar hiem paa sine skuldre.

Saadanne vidnisbyrd skal mand
yder=

ydermere met Exempler aff den helli-
ge Scrifft acte / vdi huilcke wi kunde
see / met huor stor / oc vnderlig mild-
hed oc sactmodighed / den HERRE
Christus leed oc omdrog met sine A-
postlers mangfoldige skrøbelighed oc
vankundighed / indtil saa lenge de ere
bleffne sterckere. Som mand seer vdi
Thomæ Exempel/huor meget kierlig
oc venlig hand omgaaff met de Be-
drøffuede / tuilraadige oc mistrøstige
Discipler / Hand forsømmer oc icke
eller offuergiffuer dem / for Thomæ
vantro skyld / Men kommer igen til
dem paa den ottende dag/der de vaare
forsamlede/ at hand vilde bestyrcke oc
raadføre Thomæ Tro/ oc vddrage
aff hans Hierte all tuilactighed.
Men nu maatte nogen sige/Efftersdi
at Christus saa blidelige/ anammer
oc handler saa mildelige met dem som
ere skrøbelige i Troen som nu sagd er:
Hui læse wi da Marci i det sidste

Cap. At hand straffer sine Disciplers vantro/ Thi saa staar der screffuit: Hand straffede deris Vantro/ oc deris Hiertis haardhed.

Her til suaris rettelig vdi saa maade: Dette vaar en Hiertens venlige straff/som vdgick aff it broderligt oc venligt Hierte/ at lige som en mild Fader oc Moder/ naar de formercker at deris Børn ere noget skalckactige/ da taler de haardelige til dennem/ Oc sige/ Du Skalck/ du drog/ du giør icke det dig burde at giøre/ endog saadanne ord ere noget haarde/saa er det dog en venlig/ Faderlig oc Moderlig straff.

Sammeleds skulle de som ere suage i Troen paamindis/ at Gud icke tilsteder deris Tro/ altid at være saa skrøbelige i dennem/ som Dauid oc siger i den 55. Psalme: Oc hand lader den Retfærdige icke faa wro euindelige. Men omsier/ naar det

giøris

giøris behoff vdi Nød oc Farlighed/ til HERRENS naffns bekiendelse/ eller oc vdi Dødsens Fare/ da giffuer hand dennem saadant mod oc styrcke/ at de end ocsaa langt offuergaa andre / som tilforne haffue været vel stercke vdi Troen/ som mand oc kand see vdi *Nicodemi* exempel/ hand torde icke met det første gaa til Christum obenbar / men om Natten/ for den fryct hand haffde for Jøderne/ Men noget der effter / tør hand gaa til Pilatum oc begære / at nedtage Christi Legeme oc begraffue det.

Item / den hellige Quindis Anastasiæ Exempel/ der hun aff sin Tiranniske Hussbonde bleff kast i Fengsel / da vaar hun meget suag oc skrøbelig i Troen / Men der effter/ der hun bleff henførd oc skulde affliffuis / da gick hun met en stadig Tro frimodelig til døde.

Saadanne mange andre Exem-

pler skal mand flittelig offueruєye oc betencke / som bære Vidnisbyrd om dennem som met det første haffue været skrøbelige oc suage i Troen / Men paa det sidste ere de bleffne stercke oc frimodige. Her skal mand oc betencke de ord / som HERREN talede met Paulo / Oc sagde / Lad dig nøye met min Naade / Thi min Krafft er mectig i de skrøbelige / 1. Cor. 12. Cap.

Item / Huor offte skeer det / at de som i begyndelsen / haffue met stor frimodighed / anammit den hellige Euangelij Lærdom / dog alligeuel om sier / naar de ere komne vdi stor Nød oc Fare / da nødis de til / at begære Raad oc Husualelse aff andre / som de dog tilforne haffue forsmaad / Oc actede dem at være meget ringe / wstadige oc skrøbelige i Troen. Huad vil mand sige / *Mirificat Dominus sanctum suum*, Det er: HERREN fører sine Helgene vnderlige. Psal. 4.

Dette

Dette maa nu saa være sagt/om dem som ere skrøbelige i Troen.

Endog alle Sententzer oc Exempler/met huilcke mand skal trøste oc hielpe til rette / dennem som ere skrøbelige i Troen/ere icke her antegnede / Saa ere her dog anscreffne nogle synderlige etc. En anden kand giøre det bedre.

Huad her til er nu sagt/ dem til trøst / som ere skrøbelige i Troen/ det samme kunde de oc bruge som beklage sig / at de kunde icke rettelige Bede. Saa kand der faare en Kircke tienere/met Guds Ord trøste dem / som efterfølger.

1. Først skal hand faare giffue/en fuldkommen Bøn / at være en inderlig Hiertens suck oc begiering / vdi huilcken it Gudfryctigt Menniske / ynsker oc begærer / at Gud vil hielpe det i sin store trang oc Nød / baade Legemlig oc Aandelig.

Dette beuisis met mange Vid=
nisbyrd oc Exempler aff den hellige
Scrifft/ i den 10. Psalme staar/ *Desi-
derium pauperum exaudisti Domine:*
Det er/ HERRE/ du hører de
ælendigis begærelse/ deris Hierter ere
visse/ at dit Ore mercker der paa.

Her vidner den hellig Aand
klarlige/ at Gud Bønhører ocsaa
hiertens suck/oc at det er ocsaa en sand
oc fuldkommen Bøn. Som oc Sy=
rach siger/ at en Hiertens Bøn tren=
ger sig igennem Skyerne. Effter=
di at Gud randsager Hierterne/ da
acter hand visselige meget mere Hier=
tens inderste suck oc begæring/ end
hand acter ordene aleniste. Item/
i den 145. Psalme. HERREN
giør det som de Gudfryctige begære/
Oc hører deris skrig/ oc hielper dem.

Vdi disse ord/ vidner atter den
hellig Aand/ at Gud hører icke aleni=
ste dennem som Beder met Mun=
den/

den / men hand ocsaa Bønhører de Gudfryctigis Hierters suck oc begæring.

Her skulle wi nu ansee oc acte deris Exempler som for Sorg oc banghed kunde neppelige drage deris aande/ Oc haffue alleniste met Hiertens suck giffuit deris trang oc nød tilkiende / oc ere dog Bønhørde aff Gud / Som der staar i den 2. Mose Bog / i den Historia om Mose / i det 14. Cap. At hand vaar saa Sorrigfuld oc hiertens bange/at hand kunde icke oplade sin Mund oc bede/ dog Bønhører Gud hannem / oc siger til hannem / *Quid clamas ad me* Mose? Hui raaber du saa til mig?

Item/ Marci i det 5. Cap. den Quinde som haffde hafft Blodsot i tolff Aar/gick bag til Jesum/oc rørde ved sømmē paa hans Kleder: Endog hun aff Sorg oc redsel / torde oc kunde icke bede om hielp / dog saa Guds

Søn

Søn hendis Hiertis suck oc Bøn/ oc hialp hende.

Det er icke helder tuil paa / at Zacharias Johannis Baptistæ Fader / oc Elizabet / haffuer io offte vdi deris Hierter / ynsked oc begæret/ at Gud vilde giffue dem en Søn: Effter som oc Gabriel Engel / oc siger: Frycte dig icke Zacharia/ thi din Bøn er bønhørt / Oc din Hustru Elizabet skal føde dig en Søn.

Item/ Matth: i det 9. Cap. De som førde den Verckbrødne til Christum/ de talede intet/ de begærede oc intet met Munden / Dog siger Texten / at den HERRE Jesus saa deris Tro / huor aff er aabenbare/ at deris suck oc Hiertens begæring haffuer været en brendendis oc aluorlig Bøn for Christo. Dette er it merckeligt Exempel/ at Gud end ocsaa Bønhører tiendis Bøner / Det er/ de/ som vdgaar ved Hiertens

suck

suck oc bekiendelse/vden mange vduor=
tis ord oc paakaldelse. Saadanne
merckelige Exempler skal mand giff=
ue god act paa / som nu her icke alle=
sammen kunde opregnis / det vilde el=
lers bliffue alt for langt.

II. Effter at en Kircke tienere/ met
saadanne ord oc Exempler / haffuer
trøstet oc stadfest dennem som ere skrø
belige baade i Bønen oc Troen / da
skal hand oc faaregiffue denne Trøst
oc husualelse: At de som saa sucke/ oc
aff stor Hierenēs bedrøffuelse oc sorg
giøre deris Bøn til Gud / de ere icke
allene / som saa sucke oc beder/ Men
alle Gudfryctige / det er den gantske
Christne Kirckis forsamling / Ja end
ocsaa den HERRE Christus sielff/
som sider hoss Guds Faders høyre
Haand/beder met dennem/ Oc hand
gaar frem til Faderen sielff oc beder
for dem: Dissligeste den værdige hel=
lig Aand / gaar oc frem/ oc beder for
dem/

dem/ met wsigelig suck /som Paulus scriffuer til de Rom: i det 8. Cap. Oc til de Galater i det 4. Cap. Efftersi i ere da Børn/da sende Gud sin Søns Aand i eders Hierter / som raaber/ *Abba* / kiere Fader. Huad kand nu være Trøsteligere for Gudfryctige Mennisker/ end at den hellig Aand/ baade met dem / oc faare dem beder oc sucker til HERREN. Oc som Paulas siger/ at den hellig Aand / icke alenisste lærer dem/ huad oc huorlude de skulle bede/ Men ocsaa opuecker oc optender / den ringe oc suage Tro vdi dennem / at hun skal bliffue stor oc fuldkommen.

III. Til det sidste/ skulle de oc paamindis/at alle Oyenskalckis Bøner/ endog de ere mange/ oc siunis at være meget hellige / saa ere de dog ringe actede for Gud/som oc Christus sielff siger Matth: i det 6. Cap. Naar du giør din Bøn / skaltu icke være som

Øyen-

Oyenſkalcke ſom gierne ſtaa oc bede i Skoler oc paa Hiørner / oc paa Gader / at de kunde ſees aff Folckit / Sandelig ſiger ieg eder / de haffue deris løn borte: Men naar du Beder / da gack ind i dit Kammer / oc luck Dørren til / Oc bed til din Fader i løndom / oc din Fader ſom ſeer i løndom / ſkal betale dig det aabenbare. Oc naar i bede / da ſkulle i icke bruge mange ord / ſom Hedninge / thi de mene / at de bliffue Bønhørde naar de bruge mange ord / Der faare ſkulle i icke giøre eder lige ved dem / etc. Fordi lige ſom Troen er da meſt ſterck oc fructſommelig / naar mand bekiendis oc fornemmer hendis ſuaghed oc ſkrøbelighed / ſaa er oc Bønen da fyrig oc allermeſt fuldkommen / naar oſſ ſiunis oc tyckis hun er meget forkølnit oc ringe / etc.

IIII.

Huorledis de skulle trøstis/ Læris oc Underuisis aff Scrifften / som formaster oc fordrister sig mod Gud oc Menniskẽ.

DEnne Fristelse/som kaldis almindelige Formastelse och Fordristelse / er tuert imod den neste forgangende Fristelse/ som er Troens suaghed oc skrøbelighed.

Denne slemme oc forfengelige Fordristelse / er / naar it Menniske tyckis at det staar saa aldelis vel vdi Troen/ at det mener oc tycker / at det haffuer lidet paa sig/ huad helder det Troer eller Beder. Oc dissimellem tyckes det/ at andre / som beklager sig aff deris

aff deris Trois skrøbelighed ere aldelis galne oc rasendis / oc vdi saa maade forhaaner oc foracter dennem. De ere icke faa iblant Menniskene / som Dieffuelen forbistrer / met saadanne tancker oc tilraadelse / at de mene sig end ocsaa / at være meget bedre end de altsomhelligste Mennisker haffuer værit / vdi saadan Aandelig Troens styrcke. Men de forstaa icke / at de ere sielff de altsomskrøbeligste i Troen / icke forstaa de helder / at denne Tro som de saa høyelig berømme sig aff / er aleniste en falsk oc suigefuld tancke om Troen / oc at de sielff bedrager oc skuffer sig met saadanne skønne tancker.

Saadanne Mennisker som saa Formaste oc fordriste sig / skal mand faare giffue / den hellige Apostels Sancti Poffuels lærdom / 1. Cor: i det 10. Cap. Huo sig lader tycke at hand staar / den skal see vel til at hand

icke falder. Som hand vilde saa sige / Mand kand snart snuble oc falde fra Troen.

Item / Philipp. i det 2. Cap. *Cum timore & tremore salutem vestram operamini*: Det er. Saa beskickeret / at i kunde bliffue salige met frynct oc beffuelse. Thi Gud er den som arbeder i eder baade Villien oc Gierningen / effter sin behagelighed. Som hand vilde sige/Lader eder icke tycke / at i ville være forstercke i Troen/ men vddriffuer aff eders sind all Kiødelig tryghed / Oc henlegger denne slemme tancke / oc tencker icke/ at i nu aldelis haffue offueruundet all Aandelig strij d oc kamp/Eller at i ere vdslupne oc vndkomne fra alle Dieffuelens suig oc Fristelser. Men i skulle det acte/at i ere endnu i Verdē/ offuer huilcken Dieffuelen kalder sig en Første / Oc at i endnu bære det gamle Menniske omkring met eder/

som

som strider mod Aanden / Oc Satan er icke endnu død. Huor faare det er høyelige fornøden / at i seer eder vel omkring / oc værer vaagne / oc giffuer god act paa alle Aaarsager / at Satan icke fratager eder det Liggendefæ / som i haffue oc bære i disse skrøbelige Lægommer. Fordi / i leffue oc omgaas vdi megen større Farlighed end nogen Menniskens fornufft kand begribe.

Item / til de Philip. siger Paulus i det 3. Cap. Mine brødre / Jeg acter mig endnu sielff / at ieg haffuer det begræbit. Men en ting siger ieg / Jeg forglemmer det som er tilbage / oc recker mig til det som er faare / Oc iager effter det forsette maal / effter det Klenodie som fremholder Guds Himmelske kald i Christo Jesu / Saa mange som nu ere fuldkomne aff oss / lader oss være saa til sinde / etc.

De Philippenser vaare vdi

denne mening / at dennem nu aldelis intet fattedis / men at de vaare paa det høyeste fuldkomne / oc vaare de allersterckiste i Troen / oc at de elskte Gud fuldkommelige / oc de haffde aldelis vdlærd den gantske Euangelij Lærdom. Disse tancker oc falske meninger / vil den hellige Apostel vdi disse ord / vddrage aff deris sind / Oc siger dem at være langt borte / fra den rette oc sande fuldkommenhed / saa at de endnu neppelige haffde bekommit en gantske ringe Grunduol paa den rette oc sande Euangeliske lærdom oc Tro: Det beuiser hand aff sit eget Exempel. Mine Brødre (siger hand) Jeg atter mig icke endnu sielff / at ieg haffuer det begrebit: Som hand vil sige: Endog ieg er forsøgt oc bestyrcket vdi atskillige Kamp oc Fristelser / at ieg vel kunde vdgiffue mig / at være en vellærd oc farfaren Doctor oc Lærere / Dog

fornem-

fornemmer ieg alligeuel / at ieg er endnu icke andet end en fattig Disci=pel der vdi / som huer dag haffuer be=hoff at lære/ Oc at ieg icke endnu saa fuldkommelig forstaar Scrifften/ oc icke helder kand saa skicke mig vdi Guds fryct / Tro oc Kierlighed / som det sig burde.

Apostelen bruger her oc sin tale aff saadan Lignelse / som de der løbe til maals / paa det at denne paamin=delse skal gaa de Philipper diss mere til Hiertet. De som løbe til maals om noget Klenodie at vinde /da vd=strecker de deris gantske Legemme oc lemmer/ aff største begærlighed/at de kunde bekomme Klenodiet som er op=sæt/ oc lade ingen ting forhindre sig vdi deris laab : Saa skulle oc de som haffue anammit Euangelij rene Lær dom / oc huer dag stunde oc løbe til Himmerige / som er deris rette Fæ=derne land/ vdaff all deris forstand oc

 for=

fornufft / met all Legemlig styrcke/ skynde sig der hen / at de kunde lyck= salig fuldkomme oc fuldende deris laab / Och saa huer dag forøgis vd Troen oc en ny lydighed / oc altid komme ihu den Sententz : *Stare in via Domini, est retrogredi.* Det er: Den som vil staa stille oc stiff i HER= RENS Vey / det er / at gaa til bage / etc.

Naar de/som saa tycker sig at være stercke vdi Troen/oc der vdoffuer for= acter oc bespotter andre / som kiender sig suage oc skrøbelige/haffuer indbil= dit i deris sind/saadanne ord oc Sen= tentzer / Da skulle de ocsaa vel be= tencke merckelige Exempler aff den hellige Scrifft / Som den hellige Apostels Petri Exempel er / at hand saa høielig Formastede oc fordristede sig / at hand sagde sig før at ville gaa i Døden met Christo / end hand vilde forlade oc benecte hannem.

Oc en

Oc en føie ſtund der efter / kom en ringe tieniſte Pige / oc met it eniſte ord forfærdede hannem / at all hans ſtore fordriſtelſe maatte falde.

Saa gick det met Moſe/ſom met ſaa mange ſkøne oc herlige Lærdom-mer haffde beuiſt ſin ſtercke oc ſtadige Tro til Gud/ Nogen føye tid der eff-ter / vdi Ørcken / der Gud loffuede at hand vilde giffue oc lade vdkomme rindendis Vand aff den haarde Steen / til at vederquege Iſraels me-nighed met / da tuilede Moſes / Oc ſagde / Monne her oc ſkulle komme Vand aff den haarde Steenklippe/ Oc der gaff hand ſtrax ſin ſkrøbelige Tro tilkiende / at HERREN haffde aleniſte befalet / at hand ſkulde ſla en gang paa Klippen met ſin Kiep / men hand ſlo to gange / Oc for denne hans vantro / kom hand icke ind i Canaans Land / Deut: 32. Numer: 20. Cap.

Vaar det oc icke en sterck Tro oc frimodighed vdi Israels børn / at de reisde igennem det Røde Haff? Men huor stor suaghed / de siden vaare met begiffne i Troen / der dem fattedis Vand i Ørcken / giffuis klarlige tilkiende / Num: 20. Saadanne Historier oc Exempler er den hellige Scrifft all fuld aff / huilcke allesammen / vaare her forlangt at opregne.

Vdi David er oc it merckeligt Exempel / at saa tit oc offte hand meente sielff / at hand vaar sterck oc Kiødelig tryg i Troen / da falt hand haardelige hen i Synden.

Item / Iblant alle Christi hellige Apostler / da vilde Peder altid være den sterckiste vdi Troen oc bekiendelsen / som hand oc met en fast Tro bekiende / at Christus er den leffuende Guds Søn / Matth: 16. Hand loffuede ocsaa met stor frimodighed/

dighed / at der som Disciplene vilde end allesammen forarge sig / da vilde hand før gaa i Døden / end hand det vilde giøre / Men hand benectede alligeuel den HERRE Christum tre gang/som oc tilforme er omtalet.

De Mennisker som ere wforfarne vdi saadanne Aandelige tingester / de kunde icke Tro eller forstaa huor skrøbelig Menniskelig Natur er. Fordi/ der nu Euangelium met det første begynte at Prediekis / oc giffue sit skin oc glantz fra sig / vdi denne vor tid: HERRE du gode Gud / met huor stor flittighed/ Kierlighed/ fyrighed/oc tacksigelse mange Mennisker i disse Riger oc Lande anāmede det / oc stode der effter/huor de kunde bekomme trofaste Lærere oc Predicanter: Men strax de haffue seet oc fornummit stor Kaars oc modgang / oc allehaande Sorg oc bedrøffuelse/ at ville metfølge den rette

oc ſande Euangelij Lærdom / da haffue mange giffuet ſig der fra / oc mange iblant den Menige mand / haffue ſtrax begynt / at kiedis oc vemmis ved Euangelij Lærdom.

Thi er det icke nock at begynde vel / men mand ſkal ocſaa være flittig oc vaagen / at forfremme ſig / oc bliff= ue varafftig vdi det gode mand haff= uer begynt / Oc altid ſkulle wi haffue for øynene / ſom Petrus ſiger i ſit andet Breffs tredie Cap. *Creſcite in gratia & cognitione Domini noſtri, & ſaluatoris Ieſu Chriſti.* Det er : Men voxer i vor HERRIS oc Frelſeris Jeſu Chriſti Naade oc bekiendelſe: Den ſamme vere ære / nu oc til euig tid / Amen.

V. Huor-

V.

Huorledis mand skal Underuisis oc Læris / met Vidnisbyrd oc Exempler aff Scrifften / imod Hoffmodighed oc forfengelig ære.

Der er tre slags Hoffmodighed.

I. Hoss de Geistlige personer.
II. Hoss Verdslig Øffrigheds personer.
III. Vdi Husszholding.

DEn Hoffmod som de Aandelige personer ere met begiffne / Det er den Onde oc slemme Pharisaiske fordristelse/som de haffue aff deris egen Visdom oc Retfærdighed. Jtem / naar nogen Geistlig person/

person / forundrer paa sig sielff / aff de høye Aandelige gaffuer / vdi huilcke hand offuergaar andre / oc opløffter sig sielff / oc vil ansees / tienis / oc knefaldis / som hand haffde Guddoms mact. Saadan vaar oc den Hoffmodige Phariseer / Lucæ 18. Hand opregnede alle sine gode gierninger oc fortienister for Gud. Saadanne ere ocsaa alle Kettere oc Suermere / som stunde effter Guddommelig ære. Dette er den Hoffmod / som Gud mest hader oc missunder / Oc denne Hoffmod straffer Gud haardelige.

II. Den anden slags Hoffmod som Verdslig Øffrigheds personer bruger oc øffuer sig vdi / Det skeer / naar saadanne Mennisker / enten aff meget Gods oc Rigdom / ære oc Værdighed / Klogskaff oc forstand / eller aff deris store oc skarpsindige fornufft oc Vissdom / bliffue arge

oc onde

oc onde/opløffte oc Hoffmode sig/ oc ville vdi saa maade holde sig bedre end andre Mennisker. Saadanne vaare *Alexander Magnus, Tiberius, Caius Caligula, Demostenes, Themistocles, Cicero,* oc andre saadanne. Jeg vil nu her antegne to eller tre Historier aff den hellige Scrifft/ huor met giffuis klarlige tilkiende/ at Gud icke kand lide / oc vil ingelunde tilstede/ at Hoffmodighed skal findis vdi Øffrigheds personer.

I. Den første er om Kong Nabugodonosor/ som der staar Danielis/ i det fierde Cap: Der Kongen gick paa det Kongelige Slot i Babylonien/ begynte hand / oc sagde / Denne er den store Babylon / som ieg haffuer bygt / til it Kongelige Huss /ved min store mact / til min Hærligheds ære. Før end Kongen haffde vdtalet disse ord/ falt en røst ned aff Himmelen oc sagde/ Det skal være dig Kong Nabugodo-

godonosor sagd / Dit Kongerige skal tagis fra dig / oc mand skal vdskiude dig fra Folck / Oc du skalt bliffue hoss Diurene som gaa paa Marcken / Mand skal lade dig æde Greß som Oxen / indtil siu tider ere omgangne offuer dig / Paa det / du skalt kiende at den høyeste haffuer mact offuer Menniskens Kongerige / oc giffuer dem huem hand vil. Strax bleff det ord fuldkommet offuer Nabugodonosor / Oc hand bleff vdskuden fra Folck / oc hand aad Græß som Oxen / oc hans Legeme laa vnder Himmelens dug / oc bleff vaat / indtil hans Haar voxte saa stor som Ørne fiere / Oc hans Negle bleffue som fule kløer. Oc der effter ydmygede Kongen sig.

Item / Danielis i det 5. Cap. Der Kong Balthazar Hoffmodede sig / oc drack sig drucken / met sine veldige Høffuidsmend / aff de Guldkar / som vaare vdtagne aff Jerusalems

lems

lems Tempel/ etc. Da bleff HERREN Vred paa hannem / Oc som hand saa sider i sin største glede/ Da kommer den finger frem oc screff paa en kalcked væg / oc ingen kunde læse eller forklare samme Scrifft/ før end Daniel kom. Da siger Daniel til Balthazar : Du haffuer icke ydmyget dig i dit Hierte / men du haffuer ophøyet dig / mod Himmelens HERRE/ oc mand maatte bære hans Husis Kar ind for dig/ Oc du/ dine Mectige / dine Høstruer/ oc dine Medhøstruer drucke der aff / Der til met / loffuede du Affguderne aff Sølff/ Guld/ Kaaber / Jern/ Træ oc Steen/ som huercken see/ høre eller føle : Men den Gud/ som haffuer din Aande/ oc alle dine veye i sin Haand/ haffuer du icke ærit. Der faare er denne Haand send aff hannem / oc denne Scrifft som der staar optegnit. Oc denne er Scrifften : *Mene,*

Mene

Mene, Tekel, upharsin. Oc hun betyder dette / *Mene*: det er / Gud haffuer talt dit Kongerige / oc endet det. *Tekel*, det er: Mand haffuer veyet dig paa en Vect / oc funden for læt. *Peres*, det er: Dine Kongerige ere atskilt / oc giffuet dem aff Meden oc Persen / etc. Den samme Nat bleff Balthazar Caldeernis Konge ihielslagen.

Item / i Apostlernis gierninger / i det 12. Cap. er Herodes Agrippa / it merckeligt Exempel / der hand haffde slaget Jacobum ihiel met Suerdet / oc Petrus vaar vndkommen aff Fengselet / Da tog Herodes paa en bestemmet dag det Kongelige Klede paa sig / oc sette sig paa Domstolen / oc giorde en tale til dem. Da raabte Folcket / det er Guds røst / oc icke it Menniskis / Oc strax slo HERRENS Engel hannem / Fordi / at hand icke gaff Gud ære / oc hand

bleff

bleff opæden aff Orme/oc gaff Aanden op.

Disse Tre gruelige Historier giffue klarlige tilkiende / at Gud vil icke haffue den forgifftige Synd Hoffmodighed/wstraffet vdi Offrigheds personer / Dog huer Offrighed som er beskickit i saadant Kald oc bestilling / for sin Person / maa her vdinden tilbørlig holde sig/effter sin Stat/ etc.

III. Den Hoffmod som brugis vdi Hussholding / er/naar nogen ophøier sig aff sin skabning / aff Legemlig styrcke / eller aff skinnendis Klededract / oc der aff tycker sig at være bedre end andre Mennisker. Men denne Hoffmod acter mand nu for den ringeste / dog haffuer den kommit / oc endnu kommer mange Mennisker vdi stor skade oc ælendighed. Exempel her om/er den Rige Fraadzere/ Lucæ i det 16. Cap. Naar

mand nu acter oc seer saadan Hoff-
mod hoss Geistlige folck / vdi Offrig-
heds personer / eller vdi Hussholdning / Da skal mand faaregiffue
dem det / som Petrus scriffuer i sit
1. Breffs 5. Cap. *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Thi
Gud staar de Hoffærdige imod /
Men de ydmyge giffuer hād Naade.

Dette skal mand besynderlige faaregiffue de Geistlige personer / som gaar frem i den Phariseiske Hoffmod / oc ville giøre sig
sielff Hellige oc Retfærdige / oc beuise sig at være Hoffmodige aander
i den Hellige Kircke.

Saa skal mand Lære rettelig at
forstaa Apostelens ord / Oc synderlig dette ord hand siger / Gud imodstaar de Hoffmodige : Det mercker /
at Hoffmodigheds Vey bliffuer
igenstoppet for dennem / oc at HERREN løber mod dennem / at hand
vil

vil fange dennem. Saa kom Gud imod den Vgudelige Konge Pharaonem i det Røde Haff / oc det er den rette Mening der paa / at Gud forhindrer oc forstører de Hoffmodige Menniskers anslag / Vissdom / fornufft oc Raad. Oc hand vil ingen Lycke eller fremgang giffue dem i deris arbede / Raad oc gierninger ihuor Lærde / snilde oc flittige de ere / Oc de skulle være vnyttelige Kar / oc lige som Malm skum der er vduelig / oc bortkastis. Psal: 119.

Saa haffuer Gud imodstaaed *Ebioni, Cherinto, Arrio, Manichæo:* Saa haffuer hand oc imodstaaed allehaande Kettere oc Suermere aff begyndelsen / at de kunde icke komme til ende met deris onde forsæt. Det er / de kunde icke foruende det rette Fundament oc grunduol vdi vor Christendoms Lærdom / Oc icke helder vdslette oc aldelis vndertrycke

den ſande oc ſalige Lærdom met deris Sophiſteri oc ſkarpſindighed.

Saa ſtaar Gud endnu paa denne tid imod alle Papiſter oc vankundige groffue Menniſker/at de icke kunde Ødelegge oc vndertrycke alle Kircker met deris falſkhed oc bedrageri.

Saa ſtaar oc Gud imod alle grumme Tiranner oc Euangelij forfølgere / at de icke helder kunde neddempe den ſande Euangeliſke Lærdom / ihuor onde oc grumme de ere / met alle deris ſuigactige Practicker oc argeliſt/ſom de kunde optencke.

Ja / ſaa vil Gud endnu altid imodſtaa alle de Hoffmodige Menniſker / vdi huad Orden oc Stat de ere vdi / naar de ville giøre oc forſøge noget vden Guds fryct / oc icke holde ſig ydmyg / da vil hand forhindre oc for-

forstørre alle deris Hoffmodige Raad oc anslag.

Saa see wi nu / at denne Petri Sententz / er lige som it stort oc forfærdeligt Liunit / mod alle Hoffmodige Mennisker / huad Stat oc Orden de er vdaff / Oc synderlige mod hine Hoffmodige *Doctores* oc Lærere / paa det de skulle vide / at endog de ere høyelige begaffuede / met høy Lærdom / at de skulde lære andre / Da kunde de dog icke giøre saa stor fruct oc gaffn i den hellige Kircke / som de der met Gudfryctighed oc ydmyghed lære oc vnderuise andre.

Somme Historier vdi atskillige tider oc forfarenhed beuiser. At den hellig Aand haffuer tit oc offte mere vdredtit i den hellige Kircke / ved de Lærere / som icke haffue været saa høyligen begaffuit met Vissdom oc Lærdom / end ved de 'altsomhøylærdiste. Som der oc skede *in Concilio*

 Nice-

Niceno, ſom *Conſtantinus Magnus* lod holde. At endog der vaare mange Viſe / forſtandige / oc høylærde Biſper forſamlede / Dog vaar der ingen iblant dem ſom vaar ſaa ſkarpſindig / at hand kunde til intet giøre / en Høylærd *Philoſophum*, ſom vilde forſuare den Arrianiſke Ketteri oc vildfarelſe / Vden en Gudfryctig Biſp / ſom ellers vaar en ſlet enfoldig Mand / Oc vaar icke begaffuit met ſynderlig høy Lærdom. Hand ſagde ſig intet ydermere vide eller forſtaa / vden Chriſtum / den ſande leffuendis Guds Søn / at være Kaarsfeſt.

Nu vil ieg icke mange flere Vidniſbyrd aff den hellige Scrifft her antegne / ſom beuiſe / at Gud imodſtaar de Hoffmodige oc æregærige i den hellige Kircke / vden det allene / aff Mariæ Loffſang vil ieg her oc ihukomme: *Diſperſit ſuperbos mente*

cordis

cordis sui: Det er: Gud atspreder de Hoffmodige i deris hiertis sind: Det er: Gud forstørrer oc forhindrer de Hoffmodigis Raad oc onde anslag / at alle deris ypperste Raad / som de nogen tid kunde optencke / aff deris store Vissdom / de komme dem sielffue til skade oc fordærffuelse.

Dette kand mand nu ydermere beuise oc forklare met Exempler / baade aff Scrifften oc Verdslige Historier: Mange Historier / som ere skede vdi atskillige tider / ere fulde aff saadanne Exempler / at mange ere aff Hoffmodighed oc æregærighed henfaldne vdi iammerlig Sorg oc ælendighed. J huor herlige oc skøne gaffuer *Chore*, *Dathan*, oc *Abiron* haffde aff HERREN / Dog bleffue de iammerlige straffede / for deris æregærigheds skyld. Num: i det 16. Cap. Alle store HERRENS gaffuer oc velgierninger / som it

Menniske kunde nogen tid ynske sig aff Gud/ haffde disse Mend / Men efftterdi de begynte at opsette oc Hoff-mode sig / aff de ypperlige Gaffuer/ som Gud haffde beprydet dennem met / da omkomme de ynckelige/ met alle dem som samtyckte met dennem/ at Jorden slugte dem hen vnder sig/etc.

Jeg ved icke noget merckeligere Exempel / vdi huilcket Gud beuiser sig/ at imodstaa de Hoffmodige oc æregærige Mennisker som dette er.

Mand haffuer vel kundskab om de onde oc falske Ketteris Exempler / huilcke ere alle henfaldne i forblindelse / oc paa det sidste ynckelig omkomne / som mand haffuer oc mange saadanne Exempler vdi vor tid.

Huo kand nu opregne alle Offrigheds Exempler? huad nedslo

oc til

oc til intet giorde den mectige oc ypperlige Herre / *Alexandrum Magnum* / som vaar en Herre offuer andre Herrer oc Førster / andet end Hoffmodighed / oc vsigelig æregærighed. Jeg vil nu lade saa bestaa / *Themistoclis, Periclis, Demostenis, Ciceronis*, oc andre saadanne ypperlige oc mectige Herrers Exempler / huilcke allesammen haffue bekommit / stor straff / Oc it ynckeligt endeligt oc affskeed aff denne Verden / for Hoffmodighed oc æregærigheds skyld.

Ydermere at forklare denne Lærdom / vil ieg nu efftersade andre / som mig offuergaa i Lærdom oc forstand.

VI.

Huorlunde de skulle Husualis oc trøstis/ som ere bedrøffuede oc bange/ for Guds Vrede/ som dem offuerhenger for deris mangfoldige Synders skyld/ etc.

I.

TIl det allerførste skal mand faaregiffue/ oc trøste saadanne bedrøffuede Mennisker/ met skøne oc trøstelige Sententzer aff den hellige Scrifft/ som klarlige beuise/ at Gud vil naadelige anamme arme Syndere/ som ville giøre aluorlig Penitentz/ oc omuende sig til Gud.

II. Der nest skal mand ocsaa opregne merckelige Exempler/ som bære aaben-

aabenbare Vidniſbyrd oc beuiſning/ om Guds ſtore Naade oc Barmhiertighed.

1.

Vidniſbyrd.

Matthæi i det 9. Cap. ſiger Chriſtus ſielff / *Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam:* Det er: Jeg er icke kommen at kalde de Retfærdige / men Syndere til Penitentz/Bod oc bedring.

DEnne ſkøne oc herlige Sententz/ ſkal en Guds Ords tienere / vel vdlegge oc forklare for ſadant it bedrøffuit Syndigt Menniſke / oc aluorlig befale oc formane det / at det flittelig ſkal betencke oc offuerueye / den ſtore trøſt oc Huſualelſe/ſom diſſe Ord indeholder.

Chriſtus kalder dennem Retfærdige/ vdi diſſe ord / ſom mene ſig icke at haffue behoff Syndernis forladelſe. Saadanne vaare paa den

tid/

tid / Scrifftklogene oc Phariseerne. Oc nu vdi vor tid ere de alle saadanne/ som staar oc fordrister sig/ aff deris egen Retfærdighed / som mand kalder paa Latine *Iustitiarios* / det ere de / som ville giøre sig sielff Retfærdige / met egen fortieniste oc gierninger.

Men Syndere kalder hand her/ icke aleniste dennem som met letfærdige Synder besmitte sig / Men ocsaa dennem / som met store groffue oc aabenbare Synder oc Laster haffue fortørnit Gud / oc værit deris næste til forargelse : Saadanne ere alle de Synder / som bedriffuis mod den Første oc anden Taffle i de Ti Guds bud / for huilcke Synder/ huert Gudfryctigt Menniske gruer oc forfærder sig / naar det aleniste tencker paa dem. Disse Synder gaa for sig / naar nogen Vgudelig vil imodstaa / eller aff sin vanartig-

hed/

hed / fly for Gud oc hade hannem/ fnyse imod Gud oc staa effter Guddommelig ære / røffue oc tage Gud sin ære fra/oc giffue den Creaturene/ Oc vilde at der vaare ingen Gud til / oc ynsker sig sielff aldrig at være skabt. Oc andre saadanne onde Hiertens tancker oc oprørelser / som ere tuert imod Guds hellige Low / som vaar vdi Cain/vdi Kong Saul/ vdi Juda som forraadde Christum/ oc vdi andre mange flere.

Item / de som forsmaa oc forfølge Guds salige Ord / Oc traade Christi Blods fortieniste vnder føder / oc foracter den hellig Aand/ vddriffuer hannem met stor oc forfærdelig bespottelse. Item / de som ihielslaar oc Mørder deris egne Forældre / oc leffuer hen vdi allehaande løssactighed oc wrenlighed.

De som nu ere saa besmittede/ oc aff saadanne groffue Synder beladde/

beladde / dem er det / som Christus synderlige her omtaler: Naar de nu ville giøre en aluorlig Hiertens Penitentz / Det er / at de hiertelige gruer oc befrycter sig / aff Syndsens store angist oc nød / oc de ere forskreckede for Guds grumme Heffn oc straff / som dem offuerhenger for deris Synderis skyld / De skulle visselige vide / at de ere vdi de Synderis tal / som Christus her omtaler / for huis skyld hand siger sig at være kommen til Verden.

Thi den HERRE Christus / er icke en løgnactig / men en sand Frelsere oc Meglere. Saa er det oc fornøden / at det skal icke være opdictede eller løgnactige / men ret sande / store / groffue / Syndere / huilcke hand haffuer toet oc rensit aff deris Synder met sit dyrebare Blod / huilcke hand oc giør hellige oc Retfærdige. Der faare kaldis hand

ocsaa

ocsaa Guds Lam/som borttog Verd-
sens Synder/ som *Iohannes Baptista*
oc kalder hannem / ved den hellig
Aand / Hand kalder det Verdsens
Synder. Der met vil hand giffue
tilkiende / at det er icke aleniste lette
eller almindelige børne Synder:
Men ocsaa slemme groffue Synder/
oc skendelige Laster / huilcke Christus
haffuer tagit paa sig.

Item / den Sententz Paulus
haffuer screffuit til de Rom: i det 5.
Cap. Oc huor som Synden er
bleffuen mectig / der er dog Naaden
bleffuen meget mectigere. Denne
trøstelige Sententz / indeholder off-
uerflødig Husualelse / Thi den lærer
oss / at Guds Naade oc Barmhier-
tighed offuergaar / vdi alle maade/
oc er større end alle Verdsens Syn-
der.

Som oc Dauid i den 33. Psalme
lærer oc siger: *Misericordia Domini*

plena

plena est terra, Jorden er fuld aff HERRENS Miskundhed. Det er/ HERRENS Miskundhed er saa stor / at Himmelens høyhed oc storhed / oc den gantske Jordens kreds/ kand den icke begribe. Thi Guds Barmhiertighed / er saa stor / som Gud er sielff / Fordi Gud er Kierlighed. Oc de Guddommelige dyder/ som ere: Vissdom / Almectighed/ Retfærdighed / Barmhiertighed oc Godhed/de ere icke *accidentia*, Det er: saadanne Guddoms dyder/kunde icke stundem være borte / oc stundem til stæde i den Guddommelig værelse/ Men de ere saa tilsammen / oc haabeføiede vdi Guddommen / at de aldrig skillis der fra/men ere altid tilsammen vdi all euighed.

Her aff skulle allesom ere Bedrøffuede oc sorgfulde / aff deris Synders mangfoldighed / læris oc paamindis/ at de skulle vissélig tro/ at Guds

Naade

Naade oc Barmhiertighed/ er meget større/end alle deris Synder ere.

De skulle oc flitteligе tage sig vare / at de icke forføre sig sielff / oc giøre Synden saa meget diss større/ som skeer / naar de ville tuile om deris Synders forladelse. Thi dette er intet andet/end at røffue Gud sin ære fra. Større ære kand mand icke beuise Gud / end naar mand bekiender at Gud er Retfærdig/Oc at hand giør den Retfærdig som tror paa Jesum Christum. Rom: i det 3. Cap.

Tuert imod/ da kand mand icke giøre Gud større vanære / end naar mand vil regne sine Synder mangfoldigere oc større / end de kunde nogen tid forladis hannem. Saa sagde Cain / oc den mening haffde Saul/ oc Judas forrædere.

Item/ 1. Johan: i det 1. Cap. Der som wi bekiende vore Synder/ da er hand tro oc Retfærdig / at hand

forlader oss vore Synder / oc renser oss aff all wdyd. Vdi dette ene ord / som hand siger (aff all wdyd) Da befatter Euangelisten / alle slags Synder / saa vel de aabenbare / som de hemmelige / som Menniskens fornufft icke forstaar / Her vndertagis intet / aff alt det som kand sigis oc kaldis Synd.

Paulus giør det samme til de Rom: i det 11. Cap: Der hand siger: Gud besluttede alle vnder Synden / paa det hand vilde forbarme sig offuer alle. Vdi disse ord befatter Paulus icke aleniste det gantske Menniskens kiøns Synder / men ocsaa den gantske Menniskelige Retfærdighed / vnder Syndsens naffn oc Titel: Som hand vil sige / baade Menniskens Synder / oc deris egen Retfærdighed / ere en ting for Gud. Thi Gud haffuer icke aleniste vederstyggelighed til vore Synder / Men hand

hand ocsaa fordømmer all vor egen Retfærdighed / som wi ville tilegne oss sielffue aff vore Gierninger / vden Christi fortieniste.

Item / den merckelige Sententz Esaiæ 64. Men nu ere wi allesammen / som de wrene / oc all vor Retuisshed / lige som it besmittet klede / etc. Huad kand mere forfærde dennem / som ere opblæste aff deris egen Retfærdighed. Dessligeste tuert imod / huad kand være mere lystigt oc tacknemmeligere / for alle bedrøffuede oc ydmyge Syndere / end denne Sententz.

Item / Esaiæ i det 1. Cap. siger HERREN / Der som eders Synder ere end Blodrøde / da skulle de dog bliffue snehuide / oc om de end ere som Rosenfarffue / da skulle de dog bliffue som Uld. Som hand vilde sige: Endog i vaare besmittede met allehaande blodige Mandrabs Synder / at i haffde ihielslagit / baade

Fader oc Moder / oc andre Blods foruante / (Fordi ieg acter visselig / at HERREN mener saadanne Synder vnder disse ord / Blodrøde / oc Rosenfarffue) dog vilde ieg rense oc giøre eder klare aff dem allesammen / at i skulle bliffue fast huidere end Sne / Oc klarere end den Vld / som nylige er optoen.

Lige saadanne ord bruger oc Dauid i den 51. Psalme / effter hand haffde ladet ihielsla Vriam / oc bedreffuit Hoer met Bersabea / der hand siger: Affløss mig met Jsop / at ieg bliffuer reen / tho mig / at ieg bliffuer Sne huid.

Saa pleier den hellig Aand / at bruge Lignelser vdi sine ord / til at Husuale dem met / som ere bedrøffuede / paa det at saadanne trøstelige ord / skal gaa dem diss bedre oc snarere til Hiertet / Oc det samme giør Christus sielff. Huad kand være en herligere

ligere oc ſkønnere Lignelſe/ end den/ ſom Chriſtus bruger oc fremſetter: Matth: i det 9. Cap. De ſom ere Karſke/ haffue ingen Læge behoff/ Men de ſom ere Siuge oc ſkrøbelige.

Item/En Quinde naar hun føder/ da er hun bedrøffuit. Joh: i det 16.Cap.

Item/i den 103.Pſalme: HERREN handler icke met oſſ effter vore Synder / Oc betaler oſſ icke effter vore Miſgierninger.

Thi ſaa høy ſom Himmelen er offuer Jorden/lader hand ſin Naade bliffue mectig / offuer dem ſom hannem frycte.

Saa langt ſom Oſten er fra Veſten / lader hand vore offuertrædelſer være fra oſſ.

Lige ſom en Fader forbarmer ſig offuer Børn / ſaa forbarmer HERREN ſig offuer dem ſom hannem frycte.

Thi hand kiender vor skabelse/ hand tencker der paa/at wi ere støff.

Item / Esaiæ 53: Men hand er Saargiort for vore Misgierningers skyld / oc knusit for vore Synders skyld: Straffen ligger paa hannem / paa det / at wi skulle haffue fred / Oc wi ere helbrede giorde ved hans Saar / Men HERREN kaste alle vore Synder paa hannem/etc.

Der som mand haffde ellers ingen flere Vidnisbyrd / om Guds Naade oc Christi fortieniste i den hellige Scrifft/vden denne ene Sententz / da kunde mand vel hielpe sig der met. Thi HERREN her vdinden / faaregiffuer alle arme Syndere / stor Trøst oc Husualelse / som for Synden oc Guds offuerhengendis Vrede / ere bedrøffuede oc fryctactige / Oc stadfester klarlige oc aabenbare / at Guds Søn vor

HERRE

HERRE Jesus er Offrit for oss/
Oc at hand er det rette fulduærd / oc
betalning / paa huilcken Gud Fader
haffuer lagt alle vore Synder / oc
vdøst sin Vrede offuer hannem/
som hand haffde til Mennisken / for
Synden skyld. Huilcke oc giffuis
tilkiende vdi Christi vduortis oc ind=
uortis Pine / som hand indgick i
Vrtegaarden : at hand laa der ned=
falden nesegruss paa sit velsignede
Ansict / for sin Fader / oc suette der
offuerflødige Blods draaber / som
fulde paa Jorden / lige som hand
haffde værit besmittet met mine oc
dine / oc den gantske Verdens Syn=
der.

Paa denne Jesum Christum/
som er bleffuen it Offer / oc er det
sande Guds Lam / som haffuer bort=
tagit alle Verdsens Synder / skaltu
nu vide til visse / at alle dine Synder
ere henlagde / Och saa vist skaltu tro

det/ lige saa sandelig / som du troer oc vedst at du est skabt aff Gud. Thi her staar disse klare oc rene ord: HERREN kaste alle vore Synder paa hannem : Disse ord / som den hellig Aand taler ved Propheten / skaltu ingelunde tilstede Dieffuelen/eller dit eget Hierte at fratage/ eller forrycke dig. Men saa skaltu suare Dieffuelen / oc sige / Disse ord ere icke noget Menniskis ord / men det er den Guddommelige Maiestetis ord oc tale/ som icke kand skuffe/ suige/eller liuge for mig.

Item/disse ord/siger ieg/holder ieg meget mere aff / oc dem giffuer ieg større mact/ end alle Menniskers/ oc alle Dieffuelsens modsigelser. Ja/ end alle mine fornufftis oc Hiertens tancker. Som oc de ord lyde. 1. Johan: 3. *Etiamsi cor nostrum reprehenderit nos, tamen maior est Deus corde nostro.* Det er. Der som vort Hierte

For-

Fordømmer oſſ/da er Gud ſtørre end vort Hierte/oc kiender alle ting. Oc Paulus til de Rom: i det 8. Cap. ſiger: Fordi/at det ſom vaar Lowen wmueligt (effterdi hun bleff ſkrøbelig / formedelſt Kiødet) Det giorde Gud/ oc hand vdſende ſin Søn/ i det Syndelige Kiødis ſkickelſe/ oc Fordømde Synden i Kiødet formedelſt Synden.

Item / 2.Cor: 5.Cap. Thi hand giorde den til Synd for oſſ/ ſom icke viſte aff nogen Synd / paa det wi ſkulde bliffue den Retfærdighed i hannem/ſom gielder for Gud.

Item/ til de Galater i det 3.Cap. Oc Chriſtus forløſte oſſ aff Lowens formaledidelſe/der hand bleff en Forbandelſe for oſſ.

Her aff kunde wi nu klarlige ſee oc forſtaa / at Paulus oc Eſaias ſtemme herlige offuer it met huer andre / vden at Paulus bruger nogle

 mercke-

merckeligere oc skarpere ord / at hand kalder Christum icke aleniste it Offer / men ocsaa en Synd / Det er den / som haffuer giort fylliste for Synden / Hand kalder hannem oc en Forbandelse / oc en Forligelse.

Thi kunde wi nu her aff see oc mercke / huor flittelig den hellig Aand arbeder der paa / at hand vil trøste oc Husuale arme Syndere / som trengis oc vndertryckis aff Syndsens wlidelige byrde / oc Guds store Vrede mod Synden / at de skulle vide til visse / oc stadelige fortrøste sig der til / at Gud haffuer forladit dem alle deris Synder oc Ondskab / for sin enbaarne Søns Jesu Christi skyld / Oc hand vil beuise dem saa stor Naade oc Barmhiertighed / at hand vil aldrig mere tencke paa deris fremfarne Synder oc Misgierninger. Som hand siger ved den Prophet Micheam / i det 7. Cap.

Depo-

Deponet iniquitates nostras, & proyciet in profundum maris, omnia peccata nostra. Det er: HERREN skal forbarme sig offuer oss igen / nedtræde vore Misgierninger / oc kaste alle vore Synder i Haffsens dybhed.

I i.

Exempler.

JEg vil her nu icke flere Sententzer oc Vidnisbyrd antegne/paa det/at det icke skal være Læseren kiedsommeligt. Men nu ville wi beuise dette / som nu er sagt/met Exempler/vdi huilcke mand kand see/ met huor stor villighed oc yndiste/ at Gud saa mildelige tager til Naade arme Syndere / som giøre en aluorlig oc Hiertens Penitentz.

Der som nogen vilde nu fremdrage / alle de Historier i den hellige Scrifft / fra vor første Fader *Adam*, Oc fra de gamle Patriarchers oc

Forfæ-

Forfædris tid / da ſkal mand aldrig finde nogen ſaa Gudfryctig / at hand haffuer io hafft ſin Brøſt oc Laſt hoſſ ſig. Alleſammen maa de ſiunge den 143. Pſalme met Dauid: Gack icke i Dom met din Tienere / thi der er ingen ſom leffuer Retfærdig for dig.

Item / Pſal: 129. Der ſom du vilt tilregne Synden / HERRE / huo kand da bliffue beſtandig.

Huor gruelige den hellige oc høyactede Guds Mand Loth / falt hen vdi Synden oc Blodſkam met ſine egne Døtter / ſom der ſtaar Gen: i det 19. Cap: alligeuel ſee wi / met huor herligt it Naffn den hellig Aand beprydet hannem 2. Petri 2. at hand der kaldis Retfærdigheds tienere. Det ſkeer vdaff ingen anden Aarſage / vden alene aff Guds wſigelige Naade oc Barmhiertighed oc Miſkundhed / ſom oſſ ſkal

faare-

faaregiffuis oc Predickis / At alle Syndige Mennisker / skulle aff Loths Exempel / kaldis til en aluorlig Penitentz.

Item / den skøge *Rahab*, met huor megen Synd oc ondskab / vaar den arme Quinde beladen oc besmittet / hun opregnis alligeuel iblant de Helligste oc Gudfryctigste Mennisker / efftersdi hun omuende sig oc giorde Penitentze / som den Mester til de Ebreer siger i det 11. Cap. Formedelst Troen / bleff den skøge *Rahab* / icke fortabt met de vantro / der hun anammede speiderne venlige.

Item / de Hellige mends / Mosis oc Aarons Exempler / de haffue icke bedræffuit ringe Synder / Fordi Aaron vende Israels menighed / fra den euige oc sande Gud oc til Affguderi / met den Guld Kalff: Oc den anden tuilede om Guds Underlige gierning / der hand gaff dem Vand

aff Steen-

aff Steenklippen / saa de icke komme i det foriette Land / dog ere de salige hoss Gud.

Item / den hellige Guds Mand Dauid / huor gruelige fald hand hen i Synden / at hand icke alene besmittede sig met Horeries Synd / men ocsaa met Mord oc Mandrab / oc gaff slem forargelse fra sig iblant Israels Børn.

Oc huilcken er den vdi den hellige Scrifft / som haffuer større roess oc Forløffte end Dauid haffde? Huad? Monne Dauid haffue faat oc bekommet saadan roess oc Forløffte aff sin egen Fortieniste? Ney / vdaff ingen anden Fortieniste eller middel / vden hand aleniste ydmygede sig for Gud / oc giorde en aluorlige Penitentz.

Dette Dauids exempel / skulle alle fattige Syndere / som ere vdi nogen hiertesorg oc bãghed / for deris mang-

foldige

foldige Synder / vel acte oc betencke/ At efftersi David / som haffde saa Herlige oc skøne Gaffuer/ Oc haffde saa sterck oc stadig en Tro aff den helig Aands Naade/ Oc hand dog falt saa haardelige hen vdi Synden: Huad/ er det da vnderligt/om nogen arm skrøbelig Menniske falder hen/ oc bliffuer aff Satan vent fra Gud?

Jeg ihukommer (siger *Vellerus*) at D. Morten Luther / haffuer tit oc offte sagt sig / høyelig oc storlige at forundre/ huorledis det kunde ske / at saadan en veldig Mand / som vaar forfaren i saa mange oc atskillige Fristelser/ kunde vdi sin tid/ henfalde i saadan stor Legemlig tryghed: Oc at hand saa aldelis kunde forglemme/ alle Guds store trusel / och saa mange Guds Vredis forfærdelige Exempler / som vaare straffede for Synden / Ocsaa aldelis samtyckte met Satan oc Legemet / som hannem til

nem til saadant opuecte oc tilskynde-
dede. Oc ved icke / om mand kand
nogen sted finde it herligere Exem-
pel / som kand mere trøste oc husuale
arme Sorrigfulde oc bedrøffuede
Syndere.

Item / Kong Manassis Exem-
pel / der hand haffde besmittet sig /
vdi alle de Synder som kunde skee
imod Guds hellige Low: Det er /
met slem bespottelse oc forhaanelse /
Affguderi / Mandrab / oc andre saa-
danne groffue Synder: Dog alli-
geuel / der hand omuender sig / oc
giorde en aluorlig Penitentz / da
anammede Gud hannem icke al-
eniste til Naade igen / Men hand oc
igenskicker hannem til sit Kongelige
Embede oc bestilling.

Item / Sancti Peders Exem-
pel / hand icke alleniste benecter den
HERRE Christum / Men hand
ocsaa beder / forbander / oc ynsker
sig alt

sig alt ont / oc siger / at hand icke kiender det Menniske : Men see huor mildelig HERREN vender sig til hannem / oc anammer hannem til Naade.

Item / Mariæ Magdalenæ Exempel / hun nedfalder til Christi føder / oc giør en sand Penitentz / strax haffuer hun bekommit aff hannem / met stor veluillighed / alle sine Synders forladelse.

Item / Røffuerens Exempel paa Kaarsit / der hand omuender sig / oc beder om Naade / da trøster Christus hannem / oc siger / J dag skaltu være met mig i Paradiss. Aff saadanne skøne merckelige Exempler / kunde wi see / den Herris Christi store veluillighed oc hiertens Kierlighed / at den er saa stor oc mangfoldig / som hand oc beuiser mod arme Syndere / at ingen Engel kand den fuldkommelige oc til pricke tale eller vdsige.

Aldrig haffuer Christus ladet sig bemercke / met nogen Vredis tegen eller wuillighed / imod bedrøffuede Syndere. See huor mildelige hand anammede den bedrøffuede Synderinde/ Lucæ 7. Huor venlige hand lider oc omdrager sine Disciplers store oc atskillige Synder oc fald / at hand skiuler det/ oc seer igennem fingre met dennem.

Huor venlig trøster hand den vantro Thomam / oc styrcker hans Tro / Ja saa saare venlig oc ydmyg er hand mod arme Syndere.

Her skulle wi oc betencke it synderligt Christi venligheds Exempel/ som *Dionisius* screffuit haffuer i sit sende Breff til *Demophilum Monachum*, Om den merckelige Biscop *Carpo*, hoss *Troadem* : som haffde værit Pauli Apostels Discipel. Denne *Carpus* / vaar en herlig oc Gudelig Mand / oc haffde mange skøne

Haffuer

Gaffuer aff Gud. Der hand nu for-
mercker / at der vaar en wgudelig
Menniske vdi den hellige Kircke hoss
hannem / som slemmelige forførde en
anden Christen Mand hen til Affgu-
deri / oc allehaande wgudelighed / Da
haffuer denne hellige Mand *Carpus*,
lang tid giort Bøn til Gud for den-
nem / at HERREN vilde hielpe den
Christne Mand / til en sand Peni-
tentz: Sammeledis at Gud vilde om-
uende eller forstørre den anden / som
vaar saa meget wgudelig. Men eff-
ter hand haffde lenge bedet for den-
nem baade / fornemmer hand dog
ingen Penitentzis tegn aff dennem:
Da begynder hand igen hiertelige at
bede Gud for dennem / at HER-
REN enten vilde naadelige for-
større dem / eller oc legge nogen Le-
gemlig plage paa dennem / at de dog
met Hiertesorg kunde nødis til at be-
kiende sig / oc giøre Penitentz.

 En tid

En tid der Carpus nu ligger om Natten oc kand icke soffue / oc dissimellem beder for disse tuende mennisker / da saae hand vdi en siun / at hannem tyckte Jorden obnedis vdi it stort suellinde Dyb / Oc at disse tho ælendige Syndere skulde i samme stund henkastis i samme Dybhed / Oc allernederst i samme Dyb / saae hand suare forfærdelige Drager / som strax vilde opsluge de tho arme Mennisker: Desligeste saae hand offuen til / nogle beuebnede Mend / som met lange stager vilde henstøde dennem. Der Carpus nu er lystig aff denne siun / da seer hand Christum komme aff Himmelen / met en stor Engle skare / Oc hand recker de arme Syndere sin Haand gantske mildelige oc venlige / Oc strax befaler Englene / at føre dem hen til Himmerige. Der effter vender Christus sig til Carpum / oc siger til hannem /

Carpe /

Carpe / seer du icke dette / Saa stor Kierlighed haffuer ieg til at forløse det gantske Menniskens køn / at før end de skulde bliffue fortabte / da vilde ieg endnu meget helder være til rede paa ny igen / at Dø for dennem. Aff denne siun haffde *Carpus* denne Mening / at disse tho Syndere haffde visselige giort Penitentz / oc omuent sig igen til Gud.

Huad helder dette er nu en sand Historia / eller oc nogen Poetiske dict / da faaregiffuer det dog merckelig Lærdom / Trøst oc Husualelse for alle arme Syndere / at de ingelunde skulle henfalde vdi Mishaab oc fortuilelse for deris Synders mangfoldighed / Men de skulle vist vide / at den HERRE Christus er redebon met altsomstørste Mildhed oc villighed / at anamme dem til Naade / oc frelse dennem / naar de ville ydmygelige vende sig til hannem.

Sammeledis skal mand giffue god act / paa den skøne oc Herlige Lignelse / om den forlorne Søn / Lucæ i det 15. Cap. Fordi hand ydmygede sig / da bleff hand met stor glede oc Mildhed igen anammit oc tagen til Naade aff sin Fader. Udi denne Lignelse vil den HERRE Christus giffue tilkiende / den wsigelige Kierlighed oc yndiste som hand haffuer til arme Syndere / som ville omuende sig til hannem. Huilcken ingen Menniske eller Engel kand nocksom forklare eller vdsige.

VII.

Huorlunde de skulle trøstis / som haffue nogen Aandelig bedrøffuelse / Oc vexeris aff Dieffuelsens skud oc gloende Pile.

Huad

HVad den Aandelige Kamp oc Bedrøffuelse / eller Satans gloende skud oc Pile ere / kunde icke wforstandige Mennisker / oc de som ere wforfarne i saadan Aandelig Kamp oc Strid / icke helder ret til grunde forstaa. Fordi det er saadan Sorg oc Pine / som slaar oc Saargiør / baade Legemens oc Aandsens krafft. Som oc Salomon siger: Prouerb: 17. Cap. It bedrøffuit Mod / fortørrer benene. Der er ingen vduortis Sorg oc pine som kand lignis der ved. Der ere mange oc atskillige Aarsager til saadan Aandelig bedrøffuelse / huilcke ingen kand til grunde opregne eller betencke / thi skulle de saa Trøstis oc husualis / som haffue denne kamp oc Aandelig sorg.

1. Først skulle de paamindis / at saadanne Dødelige tancker oc Sorg/

kommer icke aff Gud/ men aff Dieff-
uelen /. Fordi hand imodstaar alle
Gudfryctige / baade vduortis oc ind-
uortis: Vduortis met allehaande Le-
gemlig Sorg oc Siugdom/ oc ind-
uortis met stor forskreckelse oc forfær-
delse/som Paulus lærer 2. Cor: i det
7. Capit.

Oc dette er den rette begyndelse
oc indgang til en Salig befrielse aff
denne Fristelse / at mand troer oc
veed til visse / at Gud ingelunde
anretter oc begynder saadan Kamp
oc Fristelse i oss/ men allene Dieffue-
len.

Huo dette stadelige troer / hand
haffuer offueruundit den største part
aff denne Fristelse/ Naar hand troer/
at den gode Gud er en begyndelse til
Liffuit / til gledskab / oc til alt gaat:
Oc at Gud gleder sig ved Menni-
skens lyckſalige leffnit/ som oc Dauid
siger i den 30. Psal. HERRENS
Vrede

Vrede varer it øyeblick/ oc hand haff-
uer lyst til Liffuit / Om afftenen
varer Graaden / men om morgenen
Glede.

Item / Matthæi i det 19. Cap.
Gud er icke de Dødis / men de leff-
uendis Gud.

Her aff kommer det / at den hel-
lig Aand tit oc offte i den Hellige
Scrifft / formaner Gudfryctige
Mennisker til glede / som vdi den
33. Psalm: Gleder eder i HERREN
i Retfærdige / De fromme skulle al-
lerede prise hannem.

Item / i den 100 Psalm: All
Verden fryder HERREN / Tie-
ner HERREN met glede / kommer
for hans Ansict met gledskab.

Item / til de Philipp: i det 4.
Cap. *Gaudete semper in Domino.*
Gleder eder i HERREN altid / oc
atter siger ieg/ Glede eder.

Vdi disse ord hand siger / Oc atter siger ieg / Gleder eder / vil den hellige Apostel lære / at Gud vil icke aleniste / men hand oc aluorlige byder oc befaler / at de Gudfryctige skulle glede sig i HERREN. Fordi HERREN ved vel / at den Aandelige sorg oc Fristelse er de Gudfryctige til stor forhindrelse oc affbreck / baade i Geistlig / Verdslig oc Husholdings Regimente / synderlig vdi deris Salighedѕ bestilling.

II. Til det Andet / da skulle de frimodelige foracte Dieffuelen / Oc met stor spot oc forhaanelse driffue hannem fra sig. Thi hand er en Hoffmodig Aand / oc hand vil holdis i stor act oc ære / met stor tieniste. Der faare huo som vil høre hannem / hand bliffuer hastelige offueruundis aff hannem. Men naar Satan begynder at Predicke / oc giffue søde oc smigrendis ord / oc vil

meget

meget faaregiffue / huo der da vil være bestandig / foracte oc forhaane hannem / oc vdi lige maade Predicke imod hannem / Oc faaregiffue Guds rene oc klare Ord / den faar en gledelig trøst oc Seieruinding.

III. Til det Tredie / skal mand fremdrage mange oc skøne Sentenzer oc ord aff den hellige Scrifft / Oc indbilde sig dem vdi sit Hierte oc sind / efter som oc tilforne er omtalet / Oc altid skal mand bruge disse ord. Det er icke min HERRIS oc Frelseris Jesu Christi villie / at ieg skal sielff pine oc plage mig met saadanne Dødelige tancker / oc bliffue saa tuilactig / Men at ieg skal altid glede mig vdi hannem / Som oc Paulus lærer oc paaminder mig: Gleder eder i HERREN / oc atter siger ieg / Gleder eder. Der faare haffuer hand io sielff giort mig Retfærdig oc hellig / at ieg skal baade

i dette

i dette / oc i det tilkommende Liff/ glede mig / oc altid leffue met hannem / Hand er en meget venlig oc trøstelig Frelsere : Hand er icke saa vnaadig en Gud / som du Satan affmaler hannem. Dette beuiser hand oc der met / at hand haffuer giffuet mig / oc alle dem som tro paa hannem / den hellig Aand / som skal trøste oss i vore Hierter.

IIII. Til det Fierde / da skulle de holde sig fra Ladhed oc enlighed / Oc fly det som en slem Forgifft. Oc de skulle tage sig nogen gierning faare / oc haffue trøstelig oc venlig Samtale oc omgengelse / met deris Venner. Fordi der staar screffuit / Huor som tho eller tre ere forsamlede i mit Naffn / der vil ieg være mit iblant dennem.

I huor stor en Tro oc styrcke it Menniske er met begaffuet / oc huor vel det er oplærd oc forfremmit i den

hellige

hellige Scrifft / da kand det dog icke saa fuldkommelige trøste sig sielff/ som naar det haffuer sin Ven / eller Broder hoss sig. Fordi naar tho ere tilsammen vdi en aluorlig Bøn / Da kunde de dissbedre trøste oc husuale huer andre / Oc da kunde de frimodeligere staa Dieffuelen imod/ end naar nogen er allene: Oc det er det / som Salomonis Predickere siger/ i det 4. Cap. Saa er det io bedre tho end en / thi de nyde dog deris arbede vel/ falder den ene/ saa hielper hans staaldbroder hannem op: Væ den som er ene / naar hand falder / da er der ingen anden som hielper hannem op: Oc naar to ligge tilsammen/verme de sig. Som hand vilde sige: Lige som naar tho ligger vdi en Seng tilsammen / da bliffue de snarere varme / end naar nogen ligger allene. Saa er oc en Broderlig oc venlig omgengelse

bedre

bedre oc fuldkommeligere / til at Trøste oc husuale huer andre / end naar mand holder sig enlig.

Dette kand mand nu aff Exempler beuise / at en venlig oc Gudelig omgengelse / met Christelig snack oc tale / er en skøn ting / oc haffuer stor krafft met sig : Oc der haffuer værit mange / at der som de icke haffde faat Trøst oc husualelse aff venlig oc Broderlig omgengelse / Da haffde det aldelis værit vde met dennem. Som mand oc kand læse *in vitis Patrum*, om en vng person/som haffuer værit beladt met en stor Fristelse/ hand kunde icke faa ro oc befries der aff / Før end hand bleff trøstid oc husualit aff nogle andre / vdi en broderlig oc venlig omgengelse. Men iblant alle andre Exempler / da er der intet skønnere oc herligere / end Christi egit Exempel / der hand skulde indgaa oc begynde sin stor Legemlig oc

Aande-

Aandelig pine i Vrtegaarden / da tog hand tre aff ſine Apoſtler met ſig / *Petrum, Iohannem* oc *Iacobum,* at hand i ſin ſuare Pine oc Hierteſorg kunde ſnacke met dennem.

V. Til det Femte / da ſkulle de oc paamindis oc tilholdis / ſom offuerilis oc vexeris aff ſaadanne Friſtelſer oc Aandelig Kamp oc Strid / at de kunde met Høffuiſke Spil / oc andre vellyſt / fordriffue tiden / Dog ſaadant ſom Gud haffuer icke forbudit / Paa det de ſaa meget diſſbedre / kunde affuende deris ſind fra ſaadanne Dødelige tancker / oc de kunde met tiden / ſaa komme til ſig igen.

VI. Til det Siette / ſkulle de oc vide / at Gud aff ſit Guddommelige oc viſe Raad / vil øffue dennem met ſaadan Friſtelſe oc Bedrøffuelſe til en tid / at de ſkulle aff Guds gode vilie oc ſalige Ord / vdi ſin tid bekomme diſſ ſtørre Trøſt oc huſualelſe /

Oc at

Oc at de kunde diss flitteligere vddrage herlige oc skøne Trøst oc Husualelser/som ellers ere skiulte mange steds vdi Scrifften. Fordi de som offuerilis aff saadan Aandelig Kamp oc Hiertens bedrøffuelse / de læse oc offuertencke Scrifften meget flitteligere / end de som gaa tryggelige hen effter deris egen villie oc sind. Som oc Dauid siger i den 119. Psalme / HERRE / det er mig kiert at du haffuer Ydmyget mig/at ieg maa lære din Ræt.

Der faare læse de Scrifften met saa stor flittighed oc Hiertens betenckelse / at de offuertencker huer Bogstaff oc huer staffuelse som de læse. Men andre som leffue tryggelige hen i Verden / effter deris egen vellyst oc begæring/ de allenijste offuerløber hastelige / vden all grundelig betenckelse/huad de læse.

Sam-

Sammeledis kunde de beder Trøste oc husuale andre / som ocsaa forsøgis i den samme Skole / Fordi den som icke sielff haffuer tilforne forsøgt saadan Sorg oc induortis Kamp oc Aandelig Fristelse / den kand icke helder rettelige Raadføre eller trøste andre / som vdi saa maade ere Bedrøffuede.

Men den som sielff haffuer tilforne forsøgt saadant / hand veed oc met huordanne ord oc maade / hand kand Trøste oc husuale den som er Siug oc sorrigfuld vdi sit sind oc Samuittighed / Som oc Esaias scriffuer i det 50. Cap. Den HERRE HERRE / haffuer giffuit mig en lærd tunge / at ieg ved at tale met den trætte i ret tid. Endog Propheten her synderlige taler om Christo / Dog alligeuel kand det oc rettelige forstaas om Christi tienere / Synderligen / effterdi Christus

H haffuer

haffuer befalet dennem Euangelij tieniste oc bestilling / Oc hand vil at fattige bedrøffuede Mennisker skulle læris oc trøstis ved dennem/etc.

VIII.

Huorledis de skulle trøstis som ere Redde/oc befrycter sig for Døden.

I.

FØrst / da skulle alle Gudfryctige her paamindis (thi wi taler her synderlige om dennem) thi at der er stor skilsmisse imellem de Gudfryctigis oc de Vgudeligis Død / Ja lige som der er imellem Himmelen oc Jorden / imellem Liffuit oc Døden. Fordi naar de Vgudelige bortdøer / da plagis de icke en-

icke enfoldelige aff Dødsens fryct oc fare / Men de fornemmer ocsaa den forfærdelige oc grumme Dødsens ælendighed / oc Helffuedis store Sorg oc Pine. Fordi de Wgudelige / baade aff stor Hierteſorg oc banghed/oc desligeste aff stor fortuilelse / henfalder til den euige Død oc Fordømmelse. Der faare siger Scrifften/at de Wgudeligis Død er ælendig / Fordi i det Gud er viget fra dennem / som er det euige Gode/ saa ere de affskild met all Trøst oc husualelse.

Huo der er henkast fra Guds Ansict / endog hand vaare mit i Paradiss / eller i Himmelen / saa vaare hand alligeuel met stor Pine oc forskreckelse i det nederste Helffuede / oc bleffue i Døden.

Lige saa tuert om / den som er i Gud / oc Gud i hannem / endog hand vaare henkast nederst i Jorden/

dog leffuer hand i Himmelen/ Fordi Gud kand berede Himmelen mit i Helffuede / oc Liffuit kand hand giffue mit i Døden / thi hand er en Almectig Gud.

II. Til det Andet / skulle alle Gudfryctige vide / at endog de Dø denne timelige Død / saa bliffue de dog icke borte vdi Døden / Men det er lige som de komme aff it slemt Fengsel ind i det altsomlysteligste Paradiss / Oc lige som de bleffue vdførde aff det grumme Helffuede/ ind i det gledelige Himmerige / Oc lige som de bleffue frelste fra mangfoldig Bedrøffuelse / oc komme til Euig huile / Fred oc Rolighed. Som Esaias siger i det 56. Cap. Thi de Retuise bliffue borttagne fra den wlycke / Oc de som haffue vandrit rettelige for sig / komme til Fred/oc huilis i deris Herberre.

Den

Den HERRE Christus er allene saa Død / at hand haffuer fornummit all Dødsens forskreckelse oc det grumme Helffuedis sorg oc ælendighed / Oc haffuer faat Seieruinding / paa det / at alle de som tro paa hannem / skulle aldrig fornemme saadan Pine oc Sorg / Oc skulle icke der vdi fortabis til euig tid. Som oc mange herlige Vidnisbyrd aff Scrifften giffue tilkiende / at Christus er Død for vore Synder / oc opstanden til voris Retfærdighed. Rom: 4. Cap.

Item / wi bekiende daglige i vore Trois Artickler / Jeg troer paa Jesum Christum etc. som er Karsfest oc Død.

Item / til de Thessalonicker i det 1. Breffs 4. Cap. staar saa screffuit om affdøde Christne Mennisker / Jeg vil icke døllie for eder / om dem som soffue. Saa skal mand giffue god

act paa Scrifften/ Fordi hun kalder icke det at Dø / naar Legem oc Siel skillis fra huer andre / men en søffn. Men de gruelige Dødsens forskreckelser/ oc Helffuedis Pine oc Sorg/ det kalder Scrifften rettelige Døden/ som oc Lutherus haffuer sagd: Døden er icke andet / end en forskreckelse oc redsel for Døden / det er den rette Død: Men naar mand vil bortlegge oc intet acte Dødsens fare / saa er det ingen Død / men en herlig søffn. Der faare naar de Gudfryctige / haffue offte været Fristed aff saadan Sorg oc forfærdelse/ oc ved en stadig Tro til Christi fortieniste / haffue offueruundit saadanne Fristelser / saa kunde de aldrig Dø: Johan: i det 5. Cap. siger Christus / Sandelige / Sandelige siger ieg eder / Huo som hører mit Ord / oc troer den som mig vdsende/ hand haffuer det Euige Liff / oc

kommer

kommer icke til Dommen / Men hand er trengd igennem / fra Døden til Liffuit. Vdi disse ord er befattet en synderlig bemerckelse / som hand vil sige / Hand er lenge siden vdtagit fra Døden / oc leffuer nu saa at hand skal aldrig Dø.

III. Til det Tredie / skulle de ocsaa vide som tro paa Christum / oc lade sig nøye met hans Ord / de kunde aldrig Dø: Endog / om det vaare mueligt / at de kunde Ti gange formørdis oc ihielslaas / som Christus oc sielff bestaar hoss Johannem i det II. Capit. Jeg er Opstandelsen oc Liffuit / huo som tror paa mig / hand skal Leffue / alligeuel at hand Døer: Oc huo som Leffuer / oc troer paa mig / hand skal aldrig Dø.

Item / Johan: i det 5. Cap: Sandelig ieg siger eder / der som nogen holder mit Ord / hand skal icke see Døden euindelig. Det er. Huo

som tror min Lærdom / oc anammer mit Euangelium / hand skal icke fornemme Dødsens forskreckelse/Det er / hand skal icke henfalde i Fortuilelse/eller vdi den Euige Død : Men naar hand far bort aff dette Liff / da skal hand huile sig vdi den altsomsødiste søffn / Oc før end hand fornemmer at hand er død/ da skal hand være trengd igennem Døden til det Euige Liff.

Item/ Johannis i det 14. Cap. *Ego viuo, & vos viuetis*, Lige som ieg leffuer / saa skulle oc i leffue : som hand vilde sige / Lige saa wmueligt som det er / at ieg kand bliffue borte oc til intet vdi Døden / saa wmueligt skal det oc være / at i skulle bliffue i Døden. Effterdi at i ere Lemmer vdi mit Legeme / da er det wmueligt at i skulle Dø : Nu ere i ved Troen saa indplantede i mit Legeme / at i ingelunde kunde skillis fra mig / som

oc Chri-

oc Christus sielff ydermere siger hoss Johannem i det 10. Cap: Mine Faar skulle icke forfare / oc ingen skal tage dem aff min Haand: Item / Huor ieg er / der skulle oc i være.

Christus haffuer ocsaa met sin Pine oc Død aldelis borttagit Dødsens krafft / oc haffuer vdslettet oc til intet giort det grumme Helffuede / som der staar Oseæ i det 13. Cap: *Ero mors tua O mors*: Det er: Død ieg vil være dig en forgifft / Helffuede ieg vil være dig en Pestilentz.

Item / 1. Cor. 15. Cap. Døden er opslugen i Seier / Død huor er din braad? Helffuede huor er din Seier? Men Gud være tack / som gaff oss Seier formedelst vor HERRE Jesum Christum.

IIII. Til det Fierde / skulle de oc paamindis / at den gode Gud / som her til vdi sit Ord / oc vdi en stadig Tro / haffuer beuaret dem

vdi atskillige Fristelser oc fare / Oc som hand haffuer vdtagit oc frelst dem / aff saa mange atskillige ælendighed oc Sorg tit oc offte / Ja oc vdi Dødsens fare: Hand vil oc komme dennem til hielp met sin hellig Aand mit i Døden / oc bestyrcke dennem / at de skulle haffue it frit Mod / oc met glede vdi en stadig Tro / befale oc antuorde deris Siel vdi hans Haand / Oc sødelig hensoffue vdi vor HERRE Christo / som hand haffuer sielff loffuit / der som hand sielff siger: Huo der beuarer mit Ord / hand skal icke see Døden euindelige / etc. Vdi dette Ord / som hand siger: Hand skal icke see Døden euindelige / Loffuer den HERRE Christus / at hand vil borttage Dødsens fryct oc redsel / fra alle dem som tro paa hannem / at de skulle / lige som Simeon / Dø bort met glede / vdi en rolig Samuittig-

uittighed. Thi kaldis Christus vdi Scrifften / den rette HERRE oc Gud / som vdtager oss fra Døden / oc ved Døden bereder oss Veyen til det Euige Liff. Lige som hand førde Israels Børn igennem det røde Haff / vdi vnderlig maade / ved sin Guddommelige almectighed.

Item / den HERRE Christus siger hoss Johannem i det 14. Cap. Jeg er Veyen / Sandhed oc Liffuit: Det er / Jeg er den / som begynder / formerer oc stadfester Troen i eder til mig / naar i ere vdi altsomstørste Fare oc bedrøffuelse. Jeg er oc den / som anammer eder til mig / naar i ere vdi Dødsens Fare / Oc ieg vil ingelunde tilstede / at i skulle bliffue borte vdi Døden. Jeg er begyndelsen / middel oc enden / til eders Tro / Liff oc Salighed.

Dette er en gyldene Sententz / oc er fuld aff offuerflødig Trøst oc

Husua-

Husualelse / thi bør oss saadanne Sententzer altid flittelige læse oc betencke / at wi dennem vel kunde lære oc beholde / Fordi de kommer oss ellers til ringe nytte oc gaffn.

V. Til det Femte / skulle de trøste sig aff Legemens Opstandelse aff Døde / Oc de skulle paamindis / om Sielens wdødelighed / Om det Euige Liffs Glede oc Salighed / som Christus haffuer bered alle dennem som tro paa hannem / i Himmerigis Rige.

1. At disse Legemer som nederleggis i Jorden / oc bliffue til støff oc Muld / dem skulle de faa igen / oc bliffue leffuendis / Wdødelige / Karske / Wforkrenckelige / snare oc altsomdeiligste paa den yderste Dommedag. Ja saa stor Herlighed skal Gud beprycde dennem met / at de skulle være klare som Solen / de skulle oc være saa snare / som Ilden

der far

der far offuer en stubbe. De skulle oc da være saa stercke oc krafftige / at de aldrig mere skulle fordærffuis/de skulle oc met deris Herlighed / offuergaa alle skøne oc velluctendis Vrter. Ja de skulle oc da begaffuis met saa stor skarpsindighed oc Vißdom / at alt det / som de kunde icke forstaa eller begribe her i Verden / det skulle de altsammen forstaa vdi Opstandelsen/ Som oc Christus sielff siger: Matth: i det 13. Cap. De Retfærdige skulle skinne som Solen vdi min Faders Rige/ Oc Lucæ i det 20. Cap. De skulle være Englene oc Guds Børn lige. Oc Paulus Philip: i det 3. Cap. HERREN skal forklare vort ringe Legeme / at det skal vorde lige ved hans forklarede Legeme/ Som hand vilde sige / saadanne Legemer skulle wi bekomme oc haffue i Opstandelsen / som skulle være vden all Synd / Død / Sorg oc bedrøff-

uelse

uelse / vden all Siugdom oc Fare/ Ja vden all forkrenckelse oc skade etc.

De skulle icke helder haffue Mad oc dricke behoff / til deris Liffs vnderholding: Men Gud sielff/ met gledelig oc lystig omgengelse / oc met sit Ansictis beskuelse / skal saa mætte oc vederquege dennem / at de skulle aldrig fornemme nogen Hunger eller Tørst til Euig tid.

II. Der nest at de altid skulle see Gud fra Ansict til Ansict/ 1. Cor: 13.

Item / de skulle vdi all Euighed see oc beskue HERRENS Ansict/ oc haffue omgengelse met hannem oc hans hellige Engle oc Guds børn/ Oc da skulle de kiende den lønlige oc skiulte Guds Nature / De skulle oc da yder mere forstaa / huorledis der ere tre Personer i Guddommen / oc alligeuel en eniste Guddoms værelse / Huorledis Faderen oc Sønnen ere it / oc at den hellig Aand

vdgaar

vdgaar aff dennem baade. De skulle
oc da forstaa den vsigelige Kierlig-
hed / som Gud haffuer til sine Vd-
uaalde børn / lige som hand oc elsker
sin enbaarne Søn. Oc da skal den
lydighed som her begyndis i oss/
bliffue fuldkommen for Gud / oc den
Herlighed / vdi huilcken det første
Menniske vaar skabt / skal da igen-
giffuis oss / meget herligere oc fuld-
kommeligere / end den vaar vdi
Adam. Oc da skulle wi beuise
Gud oc vor Neste / den rette oc fuld-
komne Kierlighed / oc være altsom-
lycksaligste / som Petrus siger 1. Pe-
tri 3. Cap. *Diuinæ naturæ erimus
participes*. Wi skulle da bliffue del-
actige vdi den Guddoms Nature.
Ach huor saare skrøbelige vore
Hierter ere / til at betencke oc offuer-
ueye saadanne store ting / Men der
som mand vilde dette rettelig betencke
oc acte / da skulde mand icke saa

meget

meget holde aff dette Forfengelige oc dødelige Leffnit/som mange giøre/ Men met stor Hiertens begæring/ stunde effter det Euige Liff.

Efftterdi den Hellige Guds Mand Morten Luther / met salig hukommelse/ haffuer flittelig screffuit om denne trøstelige Lærdom / offuer det 15. Cap. til de Cor: i det 1. Breff/ Da vil ieg nu icke paa denne tid / der videre om scriffue.

IX.

Huorledis mand skal Trøste oc husuale / Gudfryctige Foreldre som haffue wlydige Børn.

GVdfryctige Foreldre / som haffue met stor flittighed oc omsorg / rettelige oc Gudfryctelige optuctet

optuctet deris Børn/aff vngdom / oc lærd dennem gode seder / Oc det dog intet er beuent / oc de icke helder der aff forfremmis til beste / thi Børnenis ondskab er større / end mand kand spege oc optucte dennem / Oc Forældrene aff saadanne wlydige Børn / haffue stor hierteſorg oc bedrøffuelse / Da skal en Guds Ords Tienere / saa trøste oc husuale dennem.

I. Først skal hand faaregiffue oc paaminde dennem / at de haffue denne Sorg almindelige met mange hellige Mennisker : som met vore første Forældre Adam oc Eua / de haffde oc den forlaarne Søn Cain / Der er ingen tuil paa / at de haffue io flittelig oc idelig oplærd oc tuctet hannem op vdi Guds Ord/de haffue oc tit oc offte paamint hannem / om deris store Syndfald / oc om Dieffuelsens suig / om Guds grumme

vrede for Syndens skyld / de haffue oc faaregiffuit hannem / Guds herlige foriettelser om den tilkommende Sæd / oc om Guds haarde trusel mod arme syndere: Ja de haffde end ocsaa det Haab om hannem / at hand skulde værit den Første fødde / oc den forloffuede Messias: Men see huorledis den Skalckactige Cain / giorde de Gudfryctigis Forældris Haab / aldelis til intet / Der hand mørdede oc ihielslo sin broder Abel / som vaar en Hellig oc Gudfryctig Mand: Der haffuer endnu aldrig værit nogen Fader eller Moder / saa saare oc haardelige bedrøffuit / offuer sine Børn / som Adam oc Aua / Sandelig det haffde værit vnder / om baade deris Hierter / haffde spruckit synder vdi dennem / der de fornumme saadant / at Cain haffde formørd sin broder Abel / Dog haffue de / vdi nogen maade / giffuit tilkiende / deris

store

store Sorg oc hiertens bedrøffuelse/ Fordi effter Aarenis tal oc rette aarden / beuisis / at Adam oc Eua haffue vdi hundrede Aar holdit sig fra huer andre / at de icke haffue hafft Legemlig Ecteskabs omgengelse / effter at Cain slo sin broder Abel ihiel/etc.

Sammeledis det Exempel om den Patriarcha Isaac/ som oc haffde den wlydige Søn Esau / som stod effter sin Broders Liff / huor aff baade Isaac oc Rebecca / haffde Hiertesorg / Gen: 25.

Item / Abrahams Søn Is=mael/som vaar en bespottere/oc vaar baade Abraham oc Sara til stor Hierte Sorg oc bedrøffuelse. Gen: 21. Capit.

Item / Ruben Jacobs Første fødde Søn aff Lea / hand gick hen oc laa hoss sin Faders methøstru Bilha / oc bedreff den skendelige

giernings / Gen: 35. Der saare siger hans Fader til hannem / der hand skulle Velsigne hannem før end hand døde: Du skalt icke være den øffuerste / thi du opstigede i din Faders leye / der besmittede du min Seng met samme opstigelse: Gen: i det 49. Capit.

Item / Simeon oc Leui / de oc slemmelige imod all Contract oc forligelse / ihielsloge oc mørdede dennem vdi Sichem / For deris søster Dina bleff belegen aff Kongens søn / Gen: 34. Huor stor Hiertesorg den hellige Patriarcha Jacob haffuer hafft aff saadanne Misgierninger / kand icke met ord vdtryckis.

Item / huor stor en Sorg Jacobs sønner kom deris Fader paa / der de solde deris yngste broder Joseph / som Faderen inderlige elskte / oc haffde kier / oc siden sagde / at onde

Diur

Diur haffde opæt hannem / giffuis tilkiende / Gen: i det 37. Cap.

Item / Eli Prestis wlydige oc Skalckactige Sønner.

Item / Dauids wlydige Søns Abzalons Exempel.

II. Dernest skulle oc Sorrigfulde Forældre paamindis / at de skulle met taalmodighed drage oc bære saadant Kaars / som dem vdi saa maade er aff Gud tilfalden oc paalagd: Oc de skulle vide / at Gud aff sin gode vilge oc synderlig Raad / vil met saadan Sorg / øffue oc forsøge dennem / paa det de skulle lære at frycte Gud / tro oc paakalde hannem. De skulle icke helder klage paa HERREN / lige som hand vilde være saa grum mod dennem / i det hand straffer dem nogit haardelig / Fordi hand ved altsombest / huad slags modgang / oc Kaars hand vil legge paa huert Menniske /

oc hand tilsteder ingen haardere at plagis / end som hand kand taale oc fordrage det. / som oc Paulus lærer 1. Cor: 10. Capit. *Fidelis enim est Deus*, Men Gud er trofast / som lader icke friste eder offuer eders formue/Men hand giør saadan ende paa Fristelsen / at i det kunde taale. Den gode trofaste oc Barmhiertige Gud / ved vel huad hand skal legge paa huer. Thi skulle de komme ihu / at tage dette Kors paa sig / oc efterfølge Christum / hand vil giøre dette Aag søt / oc denne Byrde læt oc lidelig / som hand sielff loffuer / Matth: i det 11. Cap. Kommer hid til mig alle i som arbeyde oc ere besuarede / ieg vil vederquege eder / Tager mit Aag paa eder / thi det er lideligt/oc min Byrde er læt.

Det kand icke anderledis være/ vden at den som vil være en Christi Discipel / oc vil efterfølge hannem/ hand

hand ſkal io lide nogit ſynderligt Kaars / ihuad det bliffuer / enten Fattigdom / eller Siugdom / eller ælendighed / eller beſpottelſe / eller at haffue ſkalckactige oc wlydige Børn/ eller oc anden ſaadan Sorg oc bedrøffuelſe.

Item / Gudfryctige Foreldre ſkulle oc vden all tuil vide / at Gud ſom en Miſkundheds Fader oc trøſtelſens Gud/ er det ſaa behageligt/at legge huer ſit bequemmelige Kaars paa / effter ſom huer haffuer ſtyrcke til at bære det / Ja ſaadant / at der ſom mand ſkulde ſielff vduelie / oc ynſke ſig det til / Da ſkulde hand icke bytte ſig en andens Sorg oc modgang til / for det hannem ſielff er tilkommit / Som wi læſe om en *Eremita*, hannem tyckte at hand haffde ſaadant it ſtort Kaars oc modgang/ ſom hand kunde icke taale oc bære/ Saa giorde hand ſin Bøn til Gud/

at det Kaars som en hans metbroder haffde / huilcket hannem tyckte at være lideligere maatte komme hannem til haande / Oc det hand sielff haffde maatte hannem fratagis: Paa det sidste bleff hand Bønhørd/ oc det gick hannem effter hans vilge oc begæring / Men nogen føye stund der efter / der hand fornemmer sin metbroders Kaars oc Sorg / Da vaar det hannem meget suarere oc haardere/ Saa beder hand om igen/ at hand igen maatte bekomme sit egit Kaars / som hand haffde tilforne / oc da fornam hand oc maatte bestaa oc bekiende / at Gud veed best den rette maade / at legge Kaarsit paa huert Menniske / effter som styrcken oc macten er til at bære det.

III. Til det sidste / skulle oc saadanne bedrøffuede Forældre paamindis / at saadan deris Sorg oc modgang/ er icke dem sielffue aleniste til

nytte

nytte oc baade / Men den Hellige Kircke oc menighed/haffuer ocsaa der aff / Lærdom oc paamindelse / at mange vdaff saadanne taalmodige Exempler / beuegis til større omhyggelighed oc flittighed / at lære oc optucte deris Børn / Oc til en aluorlig Bøn at giøre til Gud for deris Børns nytte oc velfart/etc.

Vdi lige maade skal mand oc trøste / de Forældre / som icke haffue Børn / Oc om de end haffuer hafft nogen Søn eller Daatter / som haffue værit begaffuit aff Gud / met synderlig nemme / Vissdom oc Forstand/ oc ere hendøde / oc Foreldrene haffue der aff stor Sorg oc bedrøffuelse.

I. Først skulle de vdi saa maade paamindis / at deris sorrigfulde tancker / kunde formindskis / at de skulle vide / at Gud aff sit euige Vissdoms Raad / haffuer saa borttagit deris

Søn / eller Daatter / som de haffde saa stor Haab til / ved denne timelige Død. Thi det kunde ellers vel ske / der som det ginge effter Forældrenis vilge / at deris Barn lenger leffde / at de da der aff kunde bekomme større Sorg / Fordi Gud veed allene best huad oss tien oc er nytteligste. Som mand oc maa see vdi klare oc aabenbare Exempler / baade i den Hellige Scrifft / oc vdi Verdslige Historier. Som vdi Samuelis 1. Bog i det 2. Cap. Om Eli Prestis Sønner / at de vaare arge Skalcke / oc bedreffue mange slemme Synder mod HERREN / Oc gaffue mange Onde Exempler fra sig.

Item / i det 4. Capit: vdi den samme Bog / thi bleffue Eli Sønner ihielslagne aff Philisterne / Oc der deris Fader hørde den Tiende / da falt hand ned oc slo sin hals synder. Det haffde værit meget bedre / baade

baade for Faderen oc Sønnerne / at de haffde strax Christelige hendød i deris vngdoms tid.

Saa er det tit oc offte sked / at naar fromme Foreldris Børn ere komne til altsomstørste ære oc Herlighed / Da ere de igen henfaldne vdi altsomstørste Laster oc bespottelser / baade mod Gud oc Menniskẽ.

Der den Kettere *Arrius* bleff fød til Verden / da haffde det værit meget bedre oc nytteligere / at hand strax haffde død oc omkommen / end hand siden indførde den slemme Ketterske vildfarelse i den hellige Kircke.

Huilcke Foreldre som vaare effterlat at vduele sig it aff disse tuende ting. I. Enten at deris Barn maatte leffue lenge / oc komme hen vdi Synd oc atskillige Laster. II. Eller det oc strax maatte Dø naar det vaare døbt. Om saadanne Foreldre vaare fromme oc

Gud-

Gudfryctige / Da skulle de meget helder ynske oc begære / at deris eniste Barn bortdøde Christelige oc vel/ strax naar det vaare døbt / End at det skulde lenge leffue/oc de da met hierte= sorg skulde see / at det besmittede sig/ enten met Ketterske Lærdom / eller oc iammerlige / met andre Synder fortørnede Gud / oc ved saadanne onde middel kunde komme til stor ære oc Verdsens Herlighed. Thi mand skal altid mere acte Sielsens nytte oc Gaffn / end mand skal acte Legemens vellyst oc fremgang. Vdi saadanne Trøst oc husualelse skal mand effter atskillige omstendig= heds vilkaar stundem søge Raad oc trøst vdi en / oc stundem vdi en anden maade / etc.

X. Huor=

X.

Huorledis de ſkulle Trøſtis oc Vnderuiſis / ſom leffue tilſammen oc haffue omgengelſe / vdi it Bedrøffueligt oc wlyckſaligt Ecteſkab.

DEr ere mange Aarſager / huor aff Ecteſkab bliffuer ſørgeligt oc wlyckſaligt / Fordi/Enten knurrer Huſtruen altid/ er haardnackit / haffuer onde Seder oc wtuctig huſſkick / eller oc Huſbonden er Wgudelig / ſtreng oc haard / oc fordoier huad de haffue / eller oc at de baade ſammen bruge atſkillig Synd oc Laſter / huilcket altſammen vaare førlangt at fortellie oc opregne.

De ſom

De som leffue tilsammen vdi saadant Sørgeligt oc Fortrædeligt Ecteskab / huad helder saadan Sorg tilfalder Hustruen aff Husbondens forsømmelse / eller ocsaa Husbonden aff Hustruens ondskab.

I. De skulle Først visselige vide / at det icke tilfalder dennem aff nogen vuis hendelse eller slompelycke / men aff Guds gode Raad oc behagelige vilge / Fordi (lige som oc tilforne er omtalit) Gud tilskicker huert Christet Menniske sit Kaars oc Modgang / effter som hand veed aff sin Faderlige godhed / at huer haffuer mact oc styrcke til. Thi skulle de taalmodelige lide oc omdrage saadant Kaars / oc vdi saa maade efterfølge den HERRE Christum.

II. Dernest skulle Gudfryctige Hustruer venne sig til / at de kunde met taalmodighed oc sactmodighed vnderuise oc forbedre deris Husbonder

bonder / oc raade dem fra wtilbørlige omgengelser / oc til gode Seder / Oc met all lydighed oc tienistactighed skulle de stille tilfrids deris Husbondis onde sind / Oc met gode Seder oc ydmyghed bøye dem til mildhed oc oc en Christelig oc venlig omgengelse / oc vdi saa maade skulle de efterfølge den Gudfryctige oc snilde Hustruis Abigails Exempel / huilcken / Endog hun haffde den Vgudelige / gerige oc taabelige Husbonde Nabal / Dog forlod oc offuergaff hun hannem icke / men met hendis sactmodighed / snildhed oc gode Raad / oc tuctige Seder / vaar hun hannem til stor forbedrelse.

Saa giorde oc *Augustini* moder *Monica*, hun haffde en Vgudelig oc ond Husbonde / men met hendis snildhed oc sactmodighed / lærde hun hannem / saa hand bleff omuent til den Christelige Tro.

En

☞ En Husfru skal flittelig tage sig vare for dem / som offte befaler oc vnderuiser hende / at hun skal være sin Husbonde gienstridig / drage oc rømme fra hannem / eller at beklage hannem for Øffrigheden : Fordi de som giffue saadanne Raad oc Lærdom / de ere Dieffuelsens redskab / som hand saa bruger mod det hellige Ecteskab / ihuor fromme oc gode de end ellers kunde være / om de end kunde være vdi Slect oc Frendskab met huer andre.

Men dette skal dog icke saa forstaas / at mand io maa besøge sine Forældre / Slect / Frender oc Venner / oc begære gode Raad aff dennem : thi dette ere de middel / som ere aff Gud der til forordinerede / som mand skal Gudelige bruge i saadanne vilkaar/om de/ (maa vel skee) met deris Bøn oc venlige paamindelse / kunde beuege saadanne haard-

findede

sindede Mend / at de kunde bedre oc
til gaffns leffue met deris Hustruer.

De skulle oc tage sig vare / at
Dieffuelen/som er Ecteskabs aaben=
bare Fiende / skal icke giffue dem
Aarsage / at de met deris onde oc
skarpe sind / ere deris Husbonde til
mere skade oc større fordærffuelse/
Fordi de Ectepersoner / imellem
huilcke / der er altid Kiff oc wuen=
skab/de kunde icke rettelige giøre deris
Bøner til Gud / Derfaare befaler
S: Peder i sit 1. Breffs 3. Cap. oc
siger: Disligeste skulle i Mend bo
hoss dem met fornumstighed / Oc
giffuer der Quindelige/ som det skrø=
beligste redskab/sin ære/som ocsaa ere
Naadsens metarffuinge til Liffuit/
paa det at eders Bøn skal icke for=
hindris.

Men dette er den alsombeste
Raad/ at de paa baade sider/ aluor=
lige indfly til Gud / oc begære Raad/

hielp oc trøst aff hannem / hand kand oc vil best hielpe vdi saadan nød oc Sorg / naar ingen Menniskis raad kand hielpe / som Dauid siunger i den 68. Psalme: *Deus noster Deus ad saluandum*: Wi haffue en Gud som hielper / oc den HERRE / HERRE / som frelser aff Døden. Item / Lucæ 1. Hoss Gud er ingen ting wmueligt. Item / Esaiæ 59. See HERRENS Haand er icke forsteckit / at hand skulde icke kunde hielpe. Saadanne oc andre Sentenzer skal mand aff Scrifften vddrage / som klarlige beuiser / at Gud baade kand oc vil hielpe dem alle / som paakalde hannem i Troen oc sandhed / Oc hand vil giffue oc beuise oss / fast større oc mangfoldigere velgierninger / end wi tør bede oc ynske oss aff hannem / effter Pauli ord til de Epheser i det 3. Cap: Men den som kand offuerflødelig giøre /

offuer

offuer alt det / som wi bede eller forstaa/ effter den Krafft som arbeyder i oss. Paa det at saadan Bøn oc Formaning til Gud / kand bliffue diss Krafftigere/ Da skal mand oc her hoss ihukomme deris Exempler / som Gud haffuer hiulpet oc vdtagit/ vdaff altsomstørste Nød oc Farlighed/ offuer all Menniskelig fornufft/ mening eller forhaabning / som det merckelige Exempel / om den Gudfryctige Hustru *Anastasia* vdi Rom/ som bleff aff sin egen Husbonde *Publio* / som vaar en streng Tiran mod hende/ kast i Fengsel/ for Christi bekendelse skyld / Dog bleff hun aff Guds synderlige hielp oc Naade / vnderlige befriet oc frelst.

Lige saa bleff oc den skønne oc fromme Abigail frelst oc befrit fra sin Vgudelige oc onde Husbonde Nabal / 1. Samuelis 25. Sadanne oc mange andre Exempler / oc

daglige forfarenhed giffuer tilkiende/ at Gud er trofast oc holder huad hand loffuer oss.

De som leffuer tilsammen vdi saadant bedrøffueligt Ecteskab/kunde oc bruge denne maade at bede Gud om hielp.

En Bøn.

O HERRE Gud almectigste Fader/Jeg veed oc er vis der paa/ at dette Ecteskab / til huilcket du haffuer skicket mig / er dig behageligt / Oc all denne bestilling vdi mit rette Kald oc Embede/ Oc all min Bedrøffuelse oc Sorg/ er it behageligt Offer / for din elskelige Søns Jesu Christi skyld / min Frelseris oc Talsmand/ huilcken ieg tiener / elsker oc bekiender. Nu seer du vel met huor stor Modgang oc

Sorg ieg plagis oc offuerfaldis / oc at ieg er vdi saadan stor fare / aff huilcken ieg kand icke ved nogen Menniskelig hielp vdkomme oc befries: Huor faare ieg nu indflyer til dig min HERRE oc Gud / oc begærer Hielp / Raad oc Husualelse aff dig / effter din befalning oc Forløffte / Paakalde mig i din nøds oc modgangs tid / ieg vil hielpe dig / oc du skalt prise mig / Jeg bruger oc den samme Konst / som din hellig Aand befaler mig at bruge i den 27. Psalme / Mit Hierte holder dig dine ord faare / J skulle atspørrie mit Ansict / Der faare søger ieg oc HERRE dit Ansict / her lærer den hellig Aand oss / at wi skulle paaminde dig / om din Foriettelse / det vil ieg oc hiertelig gierne giøre. O HERRE kom der faare ihu huad du haffuer loffuit oss i din elskelige Søn vor HERRE Jesu Christo /

der hand siger / Sandelige / Sandelige / siger ieg eder / huad i bede Faderen om i mit Nafn / skal hand giffue eder / Der faare beder oc begærer ieg O HERRE mit Haab oc min Salighed / at du enten vilt frelse mig aff denne neruærendis store Farlighed / oc store Sorg oc bedrøffuelse / eller oc at du vilt stadfeste min Taalmodighed oc Tro / oc bestyrcke mig met din hellig Aand/at ieg kand Taalmodelige lide oc bære dette Kaars / som mig er aff Gud paalagd oc tilskicket / oc ieg kand tacke dig met en glad Mund oc Hierte / oc ieg kand ære oc prise dine vnderlige oc herlige gierninger / Amen.

Denne Bøn skal mand huer dag aff Hiertet opregne oc læse / oc mand skal icke kiedis oc afflade / at altid wmage Gud / met aluorlig oc idelig Bøn / indtil saa lenge / mand

enten

enten fornemmer befrielse / eller oc nogen forleskelse aff Saadan Sorg. At denne Bøn kommer offuer it met HERRENS Bøn / kand der vdaff forstaas / at mand begærer Hielp / Raad oc Trøst aff Gud.

Det er Guds vilge / at wi skulle bede oc begære aff hannem saadanne store Velgierninger / som oc det an=det Guds Bud lærer oss / oc befaler / at wi skulle bede / oc visselige foruente Hielp / Raad oc Husualelse vdi alle=haande Fare oc Bedrøffuelse / aff den euige Gud. Huo dette nu aluor=lige vil forsøge / oc holde sig frit for=uden all blysel til Gud / met saadan Bøn oc fortrøstning / huad gielder / hand skal bekomme Hielp / Trøst oc Raad aff hannem / Thi hand er en Naadig / from oc trofast Gud / oc holder visselige / huad hand haffuer loffuit oss / som Dauid siger i den 33. Psalme / HERRENS Order

sant / oc huad hand tilsiger det holder hand vißelige.

Disse forsagde Raad oc Vnderuißning / som wi haffue her faarscreffuit oc giffuit Gudfryctige oc erlige Hustruer / de samme skulle oc alle Gudfryctige Husbonder bruge.

I. Først / at de skulle ihukomme oc bære saadant Kaars met Taalmodighed.

II. Dernest / at de skulle bruge venlige middel / som ere aff Gud forordinerede til en god forligelse.

III. Til det sidste / skulle de met deris aluorlige Bønner indfly til Gud / oc begære aff hannem gode Raad / Hielp oc husualelse / at hand enten vil aff sin Guddommelige vilge forsee dennem / eller oc formilde oc affuende det onde fra dennem.

Vdi lige maade / skulle oc fromme Forældre / som haffue slemmelig forseet deris Børn vdi wlyckeligt

Ecte-

Ecteſkab / trøſtis oc huſualis / thi
vden all tuil / da ſkal vel Dieffuelen
ved ſaadanne tancker / ligeruiſſ ſom
met gloende Pile / indgiffue dennem
ſtor Bedrøffuelſe oc Hierteſorg / at
de haffue værit begyndelſe oc Aar=
ſage til ſaadant ſørgeligt Ecteſkab/
oc til deris egne kiere Børns ſkade oc
fordærffuelſe / i det Børnene haffue
ſamtyckt oc begynt ſaadant deris
Ecteſkab / effter Forældrenis vilge /
Raad oc befalning.

1. Først ſkulle ſaadanne bedrøff=
uede Foreldre trøſte ſig der met / at
de haffue icke ſamtyckt oc begynt
ſaadant wlyckeligt Ecteſkab / aff Had
eller Affuind til deris Børn / Men de
haffue værit oprørd oc beuegit / aff
Faderlig oc Moderlig naturlig kier=
lighed / Oc aff dette Raad haffue de
ſamtyckt ſaadant Ecteſkab / paa det
de kunde vel forſørge oc forſee deris
Børn. Fordi ingen Foreldre / ihuor

Ugudelige de ellers kunde være/ met vilge oc vidskab / vilde henføre deris Børn / til nogen fordærffuelse eller vanlycke / som oc den Hedenske Mand *Euripides* siger / *Natura omnes homines diligunt liberos, nec quisquam adduci potest, vt filium suum det occidendum*: Det er: Alle Mennisker elsker deris Børn/aff metfødde naturlig Kierlighed/ Oc ingen Forældre kunde lettelige tildragis at antuorde sin Søn hen til Døden / rc.

Nu efterdi at Gudfryctige Foreldre / haffue deris egen Samuittighed til Vidnisbyrd / at de aff dette forsæt haffue samtyckt / deris Børn vdi Ecteskab / at de vdi allerbeste maade kunde forsee oc forsørge dennem til it erligt Brød / Dissigeste / at de haffue bedet Gud trolige om Naade oc Hielp/at det kunde gaa dennem lyckſalig oc vel: Da skulle de vide til visse / at denne Sorg er

dennem

dennem icke paakommen aff nogen
slumpelycke / men aff Guds synder=
lige Raad oc gode vilge. De skulle
icke helder randsage Guds hemme=
lige oc lønlige Raad / ydermere end
Gud haffuer i sit Ord aabenbarit
for dennem / Men Guds vdtrycte
villie skulle de betencke effter hans
Ord / oc altid skulle de haffue for
øynene de ord som Paulus scriffuer
Rom: i det 8. Cap. oc dennem vel
indbilde sig i Hiertet: Oc wi vide/
at alle ting tiene dem til det beste som
elske Gud.

Sammeledis skulle de betencke/
at dette sorrigfulde Ecteskab / endog
det er Børnene noget hart paa Le=
gemens vegne / Dog bliffuer det den=
nem til nytte oc gaffn paa Sielens
vegne / thi saadan modgang giffuer
dennem Aarsage til / at giøre en al=
uorlig Penitentz / oc omuender sig til
Gud met en stadig Tro / oc opueckis

der aff/

der aff/til en aluorlig Bøn/ oc Guds paakaldelse / Huilcket / kunde vel skee/ de actede aldelis intet om/der som deris Ecteskab lyckedis effter deris egen vilge oc begæring. Thi Menniskens tancker oc forsæt ere farlige oc bedragelige/ Men HERRENS tancker ere gode / retskaffne / oc oss meget nyttelige / thi Menniskens act oc tancker ere / tuert imod HERRENS tancker/som den Propheta Esaias siger i det 55. Capit. Thi mine tancker ere icke som eders tancker / Oc eders Veye ere icke mine Veye siger HERREN / Men saa meget som Himmelen er høyere end Jorden / saa ere oc mine Veye/ høyere end eders Veye / oc mine tancker end eders tancker.

Om den fromme oc Gudfryctige Hustru Abigail/ haffde icke hafft saa ond oc Vgudelig en Mand / da haffde hun icke hafft saa stor Aarsage til at

til at øffue sin Tro oc sin Bøn til Gud som hun haffde / Hun haffde icke helder bekommet saa stor gunst oc Naade aff Kong Dauid oc hans tienere / som hun ellers bekom.

Saa gick det oc met *Anastasia* oc *Augustini* moder *Monica* / Paulus til de Rom: i det 5. Capit. siger oc: Huor gantske wbegribelige ere HERRENS Domme / oc hans Veye wrandsagelige.

11. Til det sidste / skulle Forældrene formanis oc paamindis / at de aluorlige skulle giøre deris Bøner til Gud / at hand vil giffue dennem oc deris Børn / it roligt sind oc leffnit / at de kunde være taalmodige vnder Kaarsit / som HERREN haffuer dennem paalagd / Effter som oc tilforne er offte sagt / at vdi største Farlighed oc Bedrøffuelse / Da er ingen ting

som

som mand kand førre oc bedre bestille oc tage sig til / end strax oc idelig paa= kalde Gud om hielp.

XI.

Huorlunde de skulle Trøstis som ere Bedrøffuede aff Himmelens oc Plane= ternis vnderlige skickelse/ oc gruelige trusel.

FØrst skulle de paamin= dis / at Gud er høyre oc større / end alle de ting som ere baade i Himmelen oc paa Jorden / som der staar Johan: i det 10. Cap: Fade= ren / som gaff mig dem / er større end alle ting / oc ingen kand slide mine Faar aff min Faders haand. Efftherdi at Gud er en mild oc blid Fader/

Fader / oc hielper oss for Christi skyld / Da skulle wi icke forsage eller fortuile / Endog alle siunlige Creatur i Himmelen oc paa Jorden vilde være oss imod / oc truer oss met megen fordærffuelse / Oc altid skulle ansee oc betencke det som staar vdi den 73. Psalm : Naar ieg ekun haffuer dig da skiøder ieg intet effter Himmel oc Jord / der som end mit Liff oc Siel vansmectis / saa est du dog Gud altid mit Hiertis trøst / oc min deel. Item / i den 139. Psalm : Dine øyen saae paa mig / der ieg vaar endnu wbered / oc alle dage vaare screffne i din Bog / som endnu skulle komme / oc der vaar ingen aff dem. Item / i den 31. Psalme / Min tid staar i dine Hender.

Disse Vidnisbyrd beuise klarlige / at de Gudfryctige kunde intet ont vederfaris / eller dø / før end tiden kommer / som dem er aff Gud faare-

screff-

screffuit / oc før end de haffue fuld-
kommet deris tid oc lob i denne Ver-
den.

Her hoss skal mand oc flittelig
vdi Hiertet betencke / den merckelige
Sententz / Matth: i det 10. Capit.
Kiøber mand icke tho spurrer for en
pending / alligeuel falder der ingen
aff dem paa Jorden / vden eders Fa-
der / nu ere oc alle eders Hoffuit haar
talde.

Efferdi Christus her bestaar oc
bekiender / at hand haffuer saadan
omsorg for de Gudfryctige / at alle
deris Hoffuit haar ere talde / Da
følger det oc ret effter / at dem icke
kand tilfalde eller paakomme / den
ringeste Bedrøffuelse / vden Guds
vilge oc tilladelse. Seer hand saa
nøye til de smaa Haar paa hoffue-
dit / Da vil hand meget mere see til /
oc haffue omsorg for Sielen / oc for
vort Liff oc leffnit / at ingen Creatur

i Him-

i Himmelen eller paa Jorden / skal eller kand giøre dem den allerringeste affbreck eller skade / vden Gud giffuer dennem loff oc befalning der paa.

Denne Trøst er meget større / end mand nogen tid met ord kand vdtrycke / thi huilcke Gud anammer vnder sit Faderlige forsuar / de maa glede sig oc haffue it frit mod / endog dennem tilfalder megen Sorg oc Modgang. Hieremiæ i det 10. Cap. Saa siger HERREN: I skulle icke lære Hedningernis skick / oc i skulle icke frycte for Himmelens Tegen / som Hedningene frycte. Her giffuer den hellig Aand tilkiende / at den fryctactighed / som mand bekommer aff Himmelske Tegen oc Planeternis vnderlige skickelse / kommer icke de Gudfryctige ved / Men de Wgudelige / oc Guds foractere / som intet acte huad Guds Ord truer

dennem met for deris Synder / Oc icke ville giøre Penitentze.

Men tuert imod / naar de Gudfryctige høre Ordet / da lade de sig vnderuise / oc raadføre sig der aff vdi allehaande Sorg oc Farlighed / som den 119. Psalm: lærer / Jeg beholder dine Ord i mit Hierte / paa det ieg skal icke Synde imod dig.

11. Den anden Trøst mod de Himmelske forfærlige Tegn / er / at Gud kand enten affuende eller oc formilde saadan offuerhengendis Sorg oc bedrøffuelse / som de Himmelske Tegn truer oss met / som Esaias Prophet lærer oss i det 50. Cap: Er min Haand nu saa forstecket / at hun kand icke frelse? eller er der ingen mact hoss mig / at redde? Jtem / Lucæ 1. Capit: Der er ingen ting wmueligt hoss Gud.

Jtem / Hieremiæ 18. Cap. Saa siger HERREN / Jeg taler

snarlig mod it Folck oc Kongerige/ at ieg vil oprycke/ synderbryde oc fordærffue det/ Men der som det omuender sig fra sin ondskab/ mod huilcken ieg taler/ Da skal mig oc angre den Wlycke/ som ieg tenckte at giøre dem. Wi haffue ocsaa her om Exempler/ at Gud haffuer affuent offuerhengendis straff/ fra Lande oc Steder/ naar de haffue omuent sig met en aluorlig Penitentz/ Som de aff den Stad Niniue/ der Gud haffde i sinde/ at ville ødelegge dennem/ Dog bleff HERREN igen formildet/ der de giorde Penitentz/ Oc HERREN stod aff den straff som hand haffde truet dennem met.

Item/ i den 3. Konge Bog i det 21. Cap. Der Achab Israels Konge met sin Penitentz/ affuende den offuerhengendis Straff/ vdi sin tid/ den slemme gierning/ at hand haffde

 ladet

ladet ſtene ihiel / den wſkyldige oc fromme Naboth.

Der faare ſkulle alle de / ſom truis ſaa haardelige aff Himmelens oc Planeternis vnderlige ſkickelſe/ komme ihu at giøre en ſand oc aluorlig Penitentz / forbedre deris leffnit/ oc hiertelig bede Gud / at hand enten vil naadelige affuende / eller oc formilde ſaadan offuerhengendis Straff aff ſin Guddommelige oc Faderlige vilge / Oc icke ſtraffe ſom fortient er/for ſin Søns Jeſu Chriſti ſkyld.

Vdi lige maade kunde de trøſte ſig / ſom vdaff Viſe oc Høylærde Læge Doctorer formercker / at dem offuerhenger ſtor Legemlig ſkrøbelighed effter deris ſkrøbelige naturs leylighed oc vilkaar.

1. Først ſkulle de vide / at Gud kand oc vil beuare ſine Børn fra all ſkade oc Fare / wanſeet alle naturlige

leylig=

leylighed oc vilkaar / oc synderlige dem som skulle tiene vdi den hellige Kircke / Oc hand kand aldelis vdi vnderlige maade hielpe oc beuare Mennisken / som hand haffuer skabt effter sit egit Billede / oc er det allerherligste Creatur som er paa Jorden / iblant alle andre Jordiske Creaturer / Oc dette vil icke mange aff dennem som ere begaffuede met Vissdom oc Forstand vdi naturlige Konster / tro eller forstaa / at Gud handler synderlig oc vdi vnderlige maade met Mennisken / frem for alle andre Creaturer. Dette kunde wi see oc mercke der aff / at det skeer tit oc offte / at de Mennisker / som effter Lægernis dom oc mening / inden en kort tid skal ende deris leffnit / de leffue vndertiden altsomlengst : Oc tuert imod / de som Lægerne acte lenge at skulle leffue / de døer stundem hen altsomsnariste aff Verden.

 11. Der-

II. Derneſt ſkulle de oc faareholde ſig deris Exempler / huilcke Gud haffuer lenge / oc vdi vnderlige maade ſparit / naar de Chriſtelige oc vel haffue tient i den hellige Kircke / oc deris Næſte.

III. Til det Sidſte / ſkulle de oc betencke / huor vſel / ælendig oc ſaare kort oc wſtadigt Menniſkens leffnit er / at naar mand vil rettelige giffue act der paa / da maa mand met Hiertens ynſkelſe oc begæring / ſtunde her fra denne Jammerdal / oc hen til det euige Liff: etc. Amen.

XII.

Huorledis de ſkulle Trøſtis / ſom ere Blinde / Spidalſke / eller haffue vanſkabte oc krogede Lemmer oc Legemmer. Item / de ſom haffue

haffue Sorg oc bedrøff-
uelse der faare / oc befryc-
ter sig / at de skulle forar-
mis / i det de skulle haffue
omsorg for deris Huss / etc.

I.

SAADanne ælendige Mennisker / skulle saa-
ledis til det første trøste sig / at saadan Sorg
oc kummer / er baade dem sielff oc andre til nytte oc bade / thi der som dem icke vaare tilfalden dette Kaars oc modgang / Da kunde de (maatte vel skee) være henfaldne / enten til Affguderi / eller oc vdi andre groffue Synder oc Laster / Och saa aldelis værit Fordømte met den onde Verden / Der er / met Satans Lem-
mer: thi Gud giør intet det som er daarligt.

 Her

Her skulle de ansee deris Exempler/ som haffue paa det mectigste oc skøniste / aff deris vngdoms Aar/ værit begaffuede / met alt huiss de kunde haffue behoff til dette Liffs nødtørfftighed / Oc der faare haffue de saa henleffuit oc fortærit deris tid/ vdi allehaande Synd oc wnyttighed / oc aldrig ville oppeholde eller lade aff / at fordærffue oc besmitte sig / met mange whørlige Synder/ huilcke vden all tuil / lenge siden haffde forbedrit oc omuent sig/eller oc vissselige haffde skammit sig ved saadanne slemme Synder / der som de vaare her falden vdi nogen stor Legemlig Sorg oc siugdom.

II. Derneſt skulle de oc vide / at de icke haffue saadan Guds Vredis tegn oc sorg / til Sielsens skade eller fordærffuelse. Men det er meget mere / baade dennem sielffue / oc andre til stor nytte oc atuarsel / vdi saa

maade

maade naar Gudfryctige Menni-
sker/ vdaff saadant spectackel / læris oc
paamindis / at holde sig fra Le-
gemlig oc Kiødelig tryghed / paa det
de icke ocsaa / vdi lige maade skulle
straffis aff Gud.

Oc alle Vgudelige Mennisker/
skulle aff saadan deris Næstis ælen-
dighed / beslaas met stor fryct oc for-
færdelse / at saa offte de seer Guds
Vredis lifflige oc varafftige Exem-
pler / Det er / naar de seer / Blinde/
Spidalske / Døffue / Maanidsinge/
Verckbrudne Mennisker / oc de som
ere vanskabte : Da skulle de grue
sig oc forfærdis / oc aff saadanne
spectackler opueckis til Penitentz /
ocsaa betencke sig der aff : Der som
det gaar saa til met det grøne Træ/
huad vil ske met det visne? Item/
Der som dommen kommer aff
HERRENS Huss / huad ende
skulle de da faa / som icke troer Euan-

 geltō?

gelio 1. Petri: 4. Capit. Saaledis bliffuer saadanne ælendige oc skrøbelige Mennisker Guds redskab / ved huilcke hand Predicker oc truer de wbodfærdige / met gruelig Straff oc ælendighed / Oc sandelige / det skeer offte / at saadanne ælendige oc siuge Mennisker / vndertiden met deris bedrøffuelige Exempler / omuender oc fører mange til Syndsens bekendelse / saa vel som en Predicant / kand met Lousens predicken. Saadanne siunlige Exempler / ere dumme / men dog mectige oc siunlige Predicanter.

III. Til det sidste / skulle saadanne Bedrøffuede Mennisker vide / at Gud vil vedergielde oc trøste dem først i denne Verden met Aandelig trøst oc husualelse. Men i det tilkommendis Liff / vil hand betale dem aff sin Naade met altsomstørste ære oc Herlighed / som Christus siger / Matth:

Matth: i det 5. Capit. Salige ere de bedrøffuede/thi de skulle husualis.

Item/Lucæ i det 6. Cap. *Beati qui nunc fletis, quia ridebitis.* Salige ere i/ som nu græde / thi i skulle lee igen. Vdi saa maade skal mand met Exempler oc Vidnisbyrd beuise/ at saadanne Mennisker / endog deris vilkaar ere ælendige oc bedrøffuelige/ Oc de ville leffue Taalmodige oc Gudfryctelige / da ere de vnder Guds Naade. Oc at de icke helder straffis aleniste / for nogle deris besynderlige Synders skyld / oc der faare plagis/ Men vdi almindelighed effter Guds vilge / oc til Guds ære. Som oc det Exempel / om det Menniske / som vaar fød Blind aff sin Moders Liff/ Johan: i det 9. Cap. klarlige beuiser / Thi Christus siger / at hand er icke fød Blind / huercken for sine egne / icke helder for sine Forældris Synder / Men at Guds gierninger

ninger skulde bliffue aabenbare i hannem.

Item / Lazari Exempel / som laa for den Rige Mands dør / huilcken Scrifft / giffuer Herlige Vidnisbyrd / at hand vaar høielige actet hoss Gud. Saadanne oc andre Exempler skal mand giffue god act paa. Fordi / aff den Sorg oc Modgang som oss saa mangfoldelige tilfalder her vdi Verden / skulle wi icke altid dømme om Guds Vrede mod oss / Icke helder / tuert imod / skulle wi dømme om Guds vilge / Naade oc Kierlighed mod oss / naar alting gaar oss lyckfalig oc vel / effter vor vilge oc begæring: Men vdaff Guds Ord. Thi / der som wi vdaff Modgang / Sorg oc Bedrøffuelse skulde dømme oc Sententzere om Guds Naade / vilge oc kierlighed til oss / Da vilde det efterfølge / at Gud skulde værit Vred paa alle

Patri-

Patriarckerne / Propheterne / Kon-
gerne oc Apostlerne / huo kunde no-
gen tid haffue mere Bedrøffuelse oc
Hiertesorg end den Hellige Kong
Dauid / huo vil sige / at hand icke
helder vilde hafft allehaande vduortis
Legemlige siugdom end saadan For-
følgelse oc induortis Hiertens Sorg
oc banghed. Saa skulle wi oc
tencke om andre saadanne / Jeg troer
visselige / om den Hellige Apostel
Paulus maatte sielff haffue vduaald
oc ynsket sig / Da haffde hand meget
helder vduaald sig allehaande vd-
uortis Siugdom paa sit Legemè /
end hand saa tit oc offte skulde ledit
saa stor oc atskillige Forfølgelse aff
Dieffuelen oc hans Lemmer. Det
samme mener ieg ocsaa om Mose oc
Jeremia / oc andre saadanne / etc.

XIII.

Huorledis mand kand trøste Misdedere / som skulle vdledis til Døde.

I.

FØrst skal Kirckens tienere tilspørre Misdederen / om hand aff Hiertet sørger oc fortryder / at hand saa slemmelige haffuer fortørnit Gud met sine groffue Synder oc Misgierninger.

II. Der nest / Om hand visselige troer / at Christus haffuer lagt alle hans Synder paa sig / oc er bleffuen it Offer for det gantske Menniskens kiøns Synder / som screffuit staar: *Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi*, Det er: See / det er Guds Lam / som borttog Verdsens Synder.

Item /

Item/Christus vaar lydig for oss til Døden/ Ja til Kaarsens Død. Item/ 2.Cor: 5. Den som viste aff ingen Synd/ er bleffuen en Synd for oss/ at wi skulle bekomme den Retfærdighed vdi hannem/ som gielder for Gud. Item/Esaiæ: 53: Gud lagde alle vore Synder paa hannem/ etc.

Naar en arm Syndere oc Misdedere/ nu suarer/ at hand visselige troer oc samtycker saadanne skønne oc Herlige Sententzer oc trøst/ Da skal Kirckettieneren strax sige/ Oc ieg tilsiger dig i Guds sted/ oc affløser dig aff alle dine Synder/ i Naffn Guds Faders/ oc Søns/ oc hellig Aands. Saa skaltu nu vide til visse/ at Gud haffuer anammet dig til Naade/ Oc hand haffuer taget alle dine Synder fra dig/ oc kast dem hen vdi Haffsens Dybhed/ som den Prophet Micheas scriffuer i det

7. Cap.

7. Capit. Oc du est nu bleffuen Guds arffuing oc Christi metarffuing. Oc all den Euige Straff oc Fordømmelse / som du haffde met dine Synder fortient / ere dig nu omuende til denne Legemlige oc forgengelige Straff / Du skalt icke helder dette saa acte oc forstaa / lige som denne Straff som du nu lider paa Legemit / er nogen fyllistgiørrelse for dine Synder / Men du skalt saa ansee denne Legemlige Straff / at det er en Faderlig tuct oc Straff / som Gud vil tucte oc straffe dig met.

Saa gick det oc met Dauid / der hand met sine slemme Synder / Horeri oc Mandrab kallede offuer sig sielff stor Straff aff HERREN: Dette onde altsammen bleff omuent hannem til en Legemlig oc forgengelig Straff / thi hand giorde Penitentz / oc omuende sig til Gud: Oc lige som nu Dauid bekiender all sin

Mod-

Modgang oc Sorg / icke at være Guds Vredis Tegn / men Guds venligheds oc gode villigheds Tegn oc Vidnisbyrd mod sig : Saa skaltu oc bekende oc lide denne Legemlige oc forgengelige Straff/icke som nogen Guds grumme eller vbarmhierte-lige Vredis Tegn / men lige som en Faderlige tuct / met huilcken hand kalder dig til Penitentz / Oc lige som it Guds Naadis oc veluilligheds Tegn / som der staar: Hebræ: 12. Huo Faderen haffuer kier oc elsker/ den tucter hand. Item/ 1. Cor. 10. Men naar wi dømmis / da straffis wi aff HERREN / paa det wi skulle icke Fordømmis met Verden. Item / du skalt oc nu vide at din lycke er nu lige som den Røffueris vil-kaar / der bleff Kaarsfest met Chri-sto/ oc der strax omuende sig til Chri-stum / Oc den HERRE Christus trøstede hannem met disse skøne oc

herlige Ord / *Hodie mecum eris in Paradiso.* I dag skaltu være met mig i Paradiß. Lige som nu denne Røffueris Straff vaar it middel / ved huilcket hand saa meget diß snarere kunde komme til det Himmelske Paradiß / saa skaltu icke helder tuile / at denne Død er dig io en Paradiß port / som er dig opladen aff Guds synderlige Raad / dig til euig trøst oc husualelse.

Saa pleyer den HERRE Christus at handle met dennem / som omuende sig oc troer paa hannem: Deris Synder omuender hand dennem til Retfærdighed: Døden til Liffuit: Helffuede til Paradiß: Euig Straff oc Fordømmelse / omuender hand dem til denne forgengelige / Faderlige tuct oc reffselse.

III. Til det Tredie / skal Kircketieneren vdsøge atskillige *obiectiones* oc modsigelser / som vdi mange

maade

maade kommer Misdedere faare/ naar de skulle Dø : iblant huilcke denne er en aff de besynderligste.

Alle de som Gud straffer for dedis Synder / dem er hand oc vred paa.

Gud straffer mig for mine synder: Der faare er hand oc vred paa mig.

Suar.

Den Hellige Scrifft taler om tuende slags Syndere.

I. Det ene slags ere haardnackede oc wbodfærdige Syndere / dennem siger Scrifften / at Gud straffer vdi sin grumheds Vrede/ oc aldelis oprycker oc fordærffuer dem / Oc vden all Naade / bortsender dem til Euige Fordømmelse oc Plage / Saadanne wbodfærdige Syndere/vaare / *Cain, Saul, Abzalon, Achitophel, Iudas, Herodes, Iulianus, &c.*

 II. Det

II. Det andet slags / kalder Scrifften/ Angerfulde oc sorrigfulde Syndere / det ere de som omuender sig igen til Gud / oc giøre en aluorlige Penitentz / Dem siger Scrifften / at naar de ere saa forligte met Gud / da straffer hand dennem naadelige oc tucter dem / at de skulle icke Fordømmis met denne onde Verden. Det er: at de straffis aff Gud / ved denne Legemlige Straff / oc ved en hastig Død borttagis aff Jorden / paa det / de skulle icke henfalde/ oc aff Dieffuelen oc Legemit hendragis / til slemmere Synder / om de leffde lenger: Sammeledis at de icke helder skulle see forskreckelig Mord oc anden ælendighed / som Mennisken offuerhenger for Synden skyld. Saa borttog hand den Gudfryctige Kong Josiam / at hand skulde icke see all den wlycke/ som skulde komme offuer Juda oc

Jerusa-

Jerusalem 4. Reg: 22. Cap. Vdi lige maade gick det oc den fromme oc Gudfryctige Lærefader *Martino Luthero*/ met salig hukommelse/ at hand oc bleff hastelig borttagen aff denne Verden / at hand icke skulde see den store ælendighed oc straff / som Christendommen offuerhengde. Saaledis gick det oc de hellige Apostler/ oc andre saadanne Guds Hellgen. Her om kand mand fremdrage mange Historier aff den Hellige Scrifft/som dette beuiser/etc.

III. Om en Misdedere siger: Huorfaare skal ieg mere straffis end andre: Misdedere/ oc aabenbare syndefulde Mennisker/ som haffue vel bedreffuit fast flere oc slemmere Synder end ieg / etc.

Suar.

Her til skal Kirckctieneren saa suare/oc sige: Du skalt icke randsage

Guds lønlige oc hemmelige Raad/ huor faare hand vil nu endelige lade dig straffis / Oc hand dog tilsteder andre at leffue fremdelis / som haffue vel haardere oc slemmere Syndet end du / Fordi det kand vel ske / at de ere icke værdige til / at bekomme saadan Legemlig straff alene / Men den Euige oc Visiste Gud haffuer beuaret oc giemt / en meget større oc haardere Pine oc Straff til dennem/ som mand oc kand see vdi atskillige Historier / *Abzalon* , *Achitophel*, *Iudas*, de haffde vel met deris store Synder fortient denne Legemlige Straff / ved rette Straff middel: Men nu straffede de sig sielff / oc saaledis komme til megen større ætendighed / baade paa Legemens oc Sielens vegne. Thi dette er HERRENS Guds seduaane / at io lenger hand forhaler met straffen offuer de Vgudelige / diss haardere

dere

dere kommer dem straffen offuer paa det sidste. Thi skal huert Menniske met Taalmodighed drage oc bære det Kaarss som hannem aff Gud bliffuer tilskickit oc paalagd/ oc icke saa omhyggelige lade sig vedkomme / huad Modgang oc Sorg andre tilfalder. Som det Exempel oc lærer oss/ Johan: i det 21. Cap. Der den HERRE Christus paaminder den hellige Apostel S: Peder/ om det Kaarss/ som hand skulde prise Gud met / Oc Peder bespør sig / huorledis det skulde gaa Johanni/ Da forbyder HERREN hannem at være omhyggelig for den anden Discipel som Jesus elskte/ huad Kaarss oc Modgang hannem skulde tilkomme/etc.

IIII. Til det sidste/skal Kirckenetieneren oc tillegge denne Trøst / at hand skal sige / Far nu hen min Broder i Christo / Du skalt nu vandre/

 fra

fra dette besmittelige Fengsel / oc fra dette Jammerdal / til det altsomlystteligste Paradiss / fra Helffuede oc til Himmerige / fra trengsel oc allehaande Sorg oc Modgang / til Euig Ro / Fred oc Glede / fra Satans Røffuerkule / Det er / denne onde Verden / til det Euige oc Himmelske Fæderne Land / huort hen / alle Gudfryctige / Sorrigfulde oc bedrøffuede Mennisker / allesammen ynsker sig snarlige at komme / Amen.

XIIII.

Vnderuissning oc Trøst / for dem som holder sig vuærdige / oc aff fryct oc redsel / icke tørre gaa til Alterens Sacramente.

Der

DEr ere mange fromme oc Gudfryctige Mennisker / som gantske sielden bruger HERRENS Naduere / de sige stundem / at haffue denne Fristelse / at de ere icke nock værdige oc beredde / Oc stundem vdi andre maade / sige de sig / at forhindris / at de icke gaa til HERRENS Bord / etc.

Dennem skal en Guds Ords tienere saa lære oc Vnderuise / oc hand skal formane dennem til at bruge HERRENS Naduere.

1. Først skal hand aluorlig Vnderuise dennem / at saadanne tancker ere aff Dieffuelen / som legger sig effter / at vanskabe oc giøre vederstyggeligt / saadan offuermaade skøn oc herligste middel oc Lægedom / som mand skal bruge til at stadfeste Troen / som er ellers saa meget

suag oc skrøbelig vdi Mennisken. Saadant middel vil Satan vanskabe / lige som det skulde være det altsomslemmiste forgifft. Thi legger hand dennem / som ville gaa til det høyuerdige Sacramente / saa mange forhindrelser faare.

I. At de stundem mene sig icke være nock værdige der til.

II. Stundem at de haffue icke bered sig der til.

III. Stundem giør hand det saa farligt oc forfærdeligt for dennem / at de meget helder skulde gaa igennem en Ild / Oc alt andet helder forsøge / end gaa til HERRENS Naduere.

Her aff kommer den forhaling / at mand tøffuer oc setter det vdi dag / den ene tid effter den anden.

Naar nu en Guds Ords tienere / haffuer saa Vnderuist oc tilraad dennem / som vdi saadan

maade forsøgis oc fristis / Der effter
kand hand met Guds Naadis hielp/
lettelige tilskynde oc tildrage dem / at
bruge HERRENS Naduere.

Hand skal oc her fremdrage de
Menniskers Exempler / som / Jo
diss lenger de haffue forhalit tiden /
at gaa til HERRENS Bord/
Jo diss flere bestillinger oc forhin-
drelser ere dem tilfaldne/ ꝛc. Oc syn-
derlig maa hand faaregiffue den-
nem Lutheri Exempel: Hand
scriffuer sig en gang at være fexerit
aff Satan met denne Fristelse / at
hand vdi lang tid / icke anammede
Sacramentet / oc at hand icke helder
vilde gaa der til / før end hand kunde
fornemme sig sielff / at være nock
værdige der til: Men der hand paa
det sidste formercker / at det vaar idel
Dieffuelens gierning oc bedrageri/
at hand vilde vdi saa maade / altid
holde hannem fra HERRENS
Nad-

Naduere: Da gaff Lutherus sig til
met it frit mod / oc offueruant Sa-
tan / oc brød sig veldelige igennem
alle Dieffuelsens snarer / oc gick til
HERRENS Naduere/vden det
lønlige Scrifftemaal oc affløssning/
som hand dog ellers icke pleyede at
giøre.

Nu ville wi her antegne nogle *obiectiones* oc modsigelser/som de bruge/ der lader sig beskuffe aff Dieffuelen / at de skulle forhale tiden/oc icke bruge HERRENS Naduere/ Met sine tilbørlige giensuar.

I.

Om nogen vilde sige: Huad
skal den giøre som fornemmer vdi
sig / at hand icke kand vddrage aff sit
Hierte oc sind/Had/Affuind/Suig-
actighed oc Heffngærighed / oc an-
dre saadanne Hiertens tancker? thi
Satan

Satan holder mange fra Sacramentet/met denne Fristelse.

Giensuar.

Her skal mand giøre en ret skilsmisse met god vnderskeden / imellem Personerne. Vdi de Personer/ som er nogen flittighed / at imodstaa saadanne slemme oc onde affecter oc begærelser/at de gierne vilde bekomme met tiden / it mild oc veluilligt sind til deris Næste : Dem skal Kircketieneren aluorlige befale/ oc flittelige vnderuise / at de skulle met deris inderste Hiertens Bøner begære oc bede aff Gud / at hand vil aff sin hellig Aands Naade oc bistand / skabe it reent Hierte i dennem / oc bestyrcke deris Tro / at de kunde elske deris Næste aff deris gantske Hierte oc sind / Oc neddempe alle onde oc slemme begærelser / oc holde deris Legemer vnder tuang. Oc siden der

nest/

neſt / gaa til HERRENS Naduere. Thi mand ſkal bruge HERRENS Naduere / til Lægedom oc middel imod alle ſaadanne ſlemme affecter oc begærelſer.

Jmod allehaande Friſtelſer / ſkulle de Gudfrygtige i tre maade beuebne ſig.

I. At de ſkulle idelige oc aluorlige / haffue deris ſind oc tancker til Gus ſalige Ord.

II. Derneſt / at de ſkulle idelige paakalde Gud oc bede hannem om hielp oc biſtand.

III. At de ſkulle met god beſkedenhed oc vidſkab altid oc gierne bruge HERRENS Naduere.

Dette ſkal mand icke ſaa forſtaa / lige ſom de Gudfrygtige ved diſſe tre Vaaben / kunde bliffue aldelis quit oc fri for alle Friſtelſer / eller oc at de vdi ſaa maade kunde til grunde vddrage / aff den forkrencke-

lige

lige Natur alle onde Legemlige affecter oc begærelser. Men dette funde de met disse middel vdrette / at de icke aldelis vndergaa oc forfare vdi saadanne Fristelser. Thi det er tuende atskillige stycker.

I. It er / at atskillige Fristelser oc anfectinger kommer Menniskfen tilhaande saa lenge det leffuer.

II. It andit er / at beuilge oc samtycke vdi saadanne Fristelser som oss paakommer. Her imod skulle wi tage oss vare / oc ingelunde samtycke vdi Satans Fristelser.

I. Thi wi kunde ingelunde affuerge / at der skal io komme atskillige Fristelser / saa skulle wi der faare met Taalmodighed lide oc omdrage saadant / at vor Tro vdi saa maade kand Proberis / i det at wi icke samtycker met saadanne Anfectinger / rc.

II. Men vdi huilcke Mennisker saadan flittighed icke er / Oc de icke

ville

ville met all mact imodstaa saadanne onde begærelser / Dem skal Ordsens tienere / holde fra HERRENS Naduere / indtil de omuender sig oc giøre Penitentz.

II.

Den Anden Modsigelse.

Huad giøris det behoff / at bruge HERRENS Naduere til Syndernis forladelse / efftterdi ieg haffuer tilforne ved Affløssning oc Bønen / bekommet Syndernis forladelse? Dette Ord haffuer nu mange Mennisker i Munden / at de sige: Huo der gaar til HERRENS Naduere der faare / at de den ville bruge til deris Synders forladelse / de lader sig tycke / at de tuile om Syndernis forladelse / som dem er tilforne i Affløssning tilsagt.

Suar.

Suar.

At den HERRE Christus vil/ wi skulle begære syndernis forladelse/ icke vdi it / men vdi flere Sacramenter: Det giør hand for vor Trois styrckelse skyld / Oc paa det hand vil komme vor skrøbelige Tro til hielp / Thi hand veed allene altsombest / huor vanskeligt det er / at oprette oc bestyrcke vor bedrøffuede oc forfærdede Samuittighed / som fornemmer vdi sig / Synden oc Guds vrede. Der faare at hand vil Raadføre oc læge vor bedrøffuede Samuittighed / Da haffuer hand oc indskicket baade Daabsens Sacramente oc Affløssning / som er en Broderlig oc venlig forladelse / effter Christi indskickelse / Dissligeste ocsaa dette HERRENS Legems oc Blods Sacramente. Oc dette kunde de arme bedrøffuede oc ned-

slagne Syndere / vel fornemme oc forstaa / oc der faare bruge de idelige oc altid HERRENS Naduere.

Men tuert imod / de trygge Mennisker / som ere groffue oc vforstandige vdi saadanne Aandelige stycker / De mene / at det er icke fornøden at bruge HERRENS Legemis oc Blods Sacramente. Thi de icke fornemmer Synden / icke helder Guds Vrede / eller Dødsens farlighed / oc de plagis icke aff nogle Fristelser / Men de ere aldelis ved det sind / at de haffue ingen sorg huorledis det gaar til / oc ere vbodfærdige. At saadanne Mennisker acter intet om Sacramentet / oc neppelige en gang vdi Ti Aar bruger det / er dem icke vnderligt / thi de haffue en Spidalsk Samuittighed / de føle oc fornemmer ingen Synd / de acte icke Guds vrede / Oc de befrycte sig icke heller / huercken for

Satan

Satan eller Døden/ Der met giffue de oc tilkiende / at de ere icke helder rette Christne : Fordi Christne Mennisker oc Guds Børn / de øffuis oc forfølgis altid aff Syndsens byrde / aff Guds Vrede for Synden / oc induortis fryct oc redsel. Oc der faare søge de altid/ effter gode Raad oc middel / som aff Christo ere beskickede / til at husuale en bedrøffuit Samuittighed oc sind / met altsomstørste flittighed/etc.

III.

Den Tredie Modsigelse.

Det som er icke fornøden til Salighed / Det er io frit at giøre eller lade :

HERRENS Nadueris brug er icke fornøden til Salighed/ Der faare er det frit / huad helder mand giør eller lader det.

Om nogen vilde sige/

Beuiß det/at HERRENS Naduere er icke fornøden at bruge til Salighed. Det beuisis vdi saadan maade: Om HERRENS Naduere vaare fornøden til Salighed / da haffde vel ocsaa Christus befalet/at smaa Børn oc andre saadanne vankundige Mennisker skulde meddelis HERRENS Naduere/ etc.

Suar.

Huor faare Christus haffuer icke befalet / at smaa Børn skal giffuis oc meddelis HERRENS Naduere / Der om skulle wi icke randsage HERRENS hemmelige Raad / Men wi skulle randsage Guds vilge vdi hans vdtryckte Ord / oc altid skulle wi holde oß effter denne Regel/ *Altiora te ne scruteris:* Det er: Du skalt icke randsage effter det

som

som offuergaar oc er høire end din fornufft oc forstand kand begribe.

Wi vide oc forstaa aff Guds Ord / at Christus haffuer indskicket dette sit Naduere / for dennem alniste / som kunde prøffue sig sielff / effter som Paulus giffuer tilkiende 1. Cor: 11. Menniskē skal prøffue sig sielff / Det er / De som fornemmer Syndsens stød / Guds Vrede / Dødsens oc anden induortis fryct oc Fare / de skulle met dette Sacramente bestyrcke sig / lige som met it vist pant oc Vidnisbyrd / at de ere forenede oc forligte met Gud. Thi saadanne fattige bedrøffuede Mennisker / haffuer behoff mange vduortis Tegn oc Vidnisbyrd om Guds Naade / Der faare / haffuer oc den HERRE Christus indskicket dette Sacramente / at hand vdi saa maade vil Raadføre oc hielpe dem i deris skrøbelighed.

 IIII. Den

Den Fierde Modsigelse.

Christus siger aabenbare oc klarlige: Huo som troer oc bliffuer Døbt / skal være salig. Her vdaff ville nogle beslutte / Det giøris icke behoff at bruge HERRENS Naduere / thi Christus siger icke saa: Huo der gaar til HERRENS Naduere skal bliffue salig / Men de som troer oc bliffue Døbte / ere salige / Der faare / sige de / skal en Christen lade sig nøye met Troen oc Daaben.

Suar.

Der met / at du holder dig fra HERRENS Naduere / Beuiß du / at du haffuer ingen Tro / thi den som fryçter Gud oc haffuer Troen / hand fornemmer oc sin Trois suaghed oc skrøbelighed / Thi staar hand altid der effter oc begærer / at bruge

de Raad oc middel / som ere aff den HERRE Christo indskickede/met huilcke mand kand bestyrcke den skrøbelige Tro / och saa beruste sig mod Dieffuelens suig / oc icke forsmaar den neruærendis Legedom imod Satans onde Forgifft: Men met all ydmyghed oc største Reuerentz vdbreder sig for Christo / oc giffuer Gud allene den ære / at hand veed meget bedre huad der hører til Troens styrckelse / oc til en rolig Samuittighed / end Menniskelig fornufft nogen tid kand begribe / Thi skal huer Christen saa sige: Min HERRE Christus haffuer icke til forgieffuis indskicket dette høyuerdige Sacramente / hand veed best huad der tiener til / at bestyrcke oc trøste de bedrøffuede oc anfectede Hierter / Jeg vil gierne oc hiertelig giffue hannem allene den ære /at hand veed meget bedre / huor faare ieg saa offte

skal bruge dette Sacramente / end ieg eller alle andre Mennisker vide. Oc der som hand haffde endnu indset oc beskicket flere Sacramenter / da vilde ieg oc bruge dennem / etc.

XV.

Underuissning for Børn / Huorledis de skulle imodstaa / naar de fristis aff Satan / at være deris Forældre wlydige oc gienstridige?

Hvilcke Børn som Satan vil saa forføre / til Wlydighed imod deris Forældre / De skulle først ansee oc offuerueye Guds forløffte / om huiss Benedidelse / Velsignelse oc fremgang / Gud tilsiger lydige Børn: Sammele-

meledis huad nytte oc gaffn Gud vil mangfoldelige tilføie dem / som der staar i det Fierde Budord : Du skalt hedre din Fader oc din Moder/ at det kand gaa dig vel / oc du kant leffue lenge paa Jorden. Vdi det HERREN siger / at det kand gaa dig vel/ Da loffuer hand dig/ alt det dig kand komme til gaffns din gantske liffs tid. Oc til dette gode/ loffuer hand dig lang Liffs frist paa Jorden.

Scrifften kalder icke lang Liffs frist / it fuldkommen leffnit oc alder=dom aleniste / Men naar mand vd=retter oc giør det som Gud er beha=geligt/ oc andre til forbedring oc lyck=salighed den stund mand leffuer / i sit rette Kald oc bestilling. Sammele=dis at mand kand sin korte Liffs tid/ være den hellige Kircke oc den gantske Menighed til mere nytte oc gaffn/ end en anden som haffuer leffuit vdi

mange Aar / (som oc offte skeer) Oc effter hand haffuer saa fuldendit sit Kald lyckſalige oc vel / siden sødelige met ro oc huile hensoffuer i vor HERRE Christo.

Her skal mand oc ansee merckelige Sententzer aff den hellige Scrifft / Synderlige som Syrach scriffuer i sit 3. Cap. Huo som ærer sin Fader / hans Synd skal Gud icke straffe. Dette skal mand icke saa forstaa / lige som den lydactighed mand beuiser sine Forældre / skulde fortiene Syndernis forladelse : Men hand taler her om wlydigheds Synd oc gienstridighed. Oc dette er den rette mening oc forklarelse der paa. Huo der ærer sine Forældre / den skal icke henfalde vdi saadan straff oc ælendighed / som de wlydige Børn skulle straffis met. Item / der hand siger / Oc huo som ærer sin Moder / hand samler it gaat Liggendefæ : Der met

vil han

vil hand lære oc beuise / at huo der ærer sin Moder / hand bekommer HERRENS rundelige Velsignelse / thi HERRENS Velsignelse fører met sig / allehaande Legemlige velgierninger / som Gud giffuer oss. Dette samme giffuer oc forfarenhed tilkiende / Thi det skeer gierne almindelige / at de Mennisker som haffue flittelig tient oc æret deris Forældre / oc beuist dennem lydighed / der effter naar de komme saa langt frem i Verden / at de bliffue Forældre / Da bekommer de ocsaa lydige / høffuiske oc veloptuctede Børn / Der om haffue wi herlige Exempler i den hellige Scrifft / oc vdi atskillige Historier.

Isaac tiente sin Fader Abraham met største flittighed / lydighed oc Gudfryctighed: Der faare / der hand bleff nu gammel / da bekom hand igen aff sin Søn Jacob /

stor

ſtor glede oc vellyſt / Jacob beuiſte oc ſin Fader Iſaac den ſande lydighed / hand bekom oc ſtor glede vdi ſin alderdom aff ſin Søn Joſeph / der hand ſeer hannem at være kommen til den ſtore ære oc Herlighed vdi Ægipten : Oc end det ſom mere vaar / at hand ſeer Joſeph / at haffue begynt oc indplantet den rette Guds kundſkab oc Saligheds Lærdom vdi Ægipten.

Item / huo ſom ærer ſin Fader / hand ſkal leffue diſſ lenger / det er ſagt tilforne / huad Scrifften kalder det / at leffue lenge : Det er den ſom bekommer mange velgierninger aff Gud / oc den ſom er Gud behagelig / oc den ſom met ſin omgengelſe giør meget gaffn oc fruct vdi den hellige Kircke / oc Verdſlige Regimente.

Item / Hedre din Fader oc Moder met gierningen / met ord oc Taal=

Taalmodighed / paa det / at deris Velsignelse skal komme offuer dig.

Disse ord vil ieg kortelige forklare oc vdlegge. Børn skulle ære deris Forældre met gierningen / Det skeer / naar de efftерlade oc giffue dem den ære / at de ere fromme oc forstandige. Item / de lyde dem met stor villighed / oc ere glade naar de kunde giøre effter deris Forældris vilge oc befalning / Oc naar de aff all mact beflitte sig der effter / vijslige oc fornumstelige at giøre det / som kand være deris Forældre tacknemmelig oc behageligt.

Item / met deris Ord : ære de deris Forældre / naar de met all æris tilbydelse taler met dennem / oc tuctelige oc høffuiskelige suare dem / naar de spørre dem om noget / Oc naar de baade neruærendis oc frauærendis / taler oc snacker ærlige oc vel om dennem.

Item /

Item / met Taalmodighed ære de deris Forældre / naar de skiu-ler oc betecker deris alderdoms skrø-belige vilkaar oc forsømmelse / oc lide oc omdrage met dem / Oc saalunde effterfølge de Sems oc Japhets Ex-empler / som skiulte deris Fader Noe der hand laa nøgen / oc de ginge bag-lengis til oc kaste it klede offuer han-nem / icke vden stor oc synderlig Na-turlig kierligheds metlidelse.

Vdi saadanne stycker staar den sande ære / som Børn skal beuise de-ris Forældre. Item / de skulle oc vdi lige maade met vduortis tuctige oc gode seder giøre dem ære/som er/at hielpe dem baade vdi oc aff deris Kleder / at staa aabenhoffuit for dem/ Oc vdi alle andre maade/ være redebon oc villig for dennem.

Item / Effterfølger fremdelis i Texten: Thi Faderens Velsig-nelse bygger Børnene Huss/ Dette

er Sy-

er Syrachs lærdom / Som hand vilde sige: Faderens Velsignelse / forskaffer Børnene / icke aleniste klede oc føde / egne Huss oc Gaarde / men ocsaa at dem giffuis Velsignelse til mange oc deilige Børn / som mand oc kand see vdi Exempler.

Hand siger beskedelige / Faderens Velsignelse / met de Ord vil hand lære / at huilcke Børn som Faderen benedider oc ynsker lycksalighed / det er icke it Menniskis / men det er Guds Velsignelse / Thi Gud giffuer sit Ord vdi Faderens Mund / at hand er it redskab ved huilcket Gud velsigner Børnene / som oc tilforne er omtalit / At naar Guds Ord vdsigis oc talis aff it Gudeligt oc aluorligt Menniske / da skal mand anamme oc høre det / lige som Gud talede oc lod sig sielff høre aff Himmelen.

Thi

Thi haffuer det oc været saadan viiss oc skick vdi det gamle Testament/at de hellige Forfædris Børn/holt saa storlige aff deris Forældris Velsignelse / saa de befryctede sig/ at de skulde vdi nogen maade fortørne deris Forældre / oc icke bekomme deris Faders Velsignelse / som mand oc kand læse oc see vdi Jacobs oc Esau Exempler.

Fremdelis: Bespotte icke din Faders brøst/thi det er ingen ære. Det gaar saa almindelige til / at naar mand bliffuer gammel / da bliffuer mand igen paa ny vankundig / Oc Alderdom haffuer met sig allehaande brøst/skrøbelighed oc Laster / Thi paaminder Syrach Børnene / at de icke skulle holde deris gamle Forældre for spot eller viduunder / som mange haffue til en ond seduaane. Men de skulle icke giøre oc beuise dennem ringere ære oc tienstactighed

vdi

vdi deris alderdom / naar de bliffuer end skrøbelige oc vankundige / end som de haffue beuist dem vdi deris velmact. De skulle det oc vel betencke/at de sielffue i fremtiden kunde bliffue gamle / skrøbelige oc vankundige. Der faare lige saadan tienstactighed oc ære som de haffue giort oc beuist deris Forældre / skulle de oc vdi fremtiden foruente dem igen aff deris Børn. Thi lige saadan tienstactighed oc ære / som de i fremtiden begære oc ynske sig aff deris Børn / lige saadan ære skulle de oc beuise deris Forældre.

Fremdelis siger Syrach: Huor faare mand skal giøre sine Forældre ære oc tieniste. Thi det er din egen ære (siger hand) at du ærer din Fader / Oc det er din egen skam / at du foracter din Moder.

Thi skaltu holde det for en stor ære/ naar du giør din gamle oc van-

kundige Fader / den tilbørlige ære oc tieniste/oc haffuer hannem hiertelige kier. Lige som hand nu siger / at det er din egen ære / naar du ærer din Fader / saa siger hand oc / at det er din egen skam / om du foracter din Moder. Endog at Verden anseer det anderledis / dog skaltu vide til visse / at saadanne Gudfryctige oc skønne velgierninger ere høielige actede for Gud oc hans hellige Engle / Thi skulle Gudfryctige Mennisker icke acte stort om Verdsens Dom oc vanartige mening oc ondskab / Men de skulle holde sig skickelige vdi alting / oc skicke deris leffnit oc omgengelse effter Guds Ord oc vilge / saa meget dem muligt er / Som oc Paulus lærer til de Rom: i det 12. Capit. Oc skicker eder icke lige som denne Verden / men omuender eder formedelst eders sinds fornyelse / paa det i kunde prøffue/

huilcken

huilcken der er Guds gode velbehage-
lige oc fuldkomne villie.

Item / Syrach siger fremdelis i det 3. Cap. Kiere barn / giør din Fader til gode i hans alderdom / oc bedrøffue hannem io icke saa lenge som hand leffuer / oc holt hannem til gode / om hand bliffuer barnactig / oc foracte hannem io icke der faare at du est skickeligere.

Her formaner hand Børn / at de skulle tilbørlige oc vdi rette tid være tacknemmelige for beuiste velgierninger mod deris Forældre / at naar Forældrene ere mette oc trette aff alderdom oc arbede / de da skulle beuise dem velgierninger vdi huiss maade dem er muligt / oc vnderholde dennem / Som oc *Hesiodus* siger / at Børn skulle beuise deris Forældre tieniste oc vederleggelse for deris wmage / som de haffuer hafft at optucte oc opfostre dennem / oc vdi saa

maade efftersølge Storckens Exempel/at de vnge Storcke / naar deris Forældre bliffue gamle oc skrøbelige/ føre dem hen paa deris skuldrer oc vinger / som de kunde faa oc bekomme deris Næring oc Føde. Dette er en aff de altsomskønniste Lignelser for lydige oc Gudfryctige Børn.

Nu skal mand oc her ansee vdi Exempler / baade aff den hellige Scrifft oc Verdslige Historier / huorledis Gudfryctige oc lydige Børn haffue bekommet stor Naade aff Gud / efterdi de haffue æret oc været tacknemmelige imod deris Forældre.

Men iblant alle andre Historier/da ere disse tre de besynderligste.

I. Om den vnge Tobia/ efterdi hand vaar sin Fader hørig / lydig oc tienstactig / Da forfremmede HERREN hannem ved sin hellige En-

Engels Raphaels hielp oc neruærelse/ til stor ære oc herlighed.

II. Om den vnge Quinde / som fødde oc vnderholt sin Fader i Fengselit/ met sine Brystis Melck.

III. Om *Cymone Atheniense*, lyder Historien saa / Der hans Fader *Miltiades* vaar indset i Fengsel for stor Gield / som hand icke kunde betale / Men hans Søn Cymon/paa det hand kunde hielpe oc frelse sin gamle Fader aff den nød / Da lod hand sig indsette i Fengselit for sin Fader: Men en kort tid der effter/ der Faderen døde / kom der en Rig mand oc tog Miltiadis Daatter/ som vaar Cymonis Søster til sin Hustru / hand betalede all Gielden: Oc siden kom Cymon aff Fengselet oc bleff frelst. Dette fick hand til en synderlig belønning aff Gud / at hand vaar saa mild oc from imod sin Fader.

Effter at Børn ere nu saa paaminte oc oplærde aff saadanne Vidnisbyrd oc Exempler / Da skulle de oc giffue god act paa / huorledis Gud truer alle wiydige oc vanartige Børn. Thi Menniskens onde oc haarde sind / skal offueruindis oc synderbrydis vdi tuende maade:

I. Aff Guds naadelige oc venlige Foriettelser.

II. Aff Guds grumme trusel oc Vrede.

Men huilcket Menniske / der huercken vil lade sig beuegis aff Guds naadelige Foriettelse / icke helder aff Guds grumme trusel oc Vrede / saadant it Menniske staar icke til at hielpe / Men det er / som Paulus siger / Haardnacket / som alle de ere / der icke ville giøre Penitentz.

Vidnisbyrd om HERRENS trusel / Deut: i det 21. Capit. Om

nogen

nogen haffuer en sielffuillig oc wly-
did Søn / som icke vil lyde sin Fa-
ders oc Moders røst / oc naar de reffse
hannem / vil hand dog icke være dem
lydige. Da skal hans Fader oc hans
Moder gribe hannem / oc lede han-
nem for de Eldste i Staden / oc til
Porten i samme Stad / oc sige til de
Eldste i Staden / Denne vor Søn
er sielffuillig oc wlydig / oc vil icke
lyde vor røst / oc er en slemmere oc
dranckere. Saa skal den menige
mand i Staden stene hannem ihiel/
Och saa skaltu skillie den onde fra dig/
at Israel maa det høre oc frycte sig.

Disse ere den Himmelske Ma-
iestetis Guddommelige Ord/ huilcke
alle Børn skulle icke aleniste met det
ene øre høre / oc lade dem gaa igen-
nem det andet / Men de skulle vel
beuare dennem i Hiertet / oc haffue
dem altid for øynene / Och saa offte
Satan / eller Legemet vil opuecke

dem / til ondskab oc fortrædelighed imod deris Forældre / strax skulle de tencke paa disse ord / oc sige: Dette er min Herris oc Himmelske Faders egne Ord / som mig haffuer skabt / forløst oc helliggiort / huilcken ieg er skyldig oc plictig at være hørig oc lydig / thi hand beuiser oc giffuer mig alle Aandelige oc Legemlige Velgierninger. Skulde ieg fortørne eller affsige saa slemmelige Gud min kiere Himmelske Fader / som beuiser mig saa mange oc store velgierninger? Oc ieg dissimellem skulde være hørig oc lydig Dieffuelen / som er baade Guds oc det gantske Menniskens køns affsagde oc aabenbare Fiende? Ney sandelige / Jeg vil meget heller høre oc atlyde det / som min HERRE oc Gud taler til mig.

Men efftterdi der hører stort arbede oc Visdom til / at beholde oc

beuare

beuare i Hiertet / Guds Ord fast/ synderlige naar Fristelser paakommer / Da skulle der faare/ Børn aff vngdoms tid / tiluennis flittelige at læse/høre oc betencke Guds Forietteser oc trusel / oc aluorlige at paakalde Gud / thi det giøris storlige behoff / oc er saare fornøden / at lære dem Guds Ord oc Lærdom op aff deris vngdoms Aar.

Nu ville wi kortelige ansee disse forneffnde HERRENS Ord/ Deut: 21.

1. HERREN befaler til det første / icke Frender eller fremmede Venner / men deris kiødelige Forældre / Fader oc Moder / at de skulle anklage deris haardnackede oc wlydige Børn for de Eldste/ Det er/ at de skulle affstaa oc sette til side deris Faderlige oc Moderlige kierlighed: Paa det / at Børnene her vdaff skulle acte oc forstaa / at det er Guds

aluorlige oc strenge vilge oc befalning / at haardnackede oc gienstridige Børn skulle straffis : Oc at Gud bliffuer saare Vred paa dennem. Oc om de end kunde vngaa Menniskens straff / saa vil Gud dog / at de vdi andre maade skulle straffis / Som mand oc kand see vdi Exempler / at gienstridige oc modwillige Børn / som gaa end nogen stund wstraffit hen / paa det sidste faa de ligeuel en vnderlig affgang oc endeligt aff denne Verden.

II. Der nest befaler Gud / at de skulle haardelige straffis : oc at de skulle stenis ihiel. At efferdi Guds Herlige oc skøne Trøst oc Foriettelser icke kand beuege dennem / til at giøre det som ret er / da skulde den haarde straff bøye dennem til lydighed mod deris Forældre.

Item / Deut : 27. Capit. Forbandet være den som bander sin

Fader eller Moder / oc alt Folcket skal sige Amen.

Dette er ocsaa en aluorlig oc suaar trusel / Huad kand sigis eller optenckis / at være grueligere oc forfærdeligere / end at være Formaledidet aff den Guddommelige Maiestet oc Herlighed? Fordi huort hand vender sig hen / da er Gud imod hannem / som en Løffue / oc som en Parder / der ligger oc lurer paa Veyen / oc vil møde dem som en Biørn der Vngerne ere tagne fra / Som der staar Oseæ i det 13. Capit. Saa at alle de ting som ere i Himmelen oc paa Jorden / de ere Vrede paa den / som er aff HERREN forbandet.

Ingen kand nocksommelig sige til ende / hans wlycke / huilcken den Guddommelige Maiestet Maledider oc Forbander / oc den som tagis fra Guds Naade. Saadanne ere alle de / som ere moduillige oc gienstri-

dige

dige mod ſine Forældre. Item/hand ſiger oc / at Folcket ſkal ſige Amen/ Paa det hand vil her met giffue tilkiende / Guds ſtore Vrede mod de haardnackede Børn / oc her met vil hand lære / at huo ſom Gud Forbander / den ſkal oc alle Menniſker ynſke alt ont / ſom offuer dem der intet Venſkab haffuer hoſſ Gud.

Huad kand det da hielpe ſaadant it Menniſke/om det er end Rigt oc mectigt met allehaande Verdſens Herlighed? Efferdi det icke kand tro eller ſamtycke / at det haffuer anammit oc faat ſaadant gode oc velgierniger aff HERRENS villie oc forſiunlighed. Thi ſaadan Guds aluorlige oc grumme truſel / oprøris vdi hans Hierte oc Samuittighed/ meget haardere / end mand kunde ſtøde der ind met it Glaffuind eller Suerd.

Item/

Item / Leuitici i det 20. Capit. Huilcken som bander sin Fader eller sin Moder / hand skal visselige Dø/ Hans Blod være offuer hannem/ for hand bandede sin Fader eller sin Moder.

Item / Prouerb: i det 20. Cap. Huo som bander sin Fader oc Moder / hans Lycte skal vdslyckis mit i Mørcket. Det er : Hand skal Dø en jammerlig Død.

Dette Ord : Mørcket : i den hellige Scrifft / haffuer tuende bemerckelser. I. Bemercker det Døden. II. Der nest bemercker det Vankundighed oc Wgudelighed. Thi lære disse ord som Salomon siger. At wlydige Børn/ som forbande deris Forældre / ere Wgudelige/ oc den største part aff saadanne wlydige Børn / Døer hen i deris Wgudelighed.

Item/

Item / Exodi i det 21. Capit. Huo som slaar sin Fader eller Moder/hand skal visselige Dø.

De Børn sigis icke aleniste at slaa deris Forældre / som vduortis slaar dem met neffuer eller andet saadant paa deris Legeme: Men ocsaa de/som met wlydighed oc gienstridighed opuecker deris Forældre til Hiertesorg / met huilcket de paa det sidste kommer dem vdi Graffuen. Disse kalder Paulus 1. Timoth: 1. Fader myrdere oc Moder myrdere. Her aff kommer Forældrenis hastmodige ord tit oc offte / at de sige om deris Børn / naar de bliffue fortørnede/ mig tyckte lige som en kunde sticke eller slaa mig ihiel met it Suerd/ der ieg hørde saadan ondskab ske oc handlis aff min Søn. Item / denne min Søn slaar mig visselige ihiel met sin ondskab oc slemme For-
dri-

dristelse/ Hand kommer mig vist vnder Jorden met sin skalckhed.

Her vdaff kand mand see/ huor mange Børn der ere / som vdi saadan maade ihielslaar deris Forældre/ Thi er det icke vnderligt / at der ere saa mange ælendige Mennisker til/ Fordi / mange kalder offuer sig sielff met deris slemme Fordristelse oc moduillighed / mangehaande Sorg oc ælendighed.

Item / Prouerb. 30. Capit. It øye som bespotter Faderen / oc forsmaar at lyde sin Moder / det skulle Raffne vdhacke ved Becken / oc de vnge Ørne opæde.

Den største part aff alle Tiuffue haffue været gienstridige mod deris Forældre / som oc mange haffuer aabenbare bekent hoss Gallien/ etc. Oc de haffue formanet oc paamint andre vnge Personer / at de skulle tage

tage sig vare / at dem skulde icke oc saadant vederfaris.

Item / Aff moduillighed imod sine Forældre / kommer allehaande forgifftige oc slemme Synder: Oc det er Dieffuelens viiss oc vaane / at hand saa hoffuitskuld henkaster de Legemlige trygge oc wforstandige groffue Mennisker / aff en Synd oc Last oc til en anden / som er at see vdi den Wgudelige Cains Exempel / Først bleff hand en Affgudsdyrckere / Der nest tilskyndede Dieffuelen hannem / at hand skulde foracte sine Forældre / oc hand skulde hade sin Broder / oc omsier ihielslo hannem. Saa pleyer hand en tid effter anden / at føre Menniskén fra de Synder som siunis at være letfærdige / oc til andre groffue oc store Synder oc Laster.

Thi skal mand nu ocsaa ansee Exempler aff den hellige Scrifft /

at man=

at mange ere haardelige straffede for deris gienstridighed skyld / som de haffue beuist deris Forældre. *Cain, Esau, Abzalon, Ophni* oc *Pinehas* / *Eli* Prestis Sønner / oc mange andre saadanne wtallige Historier oc Exempler / som beuiser / at saadanne wlydige Børn / som haffue met deris gienstridighed / værit deris gode gamle Forældre til Hiertesorg oc Bedrøffuelse / ere komne til stor wlycke / oc paa det sidste til en skammelig ende. Men huad giøris behoff / at her faaregiffue saadanne Historier oc Exempler der om / Effterdi daglige forfarenhed giffuer nocksommelig tilkiende om saadant.

XVI.

Vnderuissning oc Lærdom/ til dennem som optendis til Vrede/ Had/ Affuind oc Heffngærighed.

VDi allehaande Fristelser som oss paakommer/ kunde wi intet før eller bedre giøre / end at wi strax met det første neddempe oc vdslycke saadanne onde oc lastelige begæringer/ Vdi saa maade/ at wi flittelige læse oc betencker Guds hellige Ord / oc aluorlige bede Gud om hielp: Thi huo der vil giffue saadanne onde affecter oc begærelser nogen tid oc rum hoss sig / Da haffuer Satan omkuldkast oc beskuffit hannem/ som mand kand klarlige see vdi Kong Dauids Exempel / før end hand selff tager sig vare der faare.

Thi/

Thi / saa tit oc offte wi fornemmer / at Dieffuelen vil met sit suig oc bedrageri tilskynde oss til Vrede / Oc til Had oc Affuind mod vor Næste / oc til Heffngærighed / strax skulle wi tage nogen herlig Sententz aff den hellige Scrifft for oss / oc den vel offuertencke / Paa det / saadan oprørelser i Hiertet / skal spegis oc dempis ned / som denne. Du skalt icke sla ihiel / Her met befaler Gud haardelige oc strengelige / at wi icke aleniste skulle holde oss fra vduortis Mord oc Mandrab / som skeer met henderne / Men ocsaa fra onde tancker oc skendsels Ord / som Christus oc sielff forklarer dette Budord / Matth: i det 5. Capit. Huo der er vred paa sin Broder / hand er skyldig for Dommen. Huo der siger til sin Broder Racha / hand er skyldig for Raadet. Huo der siger til sin Broder / du Daare / hand er

skyldig til Helffuedis Ild. Her faare-giffuer Christus om tre slags Man-drab.

I. Naar it Menniske samtycker/ oc giffuer Verden rum.

II. Naar mand giffuer nogen Tegn fra sig / at mand er Vred i sit Hierte oc sind.

III. Naar mand skender sin Næste met skendsels ord.

DEnne Christi Lærdom oc paamindelse / skal mand icke aleniste læse saa slet hen/ men aff inderste Hierte betencke huert ord for sig sielff / Disligeste oc giøre en aluorlig Bøn til Gud.

Item / 1. Joh: 3. Huo som icke elsker sin Broder / hand bliffuer i Døden / Huo som hader sin Bro-der / hand er en Mandrabere / Oc i vide / at en Mandrabere haffuer icke det euige Liff bliffuende hoss sig.

Dette

Dette er en forſkreckelig Sen=
tentz / imod alle dem ſom vdi mange
Aar bære Had oc Affuind / i deris
Hierte mod ſin Næſte / oc dog ville
de holde ſig vnder it vduortis ſkin/
lige ſom de ſkulde være fromme
Chriſtne : Denne Sententz er vdi
en mening effter Chriſti Ord / ſom
tilforne er omtalet. Thi hand ſiger/
Huo ſom icke elſker ſin Broder/hand
bliffuer i Døden. Denne Død er
icke denne Legemlige Død / men det
er den euige Fordømmelſe / Det er/
Naar it Menniſke er aldelis bortkaſt
oc vdſkudit fra Guds Anſict. Hand
ſiger icke enfoldelige / Hand er Død/
eller ſkyldig at Dø / Men hand ſi=
ger/at hand bliffuer i Døden. Som
hand vilde ſige: Hand kand aldrig
vdkomme fra Døden oc euig For=
dømmelſe / ſaa lenge hand øffuer ſig
vdi ſaadan ſuig oc argeliſt mod ſin
Næſte / oc hader hannem. Oc paa

det hand kand giøre den grumme HERRENS trusel diss huassere oc skarpere / Da igentager hand oc repeterer den / icke met lettere eller sødere ord / i det hand siger ? Huo som hader sin Broder / hand er en Manddrabere : Thi naar Hiertet er optend i Vrede / Da tilskynder det de vduortis Lemmer til at bedriffue Manddrab.

Oc endog it Affuindsiugt Menniske holder sig met all mact / at icke met Henderne slaar nogen ihiel / Saa lader det dog icke aff / at optencke met altsomstørste flittighed / imod sin Næste / nogen skade oc forderffuelse / Oc altid gleder sig aff sin Næstis Hierteſorg oc Modgang.

Vdi huilcket Menniske der er villie oc begæring til at slaa sin Næste ihiel / Hand er en Manddrabere for Gud / som tilforne er giffuet tilkiende aff Christi Ord / Matth: 5. Cap.

Item /

Item / Matth: i det 6. Capit. Thi at forlade i Menniskẽ deris brøst / Da skal eders Himmelske Fader oc forlade eder / Men forlade i Menniskẽ icke deris brøst / Da skal oc eders Fader icke forlade eder eders brøde.

Disse Ord / haffue oc denne samme Krafft oc Lærdom met sig / at beuege oss til at offuergiffue / aff vore Hierter oc sind / all Vrede / Had oc Affuind / oc den onde Heffngærighed. Thi Christus siger aluorlige / at hans Himmelske Fader vil icke tilgiffue oc forlade oss vore Synder / vden wi oc tilgiffue oc forlade dennem deris brøst / som oss haffuer fortørnet enten met ord eller gierninger.

Men her maatte nogen sige: Effterdi Gud icke vil forlade oss vore Synder / vden wi tilgiffuer vor Næste huad hand haffuer fortørnit oss

met : Da staar vore Synders forladelse paa en Broderlig oc venlig forladelse / Oc kommer oss icke til ved Troen til Christum / aff Naade oc Barmhiertighed?

Til dette fremset oc Spørssmaal / skal mand suare met god beskeden / som nu effterfølger.

Ingen kand forlade sin Næste hans brøst / vden hand haffuer Troen til Gud / thi det er wmueligt / at det Menniske / som haffuer faaet nogen skade aff en anden / kand haffue it mild Hierte oc sind til hannem / vden hand haffuer Troen / icke kand nogen helder neddempe oc spæge de onde oc slemme begærelser oc oprørelser i Hiertet / vden Troen til Christi Naade oc fortieniste. Det er icke saadanne Vrter som voxer oc vdspringer vdi vor egen Vrtehaffue / Men Troen vdretter det aleniste / at wi skulle forglemme saadanne fortørnel-

nelſer / oc neddempe ſaadan Heffn=
gærighed. Dette er det altſomuis=
ſiſte Tegn om vor Tro / at den vd=
bryder oc giffuer ſig tilkiende hoſſ
oſſ ved Kierlighed / oc en Broderlig
forladelſe oc tilgiffuelſe. Det er det/
ſom S. Petrus befaler i ſit 2. Breffs
1. Capit. At de ſom ere vduaalde/
ſkulle giøre ſig ſielff viſſe om deris
Tro oc Embede/ Der hand ſiger:
Der faare kiere Brødre / giører diſſ=
mere flid / at ſtadfeſte eders Kald oc
vduelelſe. Her aff ſkaltu mercke oc
vide / at huo der icke vil tilgiffue ſin
Næſte / hand haffuer ingen Tro/
Oc der ſom hand haffuer nogen tid
hafft Troen / Da haffuer hand miſt
den igen / lige ſom den ſkalckactige
Suend hoſſ Matth: i det 18. Cap.
Hand vilde icke tilgiffue ſin medtie=
nere hundrede pendinge. Thi Troen
er icke aarckeløſſ / Men ſom Paulus
ſiger / Troen er fuldkommen ved

 Kier=

Kierlighed / til de Galater i det 5. Capit.

Her aff lære wi oc paamindis/ at de som icke ville tilgiffue oc forlade deris Næstis brøst/de haffue ingen Tro / men ere øyenskalcke. Item/ de kunde icke helder rettelige tilbede Gud i HERRENS Bøn / oc begære Syndernis forladelse aff hannem / Men naar de læse HERRENS Bøn / da ynske oc begære de offuer sig sielff alt ont/Det er/Guds Vrede oc Heffn. Fordi de begære/ at Gud skal forlade oc tilgiffue dennem deris Synder / vdi lige maade som de oc ville tilgiffue deris wuenner/etc. Offuer huilcke de dog ligeuel ynske alt ont oc skade aff Hiertet.

Betenck nu/ huordan en Samuittighed oc sind de monne haffue/ som idelige oc altid bruge sig falskelige oc suigactelige imod deris Næste/ oc ere visse der paa / at Gud er icke

mild oc blid paa dennem / men at de
ere vnder Guds Vrede / Oc at Gud
haffuer lige ſaadan villie oc ſind til
dem / ſom de haffue til deris Næſte/
ſom Marcus ſiger i det 11. Capit.
Hører oc her til. Oc naar i ſtaa oc
bede / da forlader / der ſom i haffue
noget imod nogen / paa det / at eders
Fader i Himmelen / ſkal oc forlade
eder eders brøſt.

Men nu ſiger mand: Min Næſte haffuer giort mig ſaa ſtor wret / at det er mig wmueligt at kunde forlade hannem det. Huad ſkal ieg da giøre / oc huad middel ſkal ieg bruge der til / at ieg kand forlade hannem / huiſſ hand haffuer fortørnit mig?

Gienſuar.

1. Førſt ſkaltu betencke dine egne mangfoldige Synder / met huilcke du haffuer mangfoldelige fortørnet din Him-

Himmelske Fader / fra din fødselsis tid oc til denne dag. Oc tag dette Regenskab for dig / oc giff god act paa / huorledis du staar vdi din Sag met Gud / Da skalt du finde mange flere oc groffuere Synder / som du haffuer bedreffuit mod Gud / End din Næste nogen tid haffuer Syndet imod dig / Oc du skalt vel see / oc sige / at huiss din Næste haffuer Syndet imod dig / er ekon skempt oc leeg / at regne oc ansee imod de forfærdelige oc slemme Synder oc Misgierninger / som du haffuer bedreffuit imod Gud. Saa er der ingen tuil paa / om du rettelige vilt offuertencke dine Synder / at du io skalt Hiertelige forskreckis for dennem / Oc du skalt gierne met stor glede / forlade din Næste huad hand haffuer fortørnet dig / Oc vden tuil skaltu tacke Gud / som haffuer befalet dig denne Broderlige oc venlige forladelse /

delse /

delse oc tilgiffuelse / til it pant oc be-
segling om dine Synders forladelse/
oc Guds euige venskab. O huor
gierne skaltu nu forlade din Næste
hans brøst / oc du skalt icke haffue be-
hoff der om / aff noget andet middel
at paamindis.

II. It andet middel oc Raad / ved
huilcket it fortørnet oc wmild sind
kand formildis oc beuegis til en Bro-
derlig enighed. Er / at mand skal
altid læse / oc offuertencke Guds sa-
lige Ord / Oc altid bede oc paakalde
Gud om hielp oc gode Raad. Fordi/
at du skalt forlade den som haarde-
lige haffuer fortørnet dig / oc giort
dig nogen drabelig skade / oc saadant
tilgiffue hannem aff Hiertet: Det
staar icke vdi Menniskelig krafft el-
ler styrcke / men det er en Guds gaff-
ue / huilcken wi skulle høielig begære
oc foruente aff Gud.

Disse

Disse ord som Paulus siger til de Rom: i det 12. Cap. Heffner eder icke sielff mine allerkieriste / men giffuer (Guds) Vrede rum / Thi der staar screffuit / Heffnen er min / Jeg vil betale / siger HERREN. Disse ord siger ieg / skulle wi vel offuertencke oc beuege / naar Satan oc Legemet ville skynde oss til Heffngærighed. Dog forbiudis her met icke den almindelige straff / som Øffrigheds personer ere befalet / at straffe Misdedere / Men den Heffn oc Straff forbiudis her / naar nogen vil Heffne sig sielff. Men huo der endelige vil Heffne sig sielff:

I. Først fortørner hand slemmelige Gud i Himmelen.

II. Der nest induelder hand sig sielff vdi Guds Embede oc bestilling / Thi Gud siger / at hand sielff vil Heffne oc straffe / all den wræt som hans Børn lider. Oc i saa

maade forhindrer mand Gud vdi sin gierning / at hand icke sielff maa Heffne sine Børns offuerfaldelse/ oc beskerme dennem.

III. Huo der vil Heffne sig sielff/ hand forkrencker oc wforretter sin egen Sag / ihuor ret oc god den kand være.

IIII. Item / Hand haffuer en ond samuittighed. Mand kand oc see vdi klare Exempler / at de ere straffede aff Gud / som icke vilde lade sig nøye met Guds Heffn / Men haffuer Heffnit sig sielff / som wi kunde see vdi Jacobs Patriarckers Sønners Exempler. Simeon oc Leui / der deris Søster Dina bleff forkrencket oc beliggen / Da Heffnede de sig sielff / oc sloge ihiel alle de som bode i Sichem / Oc met den Heffn / finge de saadan Straff / at deris egen Fader forban= dede dennem. Gen: i det 49. Cap. staar saa screffuit / De Brødre

Si-

Simeon oc Leui deris Suerd ere mordiske Vaaben / min Siel skal icke komme i deris Raad / Oc min ære skal icke være i deris Kircke / Thi de myrde Manden i deris vrede / oc i deris egenuillighed haffue de fordærffuit Oxen : Forbandet være deris Vrede / at hun er saa streng / oc deris hastighed/at hun er saa haard.

Sammeledis aff deris Exempler / huilcke / i det de haffue giffuet Gud Heffnen / da haffuer de fornummit oc befundit Guds hielp / At de som haffue giort dennem wræt/ oc vilde giøre dennem til intet : Da haffue de faat meget hardere Straff/ end de nogen tid torde ynske dennem/ at de maa oc sige met Kong Dauid/ som hand siunger i den 58. Psalm. Den Retfærdige skal glæde sig / naar hand seer saadan Heffn / Oc hand skal tho sine Føder i de Vgudeligis Blod. At Folckene skulle sige / den

Ret-

Retfærdige ſkal io nyde ſit. Gud er
endnu Dommere paa Jorden.

Der ere mange ſaadanne Ex-
empler / baade i den hellige Scrifft oc
Hedenſke Hiſtorier.

Men Jeſephs Patriarckis Ex-
empel / er it merckeligt Exempel.
Der hand leed ſtor wræt aff ſine
Brødre / Oc endog hand kunde vel
Heffnit ſig offuer dennem / da off-
uergaff oc forlod hand all Heffnen /
oc met altſomſtørſte mildhed oc ven-
lighed / tog hand ſine Brødre til
naade igen. Gen: 45. Capit.

Item / Jotham haffuer oc i ſaa
maade efterfult Joſephs Exempel /
ſom der ſtaar Judicum i det 9. Cap.
Der nu denne Jotham kunde vel
Heffne ſine Brødris Død paa Abi-
melech ſin Broder / at hand vel kun-
de haffue giort it oprør mod han-
nem / om hand haffde villet / men
hand gaff Gud Heffnen / thi kom

Guds straff offuer Abimelech / at hand fick en ond affgang / thi hand lod myrde sine egne Brødre / at en Quinde slo hannem ihiel / met it stycke aff en Mølleſteen.

Item/ Dauid som kunde met ringe wmage ihielslagit Kong Saul / der hand vaar i den Hule i Stenklippen / Dog vilde hand icke legge sin Haand paa hannem / men hand gaff Gud Heffnen/ etc. 1. Samuel: 24. Capit.

Dette som nu er sagt/ at it Menniske skal icke være Heffngærig mod sin Næste/ skal mand icke saa forstaa/ lige som it Christet Menniske skulde lide allehaande offuerlast aff sin Næste / Oc maatte saa icke klage sin nød for Øffrigheden.

Endog en Christen skal met Tolmodighed lide oc omdrage allehaande aff sin Næste / Dog bafalis icke/ at mand io maa tilbørlige giffue

Øffrigheden det tilkiende / naar mand skeer for megen wræt / at det skal icke siunis / lige som mand vilde samtycke oc hantheffue en andens Misgierning.

Men mand skal efterfølge Christi Exempel / der Bispens Tienere gaff Christo den kindhest / der hand stod i Rette for Caipha: Da tagde Christus icke/ men sagde/ Der som ieg haffuer talet ilde / da beuiss det / at det er ont / men haffuer ieg talet ret/ hui slaar du mig?

Item/ S: Poffuels Exempel/ der Jøderne fore ilde met hannem/ Da skød hand sig ind for Keiseren i Rom.

Item / til de Epheser i det 4. Capit. oc den 4. Psalme/ staar saa screffuit. *Irascimini & nolite peccare.* Bliffuer Vrede oc Synder icke / i skulle icke lade Solen gaa neder offuer eders Vrede: Som hand vilde

sige: Naar der optendis en ringe Vrede i eder / da skulle i icke styrcke oc formere den / men strax vdslycke den/ paa det der icke skal bliffue en stor Ild aff. Oc der som nogen Vrede oc fortørnelse opkommer iblant eder / strax skulle i neddempe det / før end Solen gaar ned / paa det eders Bøner icke skulle forhindris. Som en Poet oc siger / *Mora dat vires*, at være lenge stadig i det mand sig faaretager / haffuer mact oc styrcke met sig/ etc.

Endog Menniskens skrøbelige art oc Natur / stundem opueckis til Vrede oc Affuind/ Da skal mand det dog saa skicke oc forhandle / at saadan Vrede oc Affuind icke bestyrckis oc forfremmis vdi Hiertet. At it Menniske fornemmer saadanne onde Hiertens oprørelser/ Det er icke at bedriffue Synd/men at samtycke vdi saadanne oprørelser/ det er Synd.

Item/

Item / til de Epheser i det 4. Capit. All bitterhed oc grumhed oc Vrede/ oc skrig / oc bespottelse / oc all ondskab / skal være langt fra eder.

Apostelen kalder det altsammen Bitterhed / naar den ene taler den anden noget til paa spot/ huor ved it Menniskis sind kand oprøris. Der ere mange saadanne Mennisker / at dem er metgiffuet i Naturen / at de gleder sig / naar de kunde offuerfalde andre met skiendsels ord. Thi skulle alle fromme Mennisker / her vdinden forbedre sig / oc icke met saadanne forgifftige oc spitzige ord offuerfalde deris Næste. Imellem Vrede oc grumhed / er icke stor skilsmisse / vden mand met noget Tegn vduortis / beuiser den Vrede som er i Hiertet.

Skrig / kalder hand den iammerlige raaben / som de der ere Vrede / bruger imod huer andre. Bespottelse / ere de skiendsels ord/

som de der ere Vrede / bruger imod deris Næste.

Item/til de Rom: i det 13. Cap. Icke i Kiff oc Affuind / men fører eder i vor HErre Jesum Christum. Her befaler Apostelen: at mand skal holde sig fra Vredis tegn / Kiff oc trætte. Thi Dieffuelen kand lettelige hoffuitkuldkaste/ Kiffactige oc trætactige Mennisker/ til Vrede oc siden til Mandrab. Som mand kand see vdi daglige Exempler.

Ydermere skulle wi vel acte Pauli ord / wi sigis / at iføre oss Christum vdi tuende maade.

I. Først/ naar wi vende hans fortieniste oc velgierninger oss til nytte oc gaffn / Det er / Naar wi tro at hans Retfærdighed oc wskyldighed hører oss til.

II. Der næst / naar wi flittelige

øffue

øffue oss vdi gode dyder oc gierninger / oc effterfølge den HERRE Christum.

Item / Jacobi i det 1. Cap. *Ira viri iustitiam non operatur.* Det er: Menniskens Vrede giør icke det som er ret for Gud.

Naar de som ere i deris sind optende til Vrede oc Heffngærighed / haffue nu giffuit god act paa saadan Vnderuisning oc Lærdom / aff den hellige Scrifft: Da skulle de oc ansee deris Exempler / som haffue giffuet Vreden rum / Huorledis de ere henfaldne vdi Mandrab oc andre saadanne forgifftige oc slemme synder / for huilcke de haffue oc bekommet stor oc iammerlig Straff. Som *Mauritius* Keiser / hand Syndede meget met sin hastmodighed oc Vrede / Omsier kom *Phocas*, oc slo hannem baade met Hustru oc Børn ihiel.

Item / *Theodosij* Exempel er oc merckeligt / hand vaar oc meget hastig / grum oc vred / Hand beuiste de Borgere i Thessalonica stor grumhed / hand lod paa en tid ihielsla 7000. Mennisker / for hannem bleff affslagne noget Krigsfolck/etc.

XVII.
Huorledis wi skulle aff den hellige Scrifft/ beuebne oss mod Skørleffnet oc løssactigheds Fristelse.

NAar Satan vil hendrage nogen til Løssactighed / den skal giffue god act paa fire Regle.

I. Den Første er Guds aluorlige Mandat oc befalning / om Kyskhed/ oc der hoss skal hand oc flittelige offuertencke den trusel oc Straff / som

Gud truer Horkarle oc Skørleffnere met.

II. Der nest skal mand oc flittelige giffue act paa deris Exempler/ som met deris slemme Løssactighed haffue været sielff aarsage til deris store wlycke oc Sorg / som dem er offuerkommen.

III. Til det tredie/Da skal mand fly oc holde sig fra alt det / som kand giffue aarsage til Løssactighed. Der som nogen er wgifft / da skal hand bruge de middel som Gud haffuer sielff indskicket/ Det er/ At hand skal effter Guds Ordning giffue sig i det hellige Ecteskab / oc tage sig en Hustru / om hand kand være der til bequemmelig. Men der som hand enten for alder / eller aff anden forhindrelse icke endnu kand begynde eller indgaa denne Stat/ Da skal hand met nogen Offuelse oc Hand-

uerck ſpege Legemet / och ſaa met ti-
den indgaa det hellige Ecteſkab.

IIII. Til det Fierde/ſkal hand al-
uorlige bede oc paakalde Gud om
hielp / at hand vil forſee hannem met
en Gudfryctig / Høffuiſk oc nyttelig
Huſtru.

Nu ville wi anſee nogle Vid-
niſbyrd aff Scrifften / ſom mand
ſkal bruge mod denne Friſtelſe.
Det Siette Budord / Du ſkalt icke
bedriffue Hor. Vdi dette Bud/
haffuer den Guddommelige Maie-
ſtet / forbudit allehaande twquems
leyemaal / ſom ere imod oc foruden
Ecteſkabs Stat. Her vdaff ere
vdſprungen alle andre Sententzer/
ſom formane Menniſkene til Kyſk-
hed/ Diſligeſte truer alle Horkarle
oc Skørleffnere / lige ſom aff en
ſpringendis Kilde.

I. Naar mand nu anſeer dette
Budord/da ſkal mand førſt betencke/
huor

huor haardelige de ere straffede aff Gud / som haffue offuertraad dette Budord.

II. Vdi lige maade skal mand ansee deris Exempler / som haffue bekommet herlige Priss oc Løn / i det de haffue holdet sig vdi Tuctighed oc Kyskhed.

III. Til det sidste / skal mand altid bede Gud om hielp oc bistand / at mand kand leffue Kyskelige.

I det 1. til de Corrinth: i det 6. Capit. siger Paulus / Lader eder icke forføre / huercken Skørleffnere / eller Affgudsdyrckere / eller Horkarle / eller Blødactige / eller de som Synde imod Naturen / eller Tiuffue / eller Dranckere / eller Bespottere / eller Røffuere / skulle arffue Guds Rige.

Met disse Ord vilde Apostelen vddrage den forfengelige oc forgifftige mening aff de Corinthers sind / Fordi de meente / at det vaar ingen

Synd

Synd / at leffue hen vdi Skørleffnit oc Horeri / til huilcke Laster oc Synder de vaare aff første begyndelse opuaande / Oc de vaare oc saaledis vden all tuil / oplærde oc vnderuisde aff de falske Propheter / huilcke der lærde / at Troen kunde vel staa / Oc til lige/met saadanne Laster oc Synder være fuldkommen. Lige som hine *Antinomi* oc Guds bespottere endnu lære.

Der faare siger Paulus klarlige / Lader eder icke forføre / huercken Skørleffnere eller Horkarle skulle arffue Guds Rige. Fordi de som sig besmitter met Løssactigheds Synd / de skiller sig aff met Troen / oc driffuer den hellig Aand fra sig / oc falder hen fra Troen / vnder Dieffuelens mact / Oc hand handler met dem som hannem lyster / oc hoffuitkulds skynder dem hen til allehaande fulhed oc slemhed. Thi lærer Paulus / at de

at de som saa slemmelige besmitter deris Legemer met Wkyskhed / de haffue enten aldrig hafft Troen oc omuent sig til Gud: Eller oc/der som de nogen tid haffue værit omuent til Gud / da giffue de nu tilkiende met deris wtuctige leffnet / at de haffue igen mist oc offuergiffuit Troen / at de ere aldelis vende fra Gud: Thi det er wmueligt / at Troen kand staa oc komme offuer it / met de Synder som bedriffuis mod Samuittigheden / Fordi Troen vdretter i dem/ som ere vduaalde oc omuende til Gud / ny Hiertens oprørelser / som kommer offuer it met Guds hellige Low oc vilge.

Her maatte nogen sige: Kand Troen bliffue bestandig vdi de Mennisker / som haffue onde begærelser? Der suarer ieg saa til: Saa lenge kand Troen bliffue bestandig / met onde begærelser oc Affecter / emeden it Men-

it Mennifke imodstaar dennem / oc icke samtycker met dem / at de icke faar fremgang oc offuerhaand / met onde oc slemme Gierninger / Men naar wi giffuer dennem Tøylen / oc lade de onde Affecter oc begærelser faa mact / met slemme Synder at bedriffue / Da bliffuer Troen borte oc aldelis vdi oss vdslyckis. Thi der henger och saa vdi de frommiste oc helligste Mennisker / saa vel onde Affecter oc begæringer / som vdi dem som ere wfromme. Men denne vnderskeden er der hoss / at de fromme oc Gudfryctige staar saadanne onde begæringer oc Affecter imod met Guds Ord / oc en aluorlig Bøn til Gud / Oc vdi saa maade neddemper Legemens lyst oc onde begæring. Men de Wgudelige tuert imod / giffuer dem rum / oc forlyster sig met dennem / etc.

Jeg

Jeg vil nu icke her antegne oc opregne alle slags forfengelige Løssactighed / paa det at vnge Mennisker icke skulle der offuer forarge sig.

Matth: i det 5. Capit. siger Christus / J haffue hørt / at det er sagd til de gamle / Du skalt icke bedriffue Hor. Men ieg siger eder / huo som seer paa en Quinde / at begære hende / hand haffuer allerede bedreffuit Hor met hende i sit Hierte. Denne Sententz skulle alle de haffue for øyne / huilcke Satan optender aff ond lyst / til slem Kierlighed / mod en andens Hustru.

CHRistus vil vdi disse Ord straffe Scrifftklogenis oc Phariseernis vrange Lærdom oc mening / Fordi de meente / at de haffde fuldkommelige huldit det Siette Budord / i det de haffde holdet deris vduortis Legeme fra aabenbare Horeri oc Skørleffnet: Endog deris Hierter diss-

imel-

imellem haffue været optent aff ond begærlighed / til deris Næstis Hustru.

Der faare forklarer Christus det Siette Budord / oc lærer / at det icke alleniste forbiuder allehaande vduortis oc aabenbare Løssactighed oc wtuct : Men oc allehaande slem oc Løssactig indbunden Kierlighed / som mand kand haffue til sin Næstis Hustru vdi Hiertet / saa at alle de som giffue saadanne Løssactige tancker tilkiende met wbluelig siun / de Synde allesammen mod dette Bud.

1. Thess: 4. Cap. siger Paulus: Thi det er Guds vilge / eders Helliggiørelse / at i skulle fly Horeri / Oc huer iblant eder skal vide at beholde sit Kar i Helliggiørelse oc ære / icke i begærlig attraa / som Hedninge / der icke vide aff Gud. Vdi disse ord giør Apostelen igen til intet / (lige som tilforne i det 1. til de Cor:

i det 6. Capit.) deris Vildfarelse /
som mene at Troen kunde bliffue be-
standig / til lige met den slemme oc
forbudne Løssactighed / som oc vaare
Antinomi Drømme / Oc vden all
tuil / da haffue de falske Apostler oc
Lærere saa Predicket oc lærd / oc haff-
ue besuegit mange aff dem / som el-
lers vaare tilforne omuende til Gud.
Saa at der laa ingen mact paa /
huorledis de leffde / der som de aleniste
met Munden kunde bekiende Euan-
gelij Lærdom / oc kunde sige at de
Trode paa Christum. Saa er dette
Apostelens rette mening oc Sen-
tentz: I ere der faare icke omuende
til Gud oc igenfødde / at i nu skulle
paa nyt igen besmitte eders Legem-
mer met Løssactighed oc wtuct / eller
at i skulle leffue vdi all slemhed lige
som Hedninge / som vide intet aff
Gud at sige / thi det vaare intet an-
det / end at opstøde oc forny en liden

skramme som vaare tillegt. Oc giøre mange store oc forgifftige Saar der aff : Men at i skulle vandre vdi it Nyt leffnit/ Oc at i skulle være der vdi fuldkommen / huor aff i haffue eders første grøde / at i kunde huer dag voxe oc forfremmis i vor Herris Jesu Christi kundskab / 2. Pet: 3.

Eders Legemer skulle icke lenger være Dieffuelsens redskab / som de haffue værit før end i ere omuende til Gud / men de skulle være den hellig=Aands bolig. J haffue it herligt oc dyrt Liggendefæ i eder / oc en her=lig oc mectig gæst/som boer i eder / det er Gud Fader / oc Søn oc den hellig Aand. J ere nu Guds redskab / ved huilcke hand vdretter sine giernin=ger / Thi siger Apostelen/ at huer iblant eder skal holde sit Kar i Hel=liggiørelse / som hand vilde sige / J skulle holde eders Legemer vdi stor ære / oc handler eder vel / oc vaager

flit=

flittelige / oc tager vare / at i icke be=
smitte eders hellige Legemer / eller met
slemme Synder / besmitter den hel=
lig Aands Tempel / Paa det i skulle
icke vddriffue saadan en hellig Gæst
fra eder.

Item / Paulus siger til de Col=
los: i det 3. Capit. Saa dræber nu
eders Lemmer / som ere paa Jorden /
Horeri / vreenlighed / skendelig
Brynde / ond Lyst oc Gærighed.
Jordiske Lemmer / kalder Apostelen /
alle de Synder oc Laster som ere
imod det Siette Budord / som ere /
Blodskam oc allehaande ond oc sken=
delig vellyst / dem befaler hand at
dræbe. Hand kalder dem Lemmer /
Fordi de ere fuldkomne vdi de Vgu=
delige. Men saadanne Laster oc
Synder skulle vdi tuende maade dræ=
bis oc neddempis.

1. Først met Modgang / Kaarss
oc Bedrøffuelse.

11. Der nest met maadelighed oc met nogen Legemlige Offuelser / oc høffuisk Embede oc arbeyde / effter som mand er bequem til.

Der om taler den hellige Scrifft mangesteder / som vdi den 119. Psal: Det er mig gaat O HERRE / at du haffuer ydmyget mig / at ieg kand lære din Ræt.

Item / Jeremiæ begrædelse i det 3. Cap. Det er en Mand en kostelig ting / at hand bær Aagit i sin vngdom. At den er Taalmodig som er forladen / naar nogen offuerfalder hannem / oc hand stinger sin Mund i støff / oc vocter paa Haabet.

Item / Lucæ 21. Capit. Men vocter eder / at eders Hierter icke besueris met Fraadzeri oc Druckenskab. Item / Matth: i det 17. Denne art far icke vd / vden met Bøn oc Faste.

Item /

Item / til de Epheser i det 6. Cap. Oc i Fædre føder oc optucter eders Børn / i tuct oc formaning til HERREN. Det er / J skulle optucte eders Børn i HERRENS lærdom / oc venner dem til Gudfryctighed / oc lærer dem gode Seder / at de kunde bliffue tuctige / Gudfryctige / Kyske / oc lærer dem it gaat Embede / at de icke gaa aarckeløse hen / oc bortfalde vdi allehaande Synd oc Last.

Item / til de Hebreer i det 13. Capit. Men Bolere oc Horkarle skal Gud dømme.

Apostelen siger icke enfoldelige / at Gud skal straffe dem / Men hand bruger it haardere ord / at Gud skal dømme dem / Det er / hand skal met en gruelig oc forfærdelig Dom / straffe dem vden all Naade.

Vngdommen skal her læris oc paamindis / at dette ord : *Iudicare*, at

Dømme: skal forstaas i tuende maade i den hellige Scrifft.

I. Først mercker det / at befri oc frelse den fromme oc wskyldige.

II. Der nest mercker det / at straffe den skyldige oc wfromme.

Som det oc gaar baade i Guds oc vdi Menniskens Rette Dom / at den skyldige bliffuer straffet / Oc den fromme oc wskyldige bliffuer frelst. Thi siger Apostelen / at ingen Bolere oc Horkarl skal bliffue wstraffet / at endog hand vndgaar Øffrigheds Straff / saa kand hand dog icke vndgaa Guds Heffn oc Straff: Thi Gud straffer dem meget haardere end Verdslig Øffrighed / som her oc ydermere met Exempler beuisis skal.

Item / Rom: i det I. Capit. Der faare haffuer oc Gud giffuet dem hen i deris Hiertis begæring i wreenlighed / at beskemme deris egne Legeme paa dem sielff. Her høre wi /

at Apo-

at Apostelen regner Bolere oc Horkarle vdi deris tal / som Gud haffuer giffuet hen effter deris egen skendelig begæring. Thi hand siger klarlige/ at de haffue beskemmit deris Legemer met Blodskam/ Der faare ere de lige som Affgudsdyrckere / som haffue aldelis vent sig fra Gud.

Historier vdi atskillige Verdsens tider / beuise/ at saadanne Guds bespottere oc Affgudstienere / haffue altid besmittet sig met den wblysommelige Løssactighed / som Paulus oc omtaler / Oc synderlige Papisternis selskab / thi det gantske Paffuedom holder saadan slem oc gruelig Løssactighed for idel lyst oc glæde.

Item/den Prophet Hoseas i det 4. Capit. siger / Horerj / Vin oc Most giør galne. Her taler Propheten / om tuende slags Horerj. I. Om det Aandelige / som er Affguderj. II. Oc om det Legemlige/

det er den slemme vanartige oc forbudne Legemlige Løssactighed.

Disse begge Synder giøre folck galne oc affsindige / at de met stort mod / løbe oc henfalde hoffuitkulds vdi allehaande slemme forgifftige Synder oc Farligheder. Som mand oc kand see vdi Exempler / at Affgudiske Mennisker / aff stort fortræd oc galenskab / da bedriffue de megen Guds bespottelse oc Mandrab / aff den Had oc Affuind de haffue til Gud / oc til den rene Euangeliske lærdom.

Sammeledis oc Bolere / lige som de vaare fra sindene / lade de icke aff at besmitte sig met den onde oc slemme Løssactighed / saa lenge de falde baade offuer sig sielff / oc offuer andre met / Jammer / Hiertesorg oc ælendighed / Oc stundem indueffuer sig sielff vdi saa stor Nød oc Fare / at de kunde icke komme til rette igen.

Thi

Thi forfarenhed giffuer tilkiende / at ingen Bolere eller Horkarl ere ved deris rette sind oc forstand. Der aff ere disse oc andre saadanne Sententzer herkomme.

Vere enim Cæco, nemo in amore sapit: Det er / den som er forblindet vdi Kierlighed / kand icke haffue sin rette forstand.

Item / *Amor multas tenebras offudit oculis, & sana Consilia pectore furatur, seu excutit.* Den forblindede Kierlighed / giør øynene dumme oc mørcke / oc vddriffuer alle gode Raad aff Hiertet.

Oss faaregiffuis her om it merckeligt Exempel vdi Salomone / huilcken de Moabitiske Quinders Kierlighed giorde saa galen oc forbistrit / at hand dem til vilge / lod opbygge oc indstiffte slemt Affguderi.

Item / vdi Salomons Vißdoms Bog i det 3. Capit. Men

Horefolckis Børn skulle icke triffuis/ oc Sæden aff den wrette Seng skal ødeleggis : Oc der som de end leffue lenge / saa skulle de dog endelige bliffue beskemmede / oc deris alder skal dog paa det sidste være vden ære / etc. Thi at de Børn som fødis vden Ecteskabs beblandelse / skulle Vidne mod Forældrenis ondskab / naar mand spør dem at/etc.

Endog dette talis rettelige til alle Kettere / oc deris tilhørere/ Dog skal det oc forstaas om Bolere oc Horkarlis Børn. Thi forfarenhed oc Exempler beuise / at Forældrenis Synder straffis tit oc offte paa deris Sæd oc affkomme/ Oc der findis gantske sielden / at Horunger haffue synderlig goed art met sig / eller at komme til nogen synderlig nytte oc gaffn. Men den største part aff dennem / leffuer hen vdi it slemt Leffnit / Oc dem følger mange oc

atskil-

atſkillige wdyder oc Laſter. Som oc det Exempel om Abimelech beuiſer/ at hand ihielslo alle ſine Brødre/ vndertagen Jotham/ oc kom ſaa til Regimentet met wræt/ oc der effter omkom ſlemmelige aff it ſtycke Møl-leſteen ſom en Quinde kaſte paa han-nem/ thi hand vaar fød aff Gedeo-nis Boelſkab/ Judicum 9.

Nu haffuer ieg her tilforne giff-uet Lærdommer oc Sententzer aff den hellige Scrifft/ vdi huilcke Gud giffuer tilkiende/ at hand vil ſtraffe alle dem ſom beſmitte ſig met ſaadan forbuden Løſſactighed. Nu vil ieg oc antegne nogle merckelige oc grue-lige Exempler/ſom oc beuiſer det ſam-me/ thi mand finder fult aff dem/ baade i Verdſlige oc Geiſtlige Hi-ſtorier.

Iblant de aarſager/huor faare ſynd-floden gick offuer den gantſke verden/ da opregnis wkyſkheds ſynd/ Gen:

i det

i det 6. Capit. Da saae Guds Børn effter Menniskens døtter/ huor skønne de vaare / oc toge til Hustruer huilcke de vilde. Det er/ de gaffue sig icke i Ecteskab met dennem / men de besmittede sig vdi den slemme oc wtuctige Løssactighed.

Item / aarsage til de Sodomiters ødeleggelse / vaar den besmittede oc skendelige Løssactighed / icke alleniste met Quinder/men oc den formaledidede oc skammelige omgengelse / de haffde met Mandkiøn indbyrdis : Rom : 1. Cap. &c. Som der staar oc klarlige Gen : i det 19. Cap. Der de tre Engle vaare indgangne til Herberge hoss Loth / da kom den gantske Menighed aff Sodomæ Stad / vng oc gammel / det gantske Folck aff alle hiørner/ oc bespente Husit / oc vdkallede Loth/ oc sagde til hannem/ Huor ere de Mend

som

som komme ind til dig i denne Nat? lad dem vd til oss / at wi mue bekiende dem.

Item / det forskreckelige Exempel / om de Beniamiter / vdi Dommernis Bog i det 19. cap. Oc i det 20. Capit. at det gantske Beniamitters Slect omkom / oc der bleffue nedlagde aff dem 25000: for den skammelige oc whørlige gierning som de Gibeoniter bedreffue / met den veyfarendis Leuitis Hustru / etc. Denne gantske Historia findis vdi Dommernis Bog i det 19. 20. 21. Cap. Oc sandelige / der mand haffde ellers intet andet Guds Vredis Exempel imod Bolere oc Horkarle / vden dette allene / da maatte dette dog nocksommelige paaminde oss / at holde oss fra denne Synd oc Last.

Item / i den fierde Mosis Bog i det 25. Capit. antegnis en merckelig Historia / at Gud bleff saare vred paa

Isra-

Israels Menighed / for de bedreffue Hor/met Moabiternis Quinder / at der falt aff Israels Børn for denne Synd / 24000 / oc HERREN befalede / at Moses skulde ophenge Israels Førster mod Solen / for de vilde icke straffe denne skammelige Synd.

Saa skulle nu alle vnge personer flittelige ansee oc læse de merckelige Exempler / som *Philippus Melancthon* haffuer antegnet i sine *Locis Communib:*

XVIII.

Huorledis wi skulle beuebne oss met Guds Ord / vdi vore tancker oc sind / imod den slemme Fristelse/ Gærighed/ etc.

Saa

SAa tit oc Offte / som Satan forsøger oc frister oss / met den slemme Gærighed. Da skulle wi vel betencke oss / huor skadelig den er baade Sielen oc Legemet. Thi it Gærigt Menniske / forkaster sin Siel til Fordømmelse.

I. Først / Fordi hand bliffuer en Affgudsdyrckere / Oc Paulus siger til de Epheser i det 5. Capit. At en Gærig / som er en Affgudstienere / haffuer icke arff i Christi oc Guds Rige.

Huo der setter all sit Haab oc tillid til Rigdom / eller til nogle andre Creaturer / hand er en Affgudstienere.

It Gærigt Menniske setter alt sit Haab oc fortrøstning til Rigdom / Der faare er den Gærige en Affgudstienere.

Item /

Item/ Huo der haffuer tillid oc Haab til en ting/ det er hans Gud.

En Gærig setter sit Haab oc tillid til Gods oc Rigdom: Thi er Gods oc Rigdom hans Gud.

Huad kand sigis slemmere oc sørgeligere om it Menniske / end naar det bliffuer en Affgudstienere/. Det er / at være bortkast fra Guds Ansict til euig Fordømmelse.

II. Item / Den som er Gærig/ synder icke aleniste imod den første Taffle i HERRENS Low / oc foracter Gud / Men ocsaa mod den anden Taffle / Thi hand er arrig oc vanartig mod sin Næste / Fordi Gærighed tilsteder icke / at beuise sin fattige Næste meget gaat / Thi den som er Gærig tillucker sit Hierte (som Scrifften siger) oc giffuer icke den hungrige Mad / oc icke den tørstige dricke / Hand kleder icke den Nøgne/ Oc icke beuiser sin Næste nogen

Kier-

Kierligheds velgierninger / oc det er aabenbare / at saadanne Gærige Mennisker ihielslaar deris fattige Næste / i det de ville ingen hielp oc bistand giøre dennem i deris Nød oc Sorg / som oc den Lærefader *Ambrosius* siger / *Si non pauisti, occidisti.* Efterdi du icke haffuer vnderholdit din fattige Næste vdi sin hungers nød / da haffuer du ihielslagit hannem.

III. Til det Tredie / er den Gærige / sig sielff ond oc grum / i det hand met stor omsorg tilsammendrager vdi store Haabe / megit Gods / ochsaa piner oc plaffuer sig sielff / oc er sin egen Bøddel / Fordi naar hand en gang mister sit megne Gods oc Rigdom / som er hans Gud / huor til hans Hierte haffuer mest forlat oc trøstet sig / Da falder hand vdi fortuilelse / oc omkommer sig sielff. Som mange

gruelige Exempler beuise / at de som aldelis haffuer slaget deris sind hen til Gærighed / at de haffue enten aff den store begærlighed / fortrællit sig / eller oc paa det sidste haffue hengd sig sielff.

IIII. Til det Fierde / da bekommer it Gærigt Menniske baade Gud oc Menniskens Had oc Vrede / Oc alle Mand formaledide oc bande hannem met alt det hand haffuer.

Nu ville wi see / Huorledis den hellige Scrifft formaner oc raader oss fra Gærigheds synd. Marci : i det 10. Cap. siger Jesus / Kiere Børn / Huor suaart er det / at de som sette deris tillid paa Rigdom / kunde komme i Guds Rige / Det er lettere / at it Kamel gaar igennem it Naale øye / end at en Rig kommer i Guds Rige.

Her siger hand klart / de som slaar deris lid paa Rigdom / paa det / hand vil giøre skilssmisse imellem

lem dem som ere Rige: Oc dem som slaar deris Hiertens tillid / paa dette forfengelige Gods.

Fordi at haffue meget Gods oc Rigdom / det er icke Synd / der haffuer altid været mange Rige Mennisker / som Abraham / Job / oc mange andre som alligeuel haffue hafft Naade oc venskab hoss Gud.

Men CHRistus taler her om dem / som slaar deris Hiertens lid til Rigdom oc misbruger den / saadan Rigdom bliffuer til en Affgud hoss dennem / som oc tilforne er omtalet.

Jesus bruger her vel skarpe ord / oc siger / Det er lettere at it Kamel gaar igennem it Naale øye / end en Rig kommer i Guds Rige / Som hand vilde sige: Det er wmueligt / at de som holder Rigdom for deris Gud / kunde nogen tid bliffue salige. Huo der er Gærig / endog hand haffuer føie Rigdom oc Gods / saa

slaar hand dog / all sin lid der til/ Thi huor aff mand haffuer største lyst / fryd oc glæde / det er oc hans Gud.

Item/ Lucæ i det 6. Capit. siger Jesus / Men Ve eder Rige / Thi i haffue eders trøst borte.

Her skal mand ocsaa paamindis oc læris / Huo Scrifften kalder Gærige / Det ere de / som forlader sig paa deris Rigdom. Christus lærer oc siger / at saadanne skulle være vdeluctе fra de Himmelske gode ting / Som hand vilde sige: I Gærige Mennisker / i haffue eders lyst oc glede / oc eders Himmerige her i Verden: Men i det tilkommende euige Liff / oc Guds Rige / skulle i ingen part haffue vdi / oc icke helder i den euige glæde / som den 17. Psalme siger: De haffue deris deel i deris leffnit.

Item/

Item / Lucæ i det 12. Cap. siger Christus / Seer til / oc Vocter eder for Gærighed / thi ingen leffuer der aff / at hand haffuer meget Gods. Endog at en kunde haffue all Kong Cræsi Rigdom / dog bekommer hand intet mere nytte oc gaffn der aff / end huiss Klede oc Føde hand haffuer behoff til Liffsens nødtørfftighed. Rigdom oc Gods kand icke forlenge it Menniskis leffnit / Ja icke end en time aleniste / Det kand icke helder frelse aff Døden / som den lignelse om den Rige Mand giffuer tilkiende / Lucæ i det 12. Capit. Huilcken / der hand haffde tilhobesamlet meget Korn i sin Lade / oc vaar meget lystig / oc vaar frimodig / oc sette sig sielff faare / at ville leffue lenge / da omkom oc døde hand hasteligе bort.

Saadanne Exempler finder mand nock alleuegne.

Item/Lucæ i det 16. oc Matth: i det 6. Capit. Ingen kand tiene Gud oc Mammon / det ord/ Tiene/ bemercker at fordriste sig/ oc at dyrcke den forfengelige Rigdom. Thi sigis de at tiene Rigdom/ som setter all deris fortrøstning der til/ oc mene/ at all deris hielp oc trøst staar paa deris Gods oc Rigdom.

Item/ 1. Timoth: 6. Men det er en stor Vinding / huo som er Gudelig oc lader sig nøye. Thi wi førde intet i Verden / Der faare er det aabenbare / at wi skulle oc intet føre der vdaff / Oc naar wi haffue Næring oc Klæder / da skulle wi lade oss nøye. Fordi / at de som ville bliffue Rige / de falde i Fristelser oc snarer / oc i mange daarlige oc skadelige begærelser / huilcke som nedsencke Menniskenn i fordærffuelse oc Fordømmelse / etc.

Huo

Huo der icke kand røris oc beuegis aff disse Pauli Ord oc Lærdom/ oc holde sig fra Gærighed / hans Hierte maa være haardere end Jern. Thi skal mand vel acte / huad Lærdom / mening oc forstand / disse ord haffuer met sig : Thi hand siger : De falde i Fristelser oc snarer / Fordi de Gudfryctige / endog de offte forsøgis aff Dieffuelen / met mange oc atskillige Fristelser / Dog falder de icke hen vdi dennem / thi Gud hielper dem / at de icke omkomme der vdi.

Saa vil Apostelen der faare sige / at de som ere Gærige / oc ville bliffue Rige / de falde i Fristelser oc snarer / oc bliffue forhuldne oc forraskede / Det er / Dieffuelen hand endelige forraader dennem / oc fører dem vdi mange daarlige begærelser. De som met stor flittighed legge sig effter / at ville samle meget Gods oc Rigdom / de kunde aldrig mættis der

aff / de ere icke aleniste begærlige / at sammensancke meget Guld oc Sølff / men ocsaa Ager oc Eng / Skow oc Marck / mange Huse oc Gaarde / at de saa kunde komme til stor Verdslig ære oc Herlighed / oc bekomme saa denne Verdslige oc forgengelige lyst oc tidfordriff. Alle deris tancker / Dicten oc tracten vdi deris Hierter oc sind / vende de allesammen der hen / at de kunde faa alle Kister fulde aff Pendinge / Guld oc Sølff / oc at de kunde faa den ene Gaard til den anden / den ene Ager oc Eng til den anden / Och saa fare frem i denne Verden / vdi allehaande forfengelig lyst oc glede.

Men Apostelen siger huad ende der kommer paa saadant / at Menniskene der ved skulle nedsiuncke i Fordærffuelse oc Fordømmelse. Thi saadanne slemme oc onde begærelser / vdstøder oc affuender / all den flittighed

hed it Menniske haffuer til at høre Guds Ord / oc affuender Troen oc den sande Guds paakaldelse / oc foruender all den Kierlighed mand skulde beuise sin Næste / oc tilskynder Mennisken alt ont / baade til Legeme oc Siel.

Huo der er Gærig effter Rigdom / den kand icke rettelige høre eller lære Guds Ord / den wmættelige Gærighed tilsteder icke Menniſken / at høre Predicken / icke helder at giøre nogen ting / huor aff Gud kand æris. Thi it Gærigt Menniske lader aldrig aff at tilsammen skrabe / Dicter oc tracter der effter Dag oc Nat / huorledis det aleniste kand bekomme meget Gods oc Rigdom / Det kand icke giffue sig saa lang tid / flittelig at høre Guds Ord / thi tanckerne staar alt andensteds hen / Meget mindre kand det er giøre sin Bøn til Gud / Saa kommer oc Døden

wforuarendis til dennem / naar de ere wberidde. Fordi naar de skulle Dø / da fare de hen wberidde met stor beffuelse oc forskreckelse / Som der oc staar i den 49. Psalm: De som forlade dem paa deris Gods / oc tradze paa deris store Rigdom. Item: Thi mand skal see / at saadanne Vise dog dø / saa vel som Daarer oc Giæcke omkomme / oc skulle lade andre deris Gods.

Naar nu saadanne Gærige Mennisker mister deris Gods oc Rigdom / da henfalder de vdi fortuilelse. Fordi / de seer at de haffue mist deris Mammon / som haffuer været deris Gud. Her vdaff kommer det / at mange omkommer sig sielff / naar de miste deris Gods: Oc sandelige / de fornemmer met Hiertesorg / at det er sant som Apostelen siger / at Rigdom nedsiuncker Mennisken i fordærffuelse oc Fordømmelse.

Saa

Saa ſiger oc Pſal: 119. HERRE / du eſt retuiſſ / oc dit Ord er ret / Du haffuer ſtrengelige budit din Retfærdigheds Vidniſbyrd / oc ſandhed.

Efftterdi at ſaadanne Gærige Menniſker / haffue icke actet oc holdet aff den dyrebare Skat Guds hellige Ord / deris gantſke Liffs tid / ſaa ſkeer dem oc ret / at Gud foracter dem oc lader dennem fare.

Item / Paulus ſiger / *Radix omnium malorum eſt auaritia*: Gærighed er en Roed oc begyndelſe til alt ont: Vdi diſſe Ord affmaler Apoſtelen rettelige / huad Gærighed er. Huad kand ſigis ſlemmere / end at alle onde Synder beſluttis vnder Gærigheds ſynd. Thi it Gærigt Menniſke / er icke aleniſte arg oc fortrædelig imod Gud / men det er ocſaa ont oc vanartigt imod ſin Næſte.

Huo der er Gærig / tør voffue oc forſøge allehaande farlighed for Rig-

Rigdoms skyld / som Poeten siger. *Auri sacra fames quid non mortalia cogis pectora?* Det er / Du skendige oc formaledidede Gærighed / huad er det / du kommer io Menniskene til at forsøge?

Huor mange Gærige Mennisker komme hen vdi vildfarelse fra Troen / oc indueffuer sig sielff vdi saadan Sorg oc Bedrøffuelse / Det er / de offuergiffue Guds Ord / oc Troen / oc deris gantske Liffs tid er dem besk oc ælendig / aff den store omsorg de haffue for timelig Næring / J det de plaffue sig sielff met denne store omhu / oc tilsammen legger saadan stor Rigdom / Da kalder de offuer sig sielff mangfoldig bedrøffuelse. Thi siger CHRistus Matth: i det 13. Cap. At Rigdom lignis ved Torne / Thi lige som Torne stinger oc kand skade Legemet / saa kand oc stor omhyggelighed for Rig-

Rigdom plage Sielen i Menniſken/ oc giøre den ſkade.

Item / J den 39. Pſalme : De Vgudelige ſamler meget Gods / oc vide icke huo det ſkal faa. Vdi diſſe ord høre wi / huordan Velſignelſe den hellig Aand giør offuer den Gæ=rigis Gods oc Rigdom / Som hand vilde ſige / de Gærige bekommer dette met all rette/aff deris ſtore Rigdom/ ſom de haffuer met ſtort arbede oc møye tilſammen dragit / at de paa det ſidſte ſkulle lade andre deris Gods effter ſig / De faa icke megen nytte oc gaffn aff deris Gods / men naar de haffue lenge ſamlit / oc tilhobe ſkrabet megen Rigdom / ſaa Døer de heden/ oc andre faa da deris Gods ſom vide dem liden tack der faare / Som wi oc ſeer alle vegne / huor tilgaar / at de Gærige Menniſkers Gods oc eien=dom/ kommer tit oc offte hen til frem=mede / oc end ſtundem hen til deris

Fien-

Fiender oc Wuenner / eller oc at Arffuingene fortærer det wnyttelige til offuerflødighed / skam oc vanære vdi mange maade / saa at deris egne Børn / oc Liffs arffuinge / forbrasker oc forslemmer det.

Item / den 119. Psalme / HERRE / bøye mit Hierte til dine Vidnisbyrd / oc icke til Gærighed. Den hellige Dauid / som vaar opfylt met den hellig Aand / oc vaar øffuit oc forsøgt vdi mange Fristelser / Hand viste vel / huor stor skade Gærighed kand tilføye Menniskens Siel oc Legeme. Thi beder hand saa inderlige oc aluorlige / at HERREN vilde beuare hannem fra Gærigheds synd / thi ingen Gærig Menniske skøder meget om Guds Ord.

Item / Prouerb: i det 11. Cap. siger Salomon: Huo som gemmer Kornit / den bander Folcket. De sigis alene at gemme Kornit / som

som beslutter det inde i Laden eller paa Kornlofftit/ oc vdi den Dyre tid/ seller det dyrt/ Men ocsaa de/ som ere haarde oc karge imod de Arme oc fattige Mennisker/ at endog de kunde hielpe oc trøste dennem / saa lade de dem dog suelte ihiel oc lide Nød: Dennem bander Folcket/ Det er/ De Fattige met deris Hiertens Bøn/ suck oc graad / beueger Gud i Himmelen/ at hand skal forbande/ oc tage all sin Benedidelse oc Velsignelse fra saadanne Rige oc Gærige Mennisker / Thi Gud anseer oc hører de ælendigis suck oc graad. Dette ord her sigis: Folcket/ det bemercker icke vdi dette sted / den Menige groffue oc Vgudelige Hob / oc mangfoldighed / Men det er Guds Folck / Det er / de Gudfryctige Mennisker / ved huilcke / Gud baade Velsigner oc bander / Oc ved huilckis Bøn Gud pleyer at vddele mange atskillige

Gaff-

Gaffuer oc velgierninger vdi Verden/ Som oc giffuis tilkiende Genesis 12. Capit. Gud ſagde til Abraham/ Jeg ſkal Velſigne dem ſom dig Velſigne / oc Forbande dem/ ſom dig Forbande.

Jtem / Abrahams Exempel/ der hand bad for Kongen Abimelech i Gerar / da ſtilledis Plagen i hans Huſſ / etc. Gen: 20. Capit. Saa er der faare den rette Mening oc forſtand paa Salomonis Ord / at de Gudfryctige/ fattige oc vedtørrendis Menniſker / kunde det vdrette met deris inderlige Bøner til Gud / at de Rige / ſom beuiſer dem velgierninger aff deris Gods / bekommer ydermere Benedidelſe oc Velſignelſe / baade Aandelige oc Legemlige aff Gud/ Oc at HERREN Benedider oc mangfoldig giør / huiſſ de haffue/ Som mand kand ſee vdi den Enckis Exempel i Zarepta/ Oc i den Suna-

mitiſke

mitiske Quindis Exempel. Item/ at Ebedmelech blaamand bleff frelsit/ Fordi at hand hialp Jeremiam/ der hand vaar sted vdi stor nød oc Fare/ Jeremiæ i det 39. Capit.

Her om haffue wi oc it klart Exempel/ vdi den hellige Mand *Sancti Hulderici historia*, Hand vnderholt oc fødde it armt Menniske / som skulde huer dag bede for hannem til Gud. En dag begaff det sig / at Hussfogeden forsømmede / oc gaff samme fattige Menniske icke huiss hannem burde at haffue / Da fornam *Huldericus* / at samme fattige Menniske haffde icke den Dag giort Bøn for hannem / Thi hannem tilslogis nogen vanlycke paa samme Dag: Der hand nu tilspurde det fattige Menniske / om hand haffde Bedet for hannem / Da suarede hand / at det vaar forsømmit / thi Hussfogeden haffde icke giffuet han-

nem sin daglige vnderholding / som hand ellers pleiede at faa. Da vende *Huldericus* sig om til Huſſfogeden / oc straffede hannem der faare met haarde ord oc tale / Da sagde samme Huſſfogit / oc meente / det haffde icke meget paa sig / at læse en HERRENS Bøn. Da forskickede *Huldericus* hannem hen til den Rommerske Paffue / at hand skulde læris aff hannem / huor dyre en HERRENS Bøn vaar. Da sagde den Rommerske Paffue / der hand kom der hen / at HERRENS Bøn vaar saa dyre och saa høyelig actet / at all den gantske Verdsens Rigdom oc Hærlighed / vaar icke nock til at betale oc giøre fylliste for en eniste HERRENS Bøn / etc.

Item / Prouerb: 15. Capit. Den Gærige forstører sit egit Huſſ. Som hand vilde sige: Den som er Gærig / hand er aarsage / baade til sin

egen

egen / oc sine effterkommeris vanlycke / Thi hand fortørner Gud met sit Affguderi / icke helder beuiser hand sin Næste kierligheds gierninger / thi alle Gærige ere Affgudstienere / oc fortrædelige imod deris Næste.

Item / Prouerb: 28. Den som haster at bliffue Rig / hand bliffuer icke wskyldig / thi hand beflitter sig der effter / at hand kand bekomme megen Rigdom. *Ibidem*, Huo som haster til Rigdom / hand veed icke / at wlycke skal møde hannem.

Item / Vdi den 34. Psalme: De Rige skulle være nødtørfftige / oc hungre. Dette ord / Nødtørfftige / mercker icke her / at lide eller haffue nød for allehaande tingest / Men det mercker den wmættelige begærlighed / som de Gærige haffue til alting. Der aff kommer det / at de Gærige kunde aldrig met lyst oc glæde / haffue nytte oc Gaffn aff deris megne

Rigdom: Gærighed vil icke lade dem met fred / ro oc vellyst / nyde huiss gaat de haffuer / saa de huercken kunde æde / dricke / eller soffue / saadan en slem ting er Gærighed / at hun giør dem altid vrolige / at de giffuer sig icke saa lang tid at faa Mad eller huile sig.

Dissimellem / de Gudfryctige som haffue en føie ting / de leffue rolige hen i deris fattigdom / at it stycke Brød / oc Kaael / oc anden ringe spise smager dem vel / at de fødis oc vnderholdis meget bedre / end de Rige Fraadzere met alle deris fede Oxen oc skinnendis Retter.

Oc endog der nu findis mange Epicureer / som haffue stor vellyst oc glede aff deris Gods oc Rigdom / Dog paa det sidste bliffue de nødtørfftige oc nødis til at hungre / naar de enten henfalder vdi nogen Forgifftig Siugdom / eller oc vdi anden

stor

stor wforuarendis Sorg oc bedrøff-
uelse: Som mand oc kand see vdi
Herodis Magni Exempel: Oc den
Konge som vaar saa Gærig / at alt
det hand rørde/bleff til Guld altsam-
men / indtil hand maatte paa det
sidste Dø aff hunger. Thi siger
Salomonis Predickere/i det 5. Cap.
Huo der elsker Pendinge/ hand bliff-
uer aldrig mæt aff Pendinge / Oc
huo der elsker Rigdom / hand faar
intet gaffn der aff/ Det er oc Forfen-
gelighed.

Item / Syrach i det 14. Capit.
It Menniske som søger sin egen for-
del/ lader sig aldrig nøye/ oc det kand
icke triffuis for Gærighed.

Esaiæ i det 5. Cap. Ve dem/som
drage det ene Huss til det andet / oc
legge den ene Ager til den anden/
indtil at der er icke mere rum / at de
kunde alene beside Landet.

Udi disse ord/ ynsker den hellig-Aand ved Propheten / Plage oc alle-haande ont / offuer dem som ere Gæ-rige oc besuige deris Næste / oc staar der effter / at de kunde bliffue Rige aff en andens skade.

Dette ord / Ve / bemercker en stor trusel oc bitter ynske / Thi Guds trusels ord skemter icke / Fordi det fø-rer met sig / Euig sorg oc Fordøm-melse / Som mand oc kand see udi deris Exempler / som Gud HER-REN robte Ve offuer / som tilforne oc er sagt / at Gærige Mennisker ere Affgudstienere / saa hører oc denne suare HERRENS trusel oc Ve til dennem.

Item / Esaias 33. Capit. siger: Ve dig du ødeleggere / meent du / at du bliffuer icke ødelagt. Til disse Vidnisbyrd skal mand nu oc ansee nogle Exempler / at Gærige Men-nisker straffis haardelige aff Gud

for

for denne Synd. Achan bleff stenit ihiel aff Israels Børn / for hand stal aff det Forbandede Gods i Jerico / Josuæ 7. Capit.

Item / Nabal som vaar meget Rig / oc der til offuermaade Gærig / hand døde jammerlige bort aff Verden. 1. Reg: 25.

Item / Giezi Elisei Prophetis tienere / for sin Gærighed bleff hand oc all hans Slect oc efterkommere / slagne / oc plagede met Spidalske siugdom. 4. Reg. i det 5. Cap.

Item / om den Rige Mand i det 12. Cap. vdi Lucæ Euangelio.

Item / Judæ Exempel / som solde Christum for 30. Sølffpendinge.

Item / Ananiæ oc hans Hustruis Exempel / at de jammerlige omkomme for deris Gærigheds skyld. Actorum i det 5. Cap.

XIX.

Huorledis mand skal Trøste oc Vnderuise dennem / som ligge paa deris Soteseng / oc skulle skillis aff denne Verden.

DE som ligge paa deris yderste/besøgis synderlige aff disse Fristelser.

I. Først / at de fryctter for Guds Vrede / som dem offuerhenger for deris store Synder.

II. Der nest/ fryctter de for Dødsens bitterhed.

III. De ere oc tit oc offte skrøbelige oc suage vdi Troen.

IIII. De forsøgis oc fristis aff Vtaalmodighed.

V. De befryctter sig at Gud skal sla haanden aff dem / oc aldelis for=

forlade dem/ for deris Vtaalmodig=
hed oc miſtrøſtning.

VI. De haffue oc ſtor Sorg der
aff/at tiden forhalis/oc de ligge lenge
vnder Kaarſit.

THi ſkal Kircketieneren / naar
hand beſøger dem / Først ſpør=
rie dem / aff huad Friſtelſe de
meſt plagis oc offuerilis: Der neſt
ſkal hand føre Raad oc Legedom/
ſom beſt kand tiene til ſaadan Fri=
ſtelſe / Oc der vdi ſkal hand effter=
følge en viſſ oc velforfaren Læge/ ſom
førſt flittelig vdſpør / huad Siuge it
Menniſke er beſlagen met / oc huad
aarſage der er til ſamme Siugdom.
Der neſt bereder hand bequemme=
lig Lægedom til ſaadan Siugdom.
Thi hine vforfarne Kircketienere/
ſom beſøger ſaadanne Siuge Men=
niſker / de føre tilhaabe mange oc at=
ſkillige Sententzer vdaff Scrifften/
huor met de offte / mere forſærde den

Siuge / end de trøster hannem. Thi Vidnisbyrd aff Scrifften skulle icke altsomeniste vdi Predicken / men ocsaa hoss de Siuge bequemmelige oc til gaffns opregnis.

Men det kand icke nogen rettelige giøre / vden den Mand / som er lærd oc velforfaren vdi saadan Aandelige Kamp. Thi skulde Borgerne vdi Kiøbstæderne / oc den menige Mand paa Landet flittelige forhandle / at de kunde bekomme / Gudfryctige / lærde oc velforfarne Kirckétienere / oc vel forsee dem met en ærlig vnderholdning / thi mand haffuer dem synderlige behoff / naar nogen ligger paa sin Soteseng / oc skal skillis fra denne Verden.

1. Naar en Kirckétienere nu fornemmer / at den Siuge beklager sig / for sine Synders mangfoldighed / oc frycter for Guds Vrede / Da skal hand flittelige lære oc vnderuise

den

den Siuge/ aff de skøne Sententzer/ som ere tilforne antegnede oc opregnede aff Scrifften / Oc denne besynderlige: Johan: i det 3. Cap. Saa haffuer Gud elsket Verden / at hand gaff sin enbaarne Søn for hende/ paa det / alle som Troer paa hannem / skal icke fortabis / men haffue det euige Liff. Thi denne Sententz indeholder merckelig oc offuerflødig trøst. Oc her vdinden skal hand acte / huor stor trøst huert ord vdi denne Sententz fører met sig / oc huor stor Guds wsigelige Kierlighed er mod Menniskens / at før end hand vilde lade dem fortabis/ da vilde hand meget helder/ at hans enbaarne Søn / skulde bliffue it Offer oc betalning for dennem. Der nest skal hand oc giffue tilkiende / huad der bemerckis vnder det Ord: Verden. Det er intet andet / end den gantske Menniskens slemme Synd oc ond-

ondskab / huor aff Gud haardelige fortørnis / Det er / alle de Synder som skeer imod den Første oc anden Taffle vdi Guds Low. Saa skal oc den Siuge regne sig iblant saa=danne Syndere/oc trøste sig der ved/ at saadanne Syndere ere de / huilcke den Guddommelige Maiestet haff=uer saa kier / at hand haffuer giffuit sin Søn i Døden for dennem.

Vdi saadan Mening oc tancke/ skal it Menniske komme ihu oc be=sinde / met huor stor Kierlighed / den gode Gud anammer oc tager i for=suar det gantske Menniskens kiøn/ Oc huor krafftig Guds Kierlighed er / at Johannes oc rettelige siger om Gud / at hand er idel Kierlighed / Oc det er Guds deylige beskriffuelse/ naar mand siger hannem / at være Kierlighed.

Nu skal mand her oc vitløfftig betencke / huilcken herlig skenck oc

gaffue

gaffue / Gud haffuer giffuet arme Syndere / den Gaffue oc skenck er saa stor / at huercken Menniske eller Englenis veltalenhed / kand den til grunde oc fuldkommelige vdsige / thi det offuergaar Menniskens fornufft oc forstand. Den gode Gud haffuer icke giffuet syndefulde Mennisker / som ere Guds bespottere/ Affgudiske/ Guds foractere/ Mandrabere / Fadermørdere oc Modermørdere/ Horkarle oc andre saadanne/ Dem (siger ieg) haffuer Gud giffuet icke store Riger / Rigdom / ære oc vellyst/ endog dette ere oc Guds gode Gaffuer/ Men saadan Gaffue/ at der er ingen større eller herligere / huercken i Himmelen eller paa Jorden/ Det er hans enbaarne Søn / vdi huilcken der er skiult oc forborgit all Vißdoms oc kundskabs Liggendefæ. Oc met hannem haffuer hand giffuet oß alting/ som Paulus siger til de Rom: i det

8. Cap:

s. Cap. Saa maa det io kaldis mig en hærlig skenck oc Gaffue / saa at ingen ting kand være større eller ypperligere. Ach HERRE Gud / huor forkølnede ere vore Hierter / til at betencke saadanne store ting / men Menniskens forstand er alt for ringe til at begribe saadant / Wi maa lære der paa saa lenge wi leffue / oc kunde dog aldrig lære det til ende.

Til det sidste / skal oc Kirckétieneren vitløfftig fremsette oc faaregiffue / den endelige Aarsage / huorfaare Gud giffuer oss denne dyrebar Skenck. Det siger hand / Paa det at alle de som Tro paa hannem / skulle icke fortabis / men haffue det euige Liff. Denne dyrebar Gaffue frembær Gud oc tilbiuder den for alle Mennisker / Men disse som troer paa Guds Søn / bliffue allene der vdi deelactige / Oc de som bekende hannem for deris Frelsere oc Igenløsere /

oc

oc troer at hand haffuer taget paa sig alle Verdsens Synder / Det er / at wi skulle Tro / at hand haffuer besmittet sig met mine oc dine / oc det gantske Menniskens kiøns Synder / Oc haffuer lagt paa sig sielff Gud Faders Vrede for Syndens skyld / som der staar Johan: 1. Capit. *Ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi:* Det er / See Guds Lam / som bort-tog Verdsens Synder / Esaiæ 53. Sandelige hand bar vore Synder / oc tog vor Pine paa sig. Item / HERREN kaste alle vore Synder paa hannem.

II. Naar Kirckctieneren fornemmer / at den Siuge er forfærdit oc fryĉter for Dødens bitterhed (thi Dieffuelen pleyer at giøre Døden meget grummere / end den ellers er vdi sig sielff / oc indgiffuer saadant i Menniskens Hierter) da skal hand strax opregne de skønne oc hærlige

Sen-

Sententzer aff Scrifften / som ere tilforne sammendragne mod denne Fristelse. Johan: 8. Capit. Sandelige/Sandelige siger ieg eder/ Huo der beuarer mit Ord/ hand skal icke see døden euindelige. Vdi disse ord stadfester den HErre Christus / som er Gud Faders euige Vissdom/ met en dobbelt Eed / at de som tro Euangelio (thi saadanne beuare alene Christi Ord) de skulle aldrig dø/ Fordi Legoms oc Siels atskillelse / det er icke en Død for dem som tro / men en Død ro oc huile / Som oc Christus sielff beuiser Johan: 11. *Lazarus amicus noster dormit*, Det er. Lazarus vor Ven soffuer / Der faare skal Kircketieneren aluorlig formane den Siuge / at hand samtycker aff it trofast Hierte disse Christi ord / oc baade vdi Ørnene oc Hiertet befatter dem / oc aluorlige imodstaar sit eget sind oc fornufft: Oc dette skal

hand

hand viſt tro/ at naar hand gaar bort aff dette dødelige Liff / da Døer hand icke / men hand ſlommer ſaa hen i den altſomſødiſte ro oc huile/ oc henſoffuer i den HERre Chriſto/ lige ſom hand kunde ligge vdi en ro- lig ſøffn / Vdaff huilcken Chriſtus ſkal opuecke oc herlig giøre hannem paa den Yderſte Dag.

Saa ſkulle wi her vide/ at Chri- ſtus alene vaar Død der hand heng- de paa Kaarſit / oc met ſin Død haffuer hand det vdrettet / at ſaa mange ſom troer paa hannem/ ſkulle icke Dø / men at deris Død er den- nem omuent til en ſøffn. At it Chri- ſtit Menniſke maa ſige naar det ſkil- lis fra denne Verden : Jeg vil icke Dø / men ieg vil gaa hen at ſoffue/ *Non morior ſed viuam & narrabo opera Domini*. Det er / Jeg ſkal icke Dø/men ieg ſkal leffue oc tale HER- RENS gierninger. Her vdaff kal-

der Scrifften de Gudfryctigis be=
graffuelse / it soffuekammer / Esaiæ
56. Thi de Retuise bliffue borttagne
fra den wlycke / oc de som haffue van=
drit rettelige for sig / komme til Fred /
oc huilis i deris Herbere. Item /
Johan : 5. Capit. Sandelige /
Sandelige siger ieg eder / Huo som
hører mit Ord / oc troer den som mig
vdsende / hand haffuer det euige Liff /
oc kommer icke til Dommen / men
hand er trengd igennem fra Døden
til Liffuit. Disse ord haffue den
samme mening / som tilforne er om=
talet vdi den anden / etc. Thi her
læris / at de som tro paa Christum /
Dø icke / men de ere trengde igennem
Dødsens Port / Det er: De haffue
trengd dennem igennem de induor=
tis redzel oc Fare / oc bekommet en
deylig Seyeruinding. Thi Scriff=
ten kalder icke Legems oc Siels at=
skillelse / Døden / Men de forfærde=
lige

lige stød oc bedrøffuelser vdi Menniskens sind / huilcke Paulus kalder Dieffuelsens gloende Pile / Ephes: 6. Capit. som hand indskiuder i de Gudfrijctigis Hierter. Denne Død bær alle Gudfrijctige Mennisker omkring met sig / saa lenge de leffue her i Verden. Som Paulus siger 1. Cor: 15. Capit. *Indies morior per gloraitionem vestram, quam habeo in Christo Iesu Domino nostro:* Det er: Jeg Døer daglige for eders roeß / som ieg haffuer i Christo Jesu vor HERRE. Om denne Fristelse er tilforne talet.

III. Om Kirckctieneren nu formercker / at den Siuge er kommen vdi nogen mistrøst / oc er suag oc skrøbelig vdi Troen / da skal hand saa trøste oc vnderuise hannem: Mange Helgene fra første Verdsens begyndelse / haffue været besøgte met denne Fristelse / Oc der bliffuer endnu

 mange

mange indtil Verdsens ende / vdi saadan maade fristede oc besøgte / som mand oc kand see vdi mange Exempler / vdi Jacob Patriarcha / vdi Dauid / vdi Christi egen Moder / vdi Thoma Apostel saa vel som vdi de andre Apostler allesammen. Der nest skal opregnis Vidnisbyrd aff Scrifften / som oc tilforne ere antegnede til Raad oc Lægedom mod denne Fristelse. Oc besynderlige denne Sententz Esaiæ 42. *Calamum quassatum non conteret:* Det er: HERREN vil icke synderbryde det knusede Rør / oc icke vdslycke den rygendis Hør: Det er / Christus vil icke vdslyckeen skrøbelig oc ringe brendendis Tro / Men hand vil vederquæge oc opuecke saadan ringe Tro / at den skal bliffue herlig oc fuldkommen / lige som der opkommer en stor Ild / aff en liden gnist. Oc huo som haffuer en stadig Tro til Christum / hand

hand met tiden foracter oc bespotter Syndsens / Lowsens / Dieffuelens oc Dødsens mact. Som mand oc kand see/ at naar de Gudfryctige fare hen aff dette Leffnit/ endog de tilforne lang tid haffue været / klenmodige oc mistrøstige / dog paa det sidste/ haffue de icke actet Døden anderledis end en Søffn / oc de haffue saa faret bort aff denne Verden met stor fryd oc glede. Her skal oc en Kircketienere flittelig trøste den Siuge/ aff Christi mildhed oc venlighed / som er at see/ huor venlig oc mildelig den HERRE Christus haffuer stadfestit sine Apostlers oc Disciplers suage Tro/ som oc Thomæ Exempel beuiser/ huor saare venlig hand altid omgaass met dem/ som ere suage i Troen / at hand løffter oc bær dem / lige som en Moder pleyer at handle met sit barn.

Item/ Esaiæ 50. Cap. *Dominus dedit mihi linguam eruditam, vt*

 seiam

sciam sustentare eum, qui lassus est, verbo: Det er / Den HERRE HErre / haffuer giffuet mig en lærd tunge / at ieg veed at tale met den trætte / i ret tid. Denne Sententz indeholder offuerslødig Trøst oc husualelse / Thi den hellig Aand lærer / at Christus kiender den trætte / Det er / hand kiender den klenmodige oc suage vdi Troen / oc at hand vil bestyrcke oc husuale hannem / Oc hand veed met synderlige ord oc lærdom / at komme de bedrøffuede til hielp oc bistand / Oc hand vil gierne hielpe dem / som en ret god Læge / Hand veed ocsaa meget bedre oc anderledis at omgaass met sine Vduaalde børn / naar de ere stedde vdi Sorg oc modgang / end naar de ere trygge / oc haffue ingen anfecting.

IIII. Den Fierde Fristelse / som siuge Mennisker besøgis oc øffuis met / er Vtaalmodighed: Her skal

Kircke-

Kirckettieneren giffue god act / at Raadføre dennem. Thi en part aff dem som ere Siuge / ere groffue oc wforfarne / oc ere icke ydmygede: Der faare naar de straffis met Sorg oc siugdom paa deris Legemer / Da fnyser de mod Gud / lige som de bleffue rasendis vdi deris Wtaalmodighed / oc de vdøser mange bespottelige ord oc tale mod Gud. Thi skal mand diss haardere formane oc straffe dennem / oc legge dem Guds strenge trusel diss haardere faare. Men somme Mennisker ere ydmyge / oc meget sorrigfulde vdi saadan Fristelse / Dem skal hand mildere handle met / oc vdi denne maade trøste oc vnderuise dennem / oc sige: Der ere tuende slags Mennisker / som ere Wtolmodige i Kaars oc modgang / Det ene er / haarde oc wforstandige / om huilcke tilforne er sagd: De andre ere Gudfryctige oc bekymrede / aff mange

 store

ſtore Friſtelſer / Deris Vtaalmodighed/ſaa vel ſom andre deris Synder/oc atſkillig ſkrøbelighed / vil Gud ſkiule/ oc naadelige tilgiffue dennem/ ved Troen ſom de haffue til Chriſtum / huilcken der faare haffuer anammet Menniſkelig Natur / at hand vilde bære oc lide met oſſ/ vor ſuare oc ſtore ſkrøbelighed / ſom der ſtaar i det Capit. i den Epiſtel til de Ebreer. Thi wi haffue icke den ypperſte Preſt / ſom icke kand haffue medlidelſe met vor ſkrøbelighed/ Men den ſom er forſøgt i alle maade lige ſom wi/ dog vden Synd.

Jtem/ i det 2. Cap. Der faare ſkulde hand være ſine Brødre lig i alle ting / paa det hand ſkulde bliffue Barmhiertig / oc en trofaſt ypperſte Preſt for Gud/ at forlige Folckens Synder. Thi der vdi ſom hand led/ oc bleff Friſtet/ kand hand hielpe dem ſom bliffue friſtede. Diſſe trøſtelige

ord

ord oc Sententzer/beuiſe/at Chriſtus
haffuer anammet Menniſkelig na=
tur / icke aleniſte at hand der vdi vilde
bliffue it Offer for vore Synder/
Men ocſaa / at hand kunde forſtaa
oc forſøge / huor ſtor Menniſkelig
ſkrøbelighed er / end ocſaa vdi de helli=
ge oc Gudfryctige/ paa det / hand oc
vilde haffue diſſ ſtørre medynck off=
uer vor ſkrøbelighed/ oc at hand vilde
lide met oſſ. Thi ſkal mand ſaa tale
den Siuge til: Kiere Broder i Chri=
ſto/ Du tør icke der faare lade dig
forſkrecke / at du her til haffuer været
ſaa wtolmodig i denne din Siug=
dom / Fordi i det du vilde gierne
være tolmodig/ oc imodſtaa wtolmo=
dighed aff all mact / Oc du raaber
til Gud / at hand vilde forlene dig
met Tolmodighed/Saa er Chriſtus
til ſtede / ſom i din ſted traader frem
for Gud Fader oc beder for dig / at
hand vil icke tilregne dig din Wtol=

 mo=

modighed / men forlade dig det altsammen / saa vel som andre store bræck oc Synder / som ere vdi dig. Fordi / den fromme oc trofaste Frelsermand/veed vel huor skrøbelige Kar wi ere / oc huor gantske ringe vor formue er vden hans hielp. Der faare skaltu icke være mistrøstig / for din Wtolmodigheds skyld / Du skalt icke helder tencke / at Gud vil for saadan Synd bortkaste dig / men set all din Tro oc tillid til Christum / lige som til din Meglere oc Taalsmand / som gaar frem til Gud Fader for dig / oc beder at hand vil forlade oc tilgiffue dig denne din Kødelige skrøbelighed. Der er oc stor forskel imellem din / oc de Wgudeligis wtolmodighed / Fordi de Wgudelige mene icke at deris wtolmodighed er Synd.

V. Til det Femte / naar Kirckētieneren formercker / at den Siuge øffuis aff denne Fristelse / at hand

befryc-

befrycter sig / at Gud er fortørnet oc vred / for hans Trois skrøbelighed / oc at Gud der faare skal aldelis sla Haanden aff hannem / oc forlade hannem. Den skal hand saa trøste / oc sige / Min Broder / saadanne tancker ere icke aff Gud / men aff Dieffuelen / vend der faare dine Ørne oc Hierte fra den Løgnactige Aand / oc oplad dine Ørne oc Hierte / for din Frelsermand Jesu Christo / som nu ved min Mund taler til dig / oc set all din tro oc tillid til hans Ord allene: Saa siger Christus / Joh: i det 10. Cap. Thi mine Faar høre min røst / oc ieg kiender dem / oc de følge mig / oc ieg giffuer dem det euige Liff / oc de skulle aldrig forfaris / Oc ingen skal slide dem aff min Haand / Faderen som gaff mig dem / er større end alting / oc ingen kand slide dem aff min Faders Haand.

Denne

Denne Sententz skaltu indbilde oc betencke i dit inderste Hierte / thi du hører her huorledis Christus vil vederquæge oc anamme dig vdi sin faffn / oc met mact beholde dig i sine Hender / at huercken Dieffuelsens / Syndsens / Dødsens / eller Helffuedis mact / skal slide dig aff hans Hender: Vdi lige maade trøster oc Paulus sig / til de Rom: i det 8. Capit. Thi ieg er vis paa (siger hand) at huercken Død eller Liff / huercken Engel eller Førstedømme / icke helder Mact / huercken det neruærendis eller tilkommendis / huercken høyt eller dybt / oc ey noget andet Creatur / kand skillie oss fra Guds Kierlighed / som er i Christo Jesu vor HErre. Her skaltu giffue god act paa / huad Christus siger / Min Fader som gaff mig dem / er større end alting: Oc ingen kand slide dem aff min Faders Haand. Thi Christus

stus vil lære met disse ord / at lige saa=
dant sind oc vilge / som Christus
haffuer til oss/ lige saa haffuer oc Fa=
deren.

Oc disse ord hand siger: Min
Fader som gaff mig dem / er større
end alting. Som hand vilde sige/
Min Fader er større / end alle Verd=
sens Synder / Ja / end alle Aande=
lige oc Legemlige Fristelser / thi hand
haffuer mact offuer Dieffuelen/
Døden oc Helffuede / som hand vilde
sige / Der kand ingen wlycke / Pine/
Kranckhed / Modgang / Anfecting/
Synd / Helffuede / Nød eller Død/
være saa suaar / stor / eller mectig/ at
Gud veed io gode Raad / hielp oc
trøst der til. Aldrig kand Dieffue=
len giøre det saa grumt / suaart eller
ont / at Gud kand io komme det til
rette igen / Oc giøre det meget bedre/
thi Gud er større end alting.

Saa=

Saadant see wi oc vdi de Fromme oc Hellige martyrers Exempler / at naar Tyranner haffuer paa det grueligste oc haardiste forfult oc plaget dennem / da haffuer dem tyckt / at side vdi den skøniste Rosenhaffue / som vdi *Laurentio*, *Vincentio* oc andre saadanne.

Item / som wi oc daglige kunde formercke vdi mange fromme Christne / at de vdi deris store Dødelige siugdommer oc Anfectinger / bekiende / at de fornemmer / huor krafftelig Gud formilder oc formindsker deris Ve oc plage / oc der vdi befinder de / at det er sandhed / som Christus vor kiere Frelsermand siger / Matth: 11. Jeg vil vederquege eder. Item / mit Aag er søt oc min byrde er let.

Item / den 37. Psalm: Falder den Retuise / da skal hand icke kastis bort / thi HERREN holder hannem ved Haanden. Som hand

vilde

vilde sige: Om den Retuise falder i nogen Synd / da vil Gud ingelunde lade hannem der vdi forfaris/ men hand vil hielpe hannem op igen/ som hand giorde met Dauid/ Peder/ oc andre saadanne. Vdi denne mening lyder oc den Sententz Prouerb: 4. Cap. Den Retfærdige falder siu gange/ oc staar op igen.

Disse oc andre saadanne Vidnisbyrd aff Scrifften / skal mand ydermere met Exempler forklare/som Jeremiæ oc Jobs / oc andre deris/ huilcke endog de haffde mange store Fristelser / oc stundem end ocsaa vaare Vtolmodige / dog bleffue de icke forladne oc bortkaste aff Gud/ Fordi de bleffue icke varactige vdi deris Vtolmodighed / men strax igen betenckte sig/oc omuende sig til Gud/ met Boed oc bedring.

VI. Til det Siette/ De som ere siuge/ synderlig naar de haffue stor

Pine

Pine vdi Legemet/da sørge de/ oc pla=
gis der aff / at Gud forhaler tiden saa
lenge met dem/ før end de bliffue for=
løste. Her skal Kirckctieneren giøre
gaat forskel/paa dem som saa fristis.

1. Thi der ere somme Mennisker/
som haffue leffuit deris gantske al=
ders tid / vdi stor rolighed/ Oc haffue
hafft huad dem giordis behoff til deris
Liffs næring / De haffue icke helder
hafft nogen synderlig Modgang el=
ler andre Fristelser / dem skal mand
vdi saadan maade husuale.

Min kiere Broder vdi Christo /
du skalt komme ihu / at Gud haffuer
Velsignet dig / oc beuist dig mange
velgierninger / siden du est fød til
Verden / Betenck oc kom ihu vdi
mange Aar til denne tid / haffuer be=
uist dig saa meget gaat / Oc at du
haffuer altid (som mand pleyer at
sige) gaait paa Roser / oc der imod
haffuer der været mange andre
Men=

Mennisker / ſom haffue ledet megen Modgang/ oc deris gantſke Liffs tid/ hafft idel Sorg/ fryct/ oc allchaande farlighed / at de neppelige vide aff en god time.

Nu/ efterdi Gud haffuer beuiſt dig ſaa meget gaat/ da ſkaltu oc bekende ſaadanne Guds velgierninger / oc tacke hannem der faare/ oc tolmodelige lide oc bære dette Kaars oc Faderlige ſtraff / met it gaat Hierte / Fordi Gud vil met denne Siugdom kalde dig til Penitentz / at du ſkalt icke forfare met denne onde Verden : Oc dette ſkaltu vide / der ſom Gud haffde icke paalagd dig dette Kaars / da haffde det været it ont tegn der til/ at hand vilde ladet dig forfare met den onde Verden. Der faare ſkaltu nu met taalmodighed lide oc drage denne Siugdom / oc tacke Gud / at hand ſom en naadig Fader / haffuer beſøgt dig / oc icke haffuer ladet dig

 hen-

hendø eller forfare vdi seckerhed oc wbodfærdighed. Thi saa siger Paulus 1. Cor: 11: Naar wi Dømmis/ da straffis wi aff HERREN/ paa det wi skulle icke Fordømmis met Verden. Det er/ Naar wi bliffue straffede oc nedslagne aff Gud/ oc wi begynder at giøre Penitentz / saa tilskicker Gud oss Anfecting / Modgand oc Siugdom/ paa det hand derveed vil giøre oss til ny Creaturer. Thi vor gamle Adam er saa haard oc gienstridig/ at hand icke vil giffue tabit / vden ved stercke Fristelser/ Sorg oc Modgang.

11. Der nest ere der somme Menisker/som haffue leffuit deris gantske alder/ vdi stor Modgang oc bedrøffuelse / dem skal en Guds ords tienere saa trøste / naar de ligge i deris yderste/oc sige/Min kiere Broder/vær nu ved it frid mod/ Fordi din Forløssning oc befrielsis tid er nu forhaanden/

den / at Gud vil forløse dig aff denne grædelige Dal. Betenck der faare/ naar du gaar bort aff dette Liff / da skaltu reise bort fra dette suare Fengsel / Ja / fra Helffuede oc hen til det altsomlystigste Paradiss oc Himmel. Item / Nu er tiden forhaanden at Gud vil giøre effter din vilie / i det hand vil befri dig aff all din Sorg oc bedrøffuelse / det som du oc altid haffuer hiertelige begæret vdi HERRENS Bøn/oc sagt / O HERRE/ frelss mig fra det onde. Oc der som dig nu vaare effterlat / at vdvele eller ynske dig noget / da skulde du meget helder begære at Dø / end lenger at leffue vdi saadan Sorg oc Modgang.

Her skal oc Kirckctieneren / tale om de Vduaaldis Herlighed / oc ærefuldgiørelse / som dem er bered i det euige Liff.

1. Først at Legemene som komme til Jorden / oc bliffuer til støff / de skulle bliffue igen fuldkomne oc karske Legemer/at de skulle være Christi forklarede Legeme lig / Philip: 3. at de skulle være i lige klarhed met Solen/ som Christus oc siger Matth: i det 13. Capit. Da skulle de Retfærdige skinne som Solen vdi min Faders Rige. Thi vore Legemers klarhed/ snarhed / herlighed oc styrcke / skal da være wsigelig.

Thi skal hand paaminde oc formane den Siuge / at hand icke skal ansee eller tencke paa den sorte Graff/ eller det døde Legemis besmittelse oc wreenlighed / Men hand skal sla sine Hiertens tancker oc øyne hen til den skøne Hærlighed oc ære/ Oc hand skal betencke sig / at være det hærlige Seed som skal henleggis vdi Jorden/ oc vdi sin rette tid / skal bære den hærlige oc skøne Fruct.

Der

11. Der nest skal oc den Siuge paamindis / at hand inderlige skal betencke / huor stor en glede oc lyckfalighed det skal være / naar wi skulle see Gud fra Ansict til ansict / huor ved wi da skulle glede oc fryde oss / at wi aldrig mere skulle fornemme / Hunger / Tørst / eller nogen Legemlig brøst eller bedrøffuelse vdi nogen maade ; Da skulle wi oc aabenbare see Gud Faders / oc Søns / oc hellig Aands Maiestet oc Hærlighed / oc aabenbare beskue hans euige Natur oc værelse / huor aff wi skulle bekomme / wsigelig glede oc vellyst.

Om denne glede som de Vdualde skulle haffue / taler Esaias i det 64. Capit. Oc Paulus bruger de samme ord / 1. Cor : i det 2. Capit. at intet Øye haffuer seet / oc intet Øre haffuer hørt / oc det er icke kommet i noget Menniskis Hierte / som Gud haffuer bered dem / der hannem elske.

Wi kunde huercken sige eller tencke/ huor stor lycksalighed / ære oc glede Guds vduaalde Børn er bered / oc Menniskens Hierter kunde det icke begribe.

III. Til det Sidste skal mand oc vnderuise den Siuge / at hand oc skal trøste sig vdi det / hand skal komme ihu / huilcken stor glede det skal være/ naar hand skal haffue herlig oc gledelig samtale met de hellige Patriarcker / Propheter / Apostler / Martyrer / oc met alle Helgen / om alle Guds store oc vnderlige gierninger/ oc om hans Creaturer / oc at hand maa da see frem oc tilbage den gantske Himmel oc Jord / oc da haffue fuldkommen kundskab oc forstand/ om alt det Gud haffuer skabt oc giort. Item / Naar hand skal see den herlighed i Christi Rige / som den 145. Psalme omtaler/ som er saa stor klarhed oc atskillig / som de Vduaale

skulle

skulle beprydis met / oc den ene skal offuergaa den anden i klarhed. Thi der er icke tuil paa / at io mere Sorg de Gudfryctige haffuer ledit for Christi æris forfremmelse skyld i dette Liff / Jo større Herlighed skulle de faa i det euige Liff / Thi saa siger Christus Matth: i det 5. Capit. Gleder oc fryder eder / thi eders Løn er stor i Himmelen. Oc 1. Cor: 15. *Stella enim a stella differt in claritate, sic in resurrectione mortuorum:* Det er: Den ene stierne offuergaar den anden i klarhed / saa skal det oc være i de Dødis opstandelse. Her met giffuis tilkiende / saa meget som hører til at arffue Guds Rige / Da skulle alle Vduaalde bliffue lige. Men saa meget som hører til klarhed oc hærlighed / da bliffuer der nogen skilsmisse / dog skal huer lade sig nøye / oc være vel tilfreds met sin Hærlighed / etc.

Effter at Kirckctieneren haffuer saa trøstet oc husualet den Siuge / da maa hand oc sige denne Bøn for hannem: Elskelige oc kiere Broder / nu vil ieg haffue dig Gud HERREN befalet / oc aff gantske Hierte bede met dig / at Gud vil bestyrcke din Tro / at du kant gaa aff dette bedrøffuede Leffnet / met it gaat sind oc rolig Samuittighed hen til det euige Liff.

Jeg beder oc ynsker aff Hiertet / at Gud vil giffue dig en gledelig stund / oc forlene dig naade / at du kant met en sterck / fast oc tacknemmelig Tro / befale din Siel vdi hans Hender. Oc at du kant frimodelige sige met Simeone: HERRE / lad nu din Tienere fare i fred / effter dit Ord. Thi mine Øyen haffue seet din salighed.

O huor meget lycksalig estu nu min Broder / som gaar bort aff

denne grædelige Dal til det ſande
Himmelſke Fæderne Land / Oc la=
der oſſ vſle bliffue her igen / vdi diſſe
ſtore wendelige oc forfærdelige Fare
oc ælendighed.

Ach met huor ſtor begærlig=
hed mange fromme oc bedrøffuede
Chriſtne / hiertelige forlengis effter
dette Himmelſke Fæderne Land.

Nu ſtaar her omkring din
Seng / de hellige Guds Engle / oc
ville anamme din Siel naar hun
ſkillies fra Legemet / oc føre hende
hen vdi Chriſti ſkød / huor hun ſkal
haffue ro oc huile indtil Verdſens
ende / oc ſkal ſee oc haffue ſamtale
met Gud oc hans hellige Engle.
Diſſimellem ſkal Legemet ligge vdi
ſit Soffuekammer / oc ingen Sorg
fornemme indtil Chriſtus ſkal kom=
me aff Himmelen / oc Dømme Leff=
uendis oc Døde / Da ſkal Legeme
oc Siel / karſke oc fuldkomne komme

 til.

tilhobe igen / Och saa komme op
Skyerne for den HErre Christo/
oc bliffue saa altid met hannem.
Min kiere Broder / far nu
vel/ leffue oc fryde dig
i Christo:
A M E N.

Gud skee ære vdi all euighed /
Amen.

Nogle

Nogle Bøner / vddragne aff disse efterfølgendis Psalmer.

En Bøn aff den 1. Psalme.

O ALmectige Euige Gud / vor HERris JEsu CHristi Fader / Jeg beder dig hiertelige / at du vilt altid optende oc opuecke vdi mig / lyst oc kierlighed til dit hellige Ord / formedelst din hellig Aand / oc til en aluorlig Bøn oc paakaldelse / Fordi ieg er vis der paa / at vden dit Ord / er der ingen Trøst / Tro / Liff eller salighed / Men der er alene idel Synders veye / Spotteris sæde /

oc maa

oc maa forsuinde oc bliffue
bortspred / lige som Affner
bortblæsis aff Værit. Lad mig
io kiere HERRE bliffue
hoss dit Ord / leffue oc dø der
vdi / Helliggiør mig vdi din
Sandhed / dit Ord den rette
sandhed er / Lad mig haffue oc
beholde den rette Tro / oc altid
en god rolig Samuittighed /
paa det ieg maa grønis oc
bliffue Fructbar til euighed /
Lige som Palme Træ hoss
Vandbecke / oc at mine Blad
icke foruissne / huercken i dette
eller i det euige Liff: HER-
RE Gud bønhør mig / oc
lad mig io altid være oc bliffue
dit

dit barn/ ved Jesum Christum din elskelige Søn/ min HERre oc Frelser/ Amen.

En Bøn aff den 4. Psalme.

VJ bede dig / O almectige Gud oc Fader / ved din Søn Jesum Christum vor HERre/ at du vilt formedelst din hellig Aand/altid saa styre oc regere oss / at wi kunde tro oc tryggelig bygge paa dig/ oc wi kunde haffue all vor tilforladelse oc tilfluct til dig alene / huad heller det gaar oss vel eller ilde / Oc at wi io icke forlader oss paa nogen Verdslige eller Kiødelige tryghed. Thi

du est

du est alene den høyeste Trøst/ oc du hielper dine Helligen vnderlige offuer oc imod all Menniskelig fornufft oc Visdom/ Hielp oc beuare oss HERre fra forargelse / Kiødelig tryghed/ oc fra Vtolmodighed / oc forlene oss met en ret bestandig Tro/oc en god Samuittighed/ Forsørge oss ocsaa met vor Liffs næring oc vnderholdning / oc endelige giff oss en salig stund / at wi maa fredsommelige oc sactmodelige komme hen til vor huile seng / oc bekomme en salig Opstandelse / oc at wi kunde i euighed/ loffue oc prise dig/oc bliffue saa

frelste

frelste oc beuarede fra alt ont/
Amen/Amen.

En Bøn aff den 6. Psalme.

O HERre Jesu Christe/du trofaste Emanuel oc eniste Siels læge / Du som vel seer oc veedst min skrøbelighed/ ælendighed oc Jammer/ vdi huilcken ieg er saare forskreckit oc forfærdit/oc haffuer it Sorrigfuld oc bedrøffuit Hierte/ Oc ieg frycter mig for din strenge Vrede / oc for din alluorlige oc Guddommelige Retfærdighed / for Lowens forbandelse/ for den euige Død / oc for den grumme Helffuede / Ja ieg

bliffuer

bliffuer der aff meget sorrigfuld/ gammel oc graa/ synderlige / effterdi ieg huer Dag oc stund fornemmer Syndsens straff. Jeg beder dig O du min eniste Frelsere oc hielpere/ at du vilt være mig naadig / oc vende dig til mig/ oc omuent dine Faderlige oc broderlige øyen/ oc dit naadige Hierte til mig/ Helbrede mig/oc hielp mig/for din Godhed skyld/oc straffe mig io icke i din Vrede / oc tucte mig icke i din grumhed / men forlad mig alle mine Synder / Rense oc tho mig met dit dyrebar Blod / som du haffuer vdgydet for mig / Trøste mig met

din

din hellig Aand / oc beholt mig bestandig vdi en fast oc ret Tro / oc imod alle mine Fiender oc imod Helffuedis porte / indtil min sidste ende / paa det ieg kand loffue oc prise dig / met Gud Fader oc den Hellig Aand / Oc at ieg kand tacke oc berømme dig vdi all Euighed / for alle dine velgierninger / Amen.

En Bøn aff den II. Psalme.

O HErre Jesu Christe / du seer oc vedst / huor mange selskab / Secter / Partier oc twenighed / der nu er offuer all maade / iblant Lærere oc andre / som

som ere i din Christen Me=
nighed / oc huorledis de stolte
oplæste oc Hoffmodige Aan=
der / daglige dags opkaster
sig oc komme her faare / oc al=
tid faaregiffue noget som Nyt
er / oc der met giøre de mange
enfoldige Mennisker tuilraa=
dige / at de vancke frem oc til=
bage / oc vide icke til visse / huor
til de skulle forlade sig: Wi
bede dig / at du altid vilt hol=
de oss trygge oc faste / hoss
dit Ord / oc hoss den rette
grund / som hine stolte oc ære=
gærige Mennisker ville gierne
omkaste / at wi icke skulle være
wstadige frem oc tilbage / met
vore

vore tancker / Men at wi kunde bliffue vdi en skøn oc smuck enfoldighed / hoss dit Ord / oc vor skøne *Chatechismi* Lærdom / oc icke søge andre Mestere / vden dig alene oc dit Ord / Du vilt oc naadelige affuerge de wrolige stolte oc Hoffmodige Aander / met deris wnyttelige oc listige Disputatz / oc giff dem deris rette Løn / at de kunde bekiende deris Daarskab / oc icke giøre mere skade / paa det dit hellige Naffn skal icke bliffue lasted / Men altid bliffue helliggiort oc rettelige priset / oc wi kunde bliffue bestandige oc wrørlige /

 paa

paa det Fundament/ Klippe oc stercke grund/ oc der paa leffue oc dø / bliffue Retfærdige oc euige salige / Amen.

En Bøn aff den 16. Psalme.

O Kiere HErre Jesu Christe / Du som haffuer for vor skyld lid Død oc Pine/ oc vilt at wi altid skulle betencke baade dig oc din hellige Pine oc Død: Wi tacke dig / at du haffuer lagt paa dig all vor nød oc Pine/ oc all vor skrøbelighed oc Synd / oc der faare haffuer giort fyllist oc betalet / oc alle vore Synder ere met

met dig begraffne / oc du haff-
uer forhuærffuit oss den euige
ro oc huile / formedelst din ny
Sabbatz huile vdi Graffuen.
Giff oss O HErre din Aand
oc Naade / at wi kunde ret-
telige betencke oc offueruehe /
huad Fruct oc lycksalighed wi
bekomme aff din hellige Li-
delse oc Død / oc aff din Per-
sone / Oc wi kunde Christelige
bekiende huad gaffn oc nytte
wi haffue der aff / Oc du vilt
offuerstencke oss met dit hellige
Blod / huilcket oss giør alene
Retfærdige oc salige / oc er det
rette *Aqua vitæ*, oc euige dyre-
bare oc liffactige Vand / som

du haffuer aff wsigelig Kier-
lighed til oss distillerit oc for-
klaret vdi dig sielff. Beuare
oss io / du trofaste Emanu-
el / fra alt andet vildfarelsis
Vand / met huilcket Verden
vil vdslycke oc forleske Men-
niskens Synder / Hielp oss
oc / at wi maa bekiende / at din
Graff er den rette Persse / vdi
huilcken vore Synder ere hen-
lagde / oc at wi icke befrycte
oss for denne timelige Død /
oc denne Jordiske Graff / saa
at wi kunde vdi din sande be-
kiendelse / veluillige oc gierne
hengaa met god rolighed / vdi
vort Soffuekammer / huilcket
du

du haffuer helliggiort met dit hellige Legemis begraffuelse/ Dig ske høyelig loff oc priss i euighed/ Amen.

En Bøn aff den 17. Psalme.

HErre Jesu Christe / du allerøffuerste oc trofaste Siels Hyrde oc Biscop/ du som haffuer sagt / at Høsten er stor / Men arbeyderne ere faa / beder der faare Høstens Herre / at hand vdsender tro arbeidere i sin Høst: Wi bede dig aff Hiertet / at du vilt tilskicke oc forordinere tuctige/fromme oc Gudfryctige

 Tie-

Tienere / til at forkynde oc Predicke dit hellige Ord / oc du vilt begaffue dem met din Godhed oc Naade / oc giffue dem den hellig Aand / som dem bestyrcker oc beuarer / at de kunde bliffue bestandige imod all Dieffuelens anfecting / oc den onde Verden / oc de kunde føde oc vnderholde din Hiord / Det er / din hellige Kircke / som du haffuer igen-løst met dit hellige oc dyrebare Blod / met dit hellige oc wforfalskede saliggiørendis Ord / effter din Guddommelige befalning oc velbehagelige vilge / dit Naffn til loff oc ære / oc din

oc din gantske Christenhed til
gaffn oc formerelse: Du vilt
ocsaa imodstaa oc endelige for=
støre oc til intet giøre al Vild=
farelse/ Secter oc suerme Aan=
der / som laste oc bespotte dit
Naffn / oc ville ødelegge dit
Rige / oc ere din vilge gienstri=
dige / Oc at du vilt giøre en
aabenbare skilsmisse/ imellem
dit salige Ord oc Menniskens
Lærdom. Oc efftersi der ere
nu mange vdi denne sidste
Verdsens tid / som lader sig
icke aleniste vnderstaa met falsk
Lærdom / at ville aldelis om=
slaa dit hellige Ords rette
grund oc forstand / oc ville

 sette

sette sig hoss din høyre side: Men ere ocsaa stolte oc leckere/ at de ville icke bære Kaarsit effter dig/ vden de ville alenisste haffue gode dage her vdi Verden/ oc søge deris egen Naffns ære oc egen nytte/ ere stolte oc frimodige/ du vilt dog styre oc regere nogle met din hellige Naade/ at de intet acte saadanne Vgudelige/ oc at de icke tale store ting met deris Munde/ Men at de kunde bliffue bestandige paa dit Ord/ oc de kunde ære de Gudfryctige/ Oc om det giordis behoff/ at de met deris Blods vdgydelse/ skulde bære Vidnis-

niſbyrd om Sandhed / de da
maatte lide det met Taalmo=
dighed. Hielp HErre Jeſu/
at baade de ſom Lære oc til=
høre / kunde haffue dit hellige
Ord kiert oc holde der meget
aff / oc aldrig forglemme din
Pine oc lidelſe / paa det wi
der aff / altid kunde trøſte oſſ/
oc wi effter dette liff / altid
maa beſkue dit Anſict / met
dig oc din kiere Fader oc den
hellig Aand / vdi Retfærdig=
hed / oc wi kunde i euighed
bliffue mette oc glade / naar
wi formedelſt dit Ord oc røſt
ſkulle opuaagne aff vor huile
ſeng / oc være dig lig vdi det
euige

euige Liff: Der til hielp oss io snar O kiere HErre Jesu / kom HErre Jesu / wi sucke oc forlengis effter dig / Amen / Amen.

En Bøn aff den 30. Psalme.

JEg tacker dig HERRE Gud Himmelske Fader / at du haffuer saa naadelige reddit oc forløst mig aff min Nød / Huor faare ocsaa alle dine Helligen / som du haffuer befriet / tacke dig oc høielige prise din herlige oc hellige Maiestet / at du est saa god oc Naadig / oc haffuer lyst til Liffuit /

Liffuit / oc vilt icke / at en
Syndere skal dø / men at
hand skal bliffue tuctid oc
omuende sig / oc leffue. Kiere
HERRE / Jeg tacker dig oc=
saa for dette hellige Kaars
oc modgang / ved huilcket ieg
paamindis om min Synd oc
store skrøbelighed / Fordi / vden
saadant Kaars oc modgang
er ieg dristig / secker oc tryg /
Men naar du tucter mig /
saa bekiender ieg min ælendig=
hed / oc strax befinder ieg
huor Naadig du est / at din
Vrede varer ekon it øieblick /
oc du strax hielper mig op
igen / at ieg icke skal met den

Wgu=

Wgudelige Verden bliffue fordømt. Jeg beder dig / O du trofaste oc Hiertens altsomkieriste Fader / at du vilt trøste mig met din hellig Aand / vdi mit Kaars oc modgang / oc du vilt omuende all min graad oc Sorg til glede / at ieg som it lydigt Barn / kand kiende dit Naadsens Riss / oc ieg kand vdi Tolmodighed / haabe oc tro / at du vilt afftørre alle mine grædendis taare / oc en gang omuende all min Modgang / Sorg oc bedrøffuelse til euig fryd oc herlighed / Huorfaare ieg vil giøre dig tacksigelse / met Hierte oc

tunge

tunge i all euighed / Ved din kiere Søn Jesum Christum min Frelsere oc Saliggiørere/ Amen.

En Bøn aff den 46. Psalme.

O Almectige Euige Gud / du som Faderlige beskermer oc beuarer din hellige Kircke / Wi arme Børn bede dig aff Hiertet / at du vilt affuerie de grumme Tyranner oc Fiender / oc sønderbryde deris Harnisk / Spiud / Bøsser oc Suerd / oc met din Naade veldelige staa oss bi/ naar de ville angribe oss / oc du vilt

du vilt lade oss beholde dit salige oc naadelige Liffsens Vand / oc leffuendis Kilde/ som er dit hellige Ord. Oc du vilt forstørre oc affuende alle dem / som haffue lyst til Krig oc Blodstørtning: Du vilt ocsaa giffue oss Hierte oc it frit mod / at wi icke skulle forfærdis for vore Fiender/ oc deris store Mact : Men at wi kunde vdi dig / oc formedelst dig / met en varafftig Tro til din Søn Jesum Christum / oc met den hellig-Aands hielp oc bistand / haabe oc foruente hielp vdi Tolmodighed / oc offueruinde all

Nød

Nød oc Fare / oc at wi kunde
giffue oss gantske indtil dig met
Liff oc Siel / oc bliffue dine
Børn oc tienere vdi all Euig-
hed / Amen.

En Bøn aff den 92. Psalme.

O ALmectige Him-
melske Gud oc Fa-
der / Wi tacke dig /
at du formedelst dit
Ord / lærer oc vnderuiser oss /
huorledis wi rettelige skulle
holde Sabbatz dagen / oc be-
kiende / frycte / paakalde / ære
oc tacke dig : Wi bede dig /
at du vilt naadelige affuerie
all Forargelse oc stolte Hoff-

 mo-

modige Aander / Spottere/ oc alle falske oc forgifftige Hierter / oc du vilt beuare din hellige Kircke vdi en fast Tro oc bekiendelse / oc beskerme dine Christne / oc giffue dem styrcke oc krafft til Legemet oc Sielen/ at de kunde vdrette deris Embede oc bestilling met krafft oc styrcke / imod all nød oc Sorg / oc lad dem tiene dig altid vdi dit Rige / met en fast oc stadig Tro/ fra nu oc til euig tid/ for din Søns Jesu Christi skyld / Amen.

En

En Bøn aff den 94. Psalme.

O HErre Jesu Christe / du euige Guds Søn / du seer oc veedst huor ilde det gaar nu til vdi alle maade / oc huor farlig det staar til / baade i Verdslig oc Kircke Regiment. De store Herrer ere secker oc traadzige / Tyranner oc rasende oc forbistrede / de stolte oc Hoffmodige Aander ville giøre oc vdrette alting effter deris egne Hoffueder / oc de foruende oc forfalske dit Ord / met traadzighed vden all blysel / oc de ville ingen Mand høre eller lyde /

Ja de acte en ringe ting om dig / oc mene at du est icke mectig nock / at styrte oc sla dem neder. Ah kiere HErre / du som est sand Gud oc Menniske hoss din Faders høire Haand / lige vdi almectighed met din Fader / giff oss Tolmodighed / oc beuare oss vdi din Sandhed : Lad dem murre oc knurre der offuer / huo som vil / Ret maa dog bliffue ret / wi ville indfly til dig / hielp oss for din Herligheds skyld / giør dog en ende met de stolte oc Hoffmodige Mennisker / fordi ingen kand skøt komme til rette met dennem / De ville dog være

alting

alting oc giøre dog stor skade/ Forlad oss dog icke fra dig/ oc lad deris skadelige Sæde icke være dig behagelig/ Lad oss icke heller falde vdi Forargelse/ men beuare oss hoss dit Ord/ for dit hellige Naffns skyld/ oc forlene oss vdi sin tid/ en salig stund aff denne Jammerdal/ oc føre oss ind i dit euige fredsommelige oc ynskendis Rige/ Vdi huilcket wi ville loffue oc prise dig/ met Faderen oc den hellig Aand i Euighed/ Amen: HErre Jesu Christe/ Amen.

En Bøn aff den 137. Psalme.

O ALMectige gode Gud / efftersi wi som ere dit Folck oc din Kircke/ maa lide allehaande spot / Haanhed/ Foractelse/ Sorg oc jammer/ oc maa affskillis fra Verden / oc forstødis / forspottis oc bliffue vndertryckte / Da bede wi dig / at du vilt formedelst din hellig Aand forlene oss met Tolmodighed / Naade/ styrcke / mod oc trøst / at wi foruden redsel / maa bekiende dit Ord / oc icke befrycte oss for nogen redsel eller Fare: Wi bede dig ocsaa / at du vilt aff-

affuerie dem som laster / for-
følger oc bespotter dit Ord / oc
straffe deris moduillighed oc
store Hoffmod / Der faare
ville wi være dig tacknemme-
lige / oc ære oc prise dig / met
din Søn oc den hellig Aand /
baade her oc der i Euighed /
Amen.

En Bøn aff den 138. Psalme.

O HERRE euige al-
mectigste Gud / din
store Barmhiertig-
hed er baade ypper-
lig oc hærlig / at den bliffuer
høielige priset oc loffuet / vdi
Førsternis oc de høiestis for-

samling: Sammeledis bliff-
uer oc dit hellige Naffns ære
oc priss vnderlige oc videlige
vdspred i all Verden: J det
du trolige fuldkommer oc hol-
der dine Foriettelser / oc giffuer
dem / som paakalde dig alle-
uegne din lycksalighed: Der
faare / efftèrdi wi haffue
mangfoldige beuissninger om
din store Barmhiertighed /
da bede wi oc formane dig/
at du icke endnu vdi denne
vor ondskabs tid/vilt vige fra
din Barmhiertighed / oc du
icke heller vilt giøre dig frem-
mit mod oss/ endog wi haffue
icke holdet oss met vore gier-
nin-

ninger effter din Low oc vilge/
ſom oſſ burde: Wi haffue
jammerlige Syndet mod dig/
Wi haffue offuermaade for=
tørnet dig / Ja wi haffue for=
tredelige viget fra dig / det
maa wi beſtaa oc bekiende
for dig. Men endog wi ere
wuærdige / at du ſkulde væ=
re oſſ naadig / da kant du
dog icke holde dig / vden du io
aff din Euige godhed / giffuer
dem alle din Naade / ſom
met en faſt Tro beder oc paa=
kalder dig ydmygeligen/ Fordi
vdi ſaadanne ælendige Syn=
defald / giffuer du icke ſaa
haardelig oc ſtrengelig/act paa

 vore

vore Misgierninger / Men du acter meget mere der paa / huor vel det staar dig an / at du handler mildelige met oss / oc sandelig / der som du hielper dennem nu / som paakalder dig / da skulle alle loffue oc prise dig / at baade Undersaatte / Fribaarne / oc Konger skulle forsamle sig / oc den ene skal komme for den anden / at ære oc prise dig / Fordi du aabenbare beuiser / at endog du est i Himmelen / da haffuer du ligeuel omsorg for de Vduaalde / oc for dem som ydmyger sig for dig / Oc endog du siunis at være høit

oppe/

oppe / oc langt borte fra oſſ / ſaa beuiſer du alligeuel icke diſſ mindre din Retfærdigheds oc godheds velgierninger / ſaa at alle Menniſke kunde det vel beſtaa. Thi bede wi dig O HERRE Gud / at du vilt beſtyrcke oſſ vdi ſaadant Haab oc fortrøſtning / at om wi end ſkulle leffue hen mit vdi altſomſtørſte Angiſt oc Nød / wi dog kunde oppeholdis / ved din høyre Haands krafft / oc bliffue beſtandige / at wi icke aldelis ſkulle nedſiuncke oc vndergaa / Thi huordanne wi nu ere / da kom alligeuel ihu O HERRE Gud /

Gud / at wi ere dine henders gierninger. Ved JEsum Christum vor HErre / Amen.

Gud være ære / loff oc tackſigelſe vdi Euighed / Amen.

FINIS.

Prentet i Københaffn / aff Laurentz Benedicht.

ANNO,

M. D. LXXXV.

Cum gratia & Priuilegio Serenissimæ Regiæ Maiestatis.

Auxilium meum
à Domino.
L. B.

Himmelske Herre ~~Jesu~~

Christi allvsonda frälsare

som oss [illegible] armme

menniskor [illegible] intet för äro

bättre göra, und at wij

~~stora~~ mund dödh [illegible]

undanga oss uth [illegible]

sådana under oss [illegible]

begärninger ath så måtte

at wij [illegible] för oss eller

oss [illegible] heliga ord

oss alle [illegible]

om Himmel som [illegible]

wij [illegible]

Christus är mitt lif och
döden är min winningh.
~~1624~~ den 6 Januari
[illegible] Matthias [illegible]

~~[illegible]~~

1651 Anno

Anno 1651 d. 5 January
[illegible] bröllop med
min [illegible] hustru Marij
Claesdotter. [illegible]
[illegible] för [illegible]
[illegible] skulle [illegible]
[illegible]
[illegible] länge [illegible]
[illegible]
[illegible] mage

[illegible]